

# מאמרי הפרשה

מבית

# אספסופקולריא

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

**[2248228@gmail.com](mailto:2248228@gmail.com)**

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם



אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

## אספקלריא לפרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ג

תוכן העניינים (מהווה גם קישורים למאמרים):

ד אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר.....

ו אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים.....

יא אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד.....

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש

בישיבת תפארת ישראל, בני ברק.....

ל הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר.....

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'.....

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון

מרוגוטשוב.....

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים

ושא"ס.....

מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית.....

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור

המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד.....

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית.....

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח

החדשות', מודיעין עילית.....

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל (רחובות).....

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש

רוזובסקי זצ"ל.....

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי עה

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה.....

תשובות הגר"ח □ פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (חלקם

טרם נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח.....

**מיוחד**.....

מאמר מיוחד - דרשת בר-מצוה לחתן הבר מצווה אברהם דונט ני"ו.....

**חינוך**.....

**צד**.....

## אספקלריא לפרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי ..... צד

**חידות** ..... צו

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה' ..... צו

**אספקלריא לדף היומי** ..... צח

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת ..... צח

**סיפור** ..... צט

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק ..... צט

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון מאת הרב אברהם דניאל עבשטיין מח"ס 'מי מנוחות' לייקווד', באספקלריא הנוכחי ..... קח

# אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

**"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא  
מגן ומיצל על היושב מתחתיו!**

"וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ". הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיל את תלמיד חכם "כעץ", ונמשיך בע"ה.

\*

יש שפירשו, שהכוונה שהאיש המדובר [אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה] מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו. זאת כדרך שפירש רש"י (במדבר יג, כ) את הכתוב "היש בה עץ": "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו".

מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים עיה"ק כותב פירוש זה בספרו על תהלים 'תהלות מהרי"ץ'<sup>א</sup>, ושם תורף דבריו, שלמרות שכה רבה זכותו, אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים"<sup>ב</sup>.

לעומת זאת, מהר"ש אמסלם אבד"ק מידלת כותב פירוש זה בספרו 'בני שלמה' באופן אחר: במה זכה להיות כ"עץ", שזכותו תגן על דורו כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב תחתיו, כי תמיד עוסק בתורה שנמשלה למים.

\*

חשוב לציין, שלמעשה כבר נכלל פירוש זה בדברי חז"ל (תרגום, ותקוני זהר תקון יג, דף כז ע"ב), שאמרו ש"עץ" הנזכר כאן הכוונה ל"עץ החיים", ונכללת בזה משמעות שהתלמיד חכם הוא כמו עץ שמגן על דורו.

\*

<sup>א</sup> שם תורף דבריו שלמרות שכה רבה זכותו אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים", וראה הערה בנוגע לרמז מ"על פלגי".

<sup>ב</sup> ענין הענוה נרמז בפסוק 'על פלגי מים' מכמה פנים, ולכשנעסוק בפסוק זה נביא מהם בע"ה.

<sup>ג</sup> ראה זוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א): לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פירות. [בימתוק מדבש' מביא ביאור: שהוא העיקר בעיר]. ובהמשך שם, על "לא תשחית את עצה": שהתלמיד חכם נותן עצות לבני העיר איך להנצל מן הדין ומלמד אותם את הדרך ילכו בה, ולחזור בתשובה, ומכין להם כלי זיין נגד השונא - שמלמד אותם את דרכי התשובה. ובהמשך: "אותם שמשדלים בתורה הם עצים גדולים בעולם הזה".

## המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים

בעוסקנו בפסוקים "כי אם בתורת ה' חפצו ... והיה כעץ שתול", נציין כי מצאנו במדרשי חז"ל בכמה וכמה מקומות שממשילים את התורה ואת תלמידי החכמים לעץ.

לעת עתה נמנה בע"ה כדוגמא בעלמא, כמה מקומות בהם המשילו חז"ל את התורה לעץ מסוים, ותן לחכם ויחכם עוד.

### לזית ושמנו:

שתחילתו - קודם כתישת הזית - מר, וסופו מתוק (דברים רבה, פרשת כי תבוא ז, ג).

שמביא חיים לעולם (דברים רבה שם).

שמביא אורה לעולם (דברים רבה שם, עיין ברכות נו, א [נראה תקוני זהר תקון ל, דף עה, א]).

שאינן השמן יוצא אלא על ידי כתישה, כך דברי תורה מתקיימים בצער (מדרש אגדה בובר תצוה כ, ועיין תנחומא כי תבוא ג "ומה השמן הזה נכתש וכל מה שנכתש הוא משובח, כך התורה ככל האדם מתייגע בה כך היא נעשית משובחת עבור הלומד [עי"ש הלשון, וגי' עץ יוסף "מייגע"]).

שאינו מטפטף כשמתמלא הכוס ממנו, כך דברי תורה אין מטפטפים בדברי ליצנות (שהש"ר פרשה א פסוק ג, אות ב).

שאם נופלת טיפת מים לתוך כוס מלאה שמן יוצאת כנגדה טיפה של שמן, וכן להפך, כך בלב האדם התורה מול הליצנות (שהש"ר שם).

### לתאנה:

שנלקטת מעט מעט (עיין במדבר רבה, פרשת נשא יב, ט)

שאינן בה פסולת (ילקוט יהושע ב בשם מדרש ילמדנו)

ראה דימוי נוסף במסכת ברכות (דף נו ע"ב).

### לפרדס רימונים:

(עי' שמות רבה, פרשת תרומה לג, א).

# אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

## קדושת המקדש ירושלים וארץ ישראל

**אָעֲבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הֲהִיא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנָן (ג, כה)**  
**בית המקדש על הר הבית**

כתב הרמב"ם (בית הבחירה פ"ו ה"י) 'בית דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין, ויש להם למשוך העזרה עד המקום שירצו מהר הבית, ולמשוך חומת ירושלים עד מקום שירצו, ומבואר שבעוד תוספת העיר אין לה גבול, והיא נמשכת עד היכן שירצו, ומבואר לכאורה שהתוספת על העזרה יש לה גבול שתהיה בתוך הר הבית. וכן כתב הרמב"ם בהקדמת פירוש המשנה לסדר קדשים, 'הודיענו ה' שהמקום הרמוז אליו בתורה הוא הר המוריה, ואין שום אפשרות להקריב בכל הארץ זולתי בירושלם, ובהר המוריה דוקא מכל ירושלים'.

מקור דברי הרמב"ם אודות המשכה של ירושלים הוא בבבא בתרא (עה:): אמר רבי חנינא בר פפא, ביקש הקב"ה לתת את ירושלים במדה, שנאמר (זכריה ב ו) 'ואומר אנה אתה הולך, ויאמר אלי למוד את ירושלים, לראות כמה רחבה וכמה ארכה', אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן, ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה, מיד (שם ח) 'ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלז לאמר, פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה', ומבואר שאין גבול להמשכה של ירושלים, אך לכאורה מבואר גם שבית המקדש הוא בכל ירושלים, ועדיין מתבקש מקור לדברי הרמב"ם שהגביל את מקום המקדש לגבולות הר הבית.

אכן כך שנינו בתוספתא (ברכות פ"א ה"ז) 'ההר חמד אלהים לשבתו, הרי היא בחמדה ובתאוה, מלמד שכיפר לה חורבנה, ומניין שאין השכינה חוזרת לתוכה עד שתעשה הר, שנאמר ויהי בשלם סוכו, מצינו כשהוא שלם קרויה הר, הא אין השכינה חוזרת לתוכה עד שתעשה הר'. הרי שמקומו של הבית נקבע שיהיה דוקא על הר.

<sup>ד</sup> ואמנם בקרית ספר הביא את דברי הרמב"ם 'אם רצו למשוך העזרה או חומת ירושלם עד מקום שירצו, ומשמע שגם לעזרה אין גבול, ברם הרמב"ם כתב להדיא (שם פ"א ה"ג) 'ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה'.

<sup>ה</sup> וביאר המקדש דוד (כז א) שהרמב"ם נקט ש'המקום אשר יבחר' הוא הר המוריה, ולכן חוץ להר המוריה לא יועיל קידוש לעזרה כי אינו בכלל המקום אשר יבחר.

<sup>י</sup> האור שמח (בהב"ח פ"ו ה"י) דקדק מלשון הרמב"ם שם שרק על העיור והעזרות אפשר להוסיף, אך אין להוסיף על המקום שנקבע כהר הבית, וכן צידד הרש"ש (סנהדרין ב.). אמנם לעתיד לבא לא יהיה הר הבית ת"ק על ת"ק אמה,

וכבר נודעו דברי הגרי"ז בביאור הפיוט (דרור יקרא) 'אלוקים תן במדבר הר', כי בית המקדש יש בו דין שצריך להיות על הר, ולכן בקשתנו 'תן במדבר הר', ונוכל לבנות עליו את בית המקדש. ואם כן מה שכתב הרמב"ם שבונים את הבית רק בתוך גבולות ההר, אינו מצד שנקבע גבול לעצם הבית, עד כמה אפשר להמשיכו ולהרחיבו, אלא משום שצריך לבנותו על הר דיקא<sup>1</sup>.

וענין בנין הבית בהר המוריה דיקא, בפשוטו הוא כמבואר בזבחים (נד:): שהר הבית גבוה מכל ארץ ישראל<sup>2</sup>, ובבית המקדש נאמר 'וקמת ועלית אל המקום', מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל<sup>3</sup>. אולם, לאידך מצינו בזבחים שם שעין עיטם גבוה מבית המקדש, ורצו לבנותו שם, אלא שדרשו מהכתוב 'ובין כתפיו שכן', שלא יבנה בעין עיטם, ובהכרח שלבד מענין בנייתו על הר גבוה, יש ענין בבנייתו על המוריה דוקא, ואף לכך צריך טעם ודעת.

### ה'טוב' בהר ובמקדש

והנה רש"י (דברים ג כה) ביאר 'ההר הטוב הזה' זה ירושלים, 'והלבנון' זה בית המקדש. וכן מבואר ממה שאמרו בברכות (מח:): שהמקור לברכת 'בונה ירושלים' בבהמ"ז נלמד מהכתוב 'הארץ הטובה', שכן נאמר 'ההר הטוב הזה והלבנון', ומשמע שהטובה נמצאת בירושלים.

אולם בספרי (על פס' זה) שנינו ש'ההר הטוב הזה', הוא בית המקדש, וכן כתב רש"י (הושע ג ה) 'ופחד אל ה' ואל טובו', זה בית המקדש דכתיב 'ההר הטוב הזה', ואילו תואר 'לבנון' מצינו במדרש (שהש"ר ז ג) שניתן לכל ירושלים, כי דרשו שם את הכתוב (שם ו ה) 'אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק', שעתידיים שערי ירושלים להיות מגיעים עד דמשקיא, הרי שבית המקדש הוא מקום ה'טוב'.

---

<sup>1</sup> אלא שלושת אלפים אמה על שלושת אלפים אמה, כמבואר ביאור הגר"א לצורת הבית ביחזקאל, וכ"כ הרמח"ל (משני עליון פ"א מ"א).

<sup>2</sup> אמנם המהרש"א (ב"ב שם) הביא שבמדרשים מצינו 'שבית המקדש לעתיד יהיה גדול כירושלים', אולם כבר נלאו חכמים למצא מקור דבריו.

<sup>3</sup> ובשו"ת הרדב"ז (סי' תרלט) כתב כי מה שענינו רואות שהר הבית נמוך מירושלים, הוא לפי ש'גת דרך ה' לבתולת הר ציון', והנמיך את ההר, והנכרים ערו ערו בו עד היסוד, וראה מש"כ בזה לעיל פרשת וירא.

<sup>4</sup> ובירושלמי (ע"ז פ"ג ה"ה) מבואר שמה שהוצרכו לנביא שיקבע את הר המוריה למקום המקדש, לפי שלא הניחו האומות הר וגבעה שלא עבדו עליו עבודה זרה ונאסרו לגבוה, והנביא גילה שבהר זה מותר לבנות.

<sup>5</sup> הטעם שבית המקדש מכונה 'לבנון' מבואר ביומא (לט:): 'למה נקרא שמו לבנון, שמלבין עונותיהם של ישראל'. ובמדרש (שהש"ר ז ג) אמרו 'אפך כמגדל הלבנון - זה ביהמ"ק, מה האף הזה נתון בגבהו של אדם, כך ביהמ"ק נתון בגבהו של עולם', והיינו כטעם המבואר בזבחים (נד:): שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל.

<sup>6</sup> וכן הביא רש"י (זכריה ט א) בשם הספרי.

ואמנם אלו ואלו דברי א'להים חיים, כי כך ביאר רבינו בחיי את תפילת משה, 'אעברה נא', כיון שחננתני דעה שהשגתי הנקודה האמצעית למעלה יגדל נא חסדך עמי 'ואראה את הארץ הטובה' שהיא הנקודה האמצעית של מטה, 'ההר הטוב', הוא ירושלים שהוא הקו האמצעי של הארץ הטובה, 'והלבנון' הוא בית המקדש, שהוא הקו האמצעי של ההר הטוב. והיינו שה'טוב' הוא לזו הקדושה העובר כבריח התיכון בכל רבדי הבריאה, ועל כך היתה בקשת משה, כי מאחר שהתעלה והשיג את ראש מידת יסודי<sup>יב</sup>, בו עובר כל שפע טוב הארץ, בדין הוא שיזכה להכנס ולקיים בפועל את המצות התלויות בה, ובכך ימשיך את זווג יסוד ומלכות, ובו ימשך ה'טוב' עד תכליתו, אך הקב"ה אמר שבאותה העת די שיאיר לה משה בכח הראיה<sup>יג</sup>.

אמור מעתה, כי ענין בנין הבית בהר המוריה, הוא לפי שיסוד ה'טוב' נמשך ועובר מזה לזה, ומשתיתו של עולם הוא מאמצעו, כי מציון מכלל יופי אלהים הופיע, ומשם נשתכלל כל העולם.

### הר וגבעה, לבנון ולבונה

והנה משה קרא לירושלים והמקדש 'ההר הטוב והלבנון', ואילו בשיר השירים (ד ו) נאמר 'אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה', וביאר הגר"א 'הר המור הוא ירושלים, וגבעת הלבונה הוא בית המקדש', והעיר הגר"א על חילוק לשון פסוק זה משאר המקראות, שבהם נקרא ההר 'מוריה' בלשון נקבה, והמקדש נקרא 'לבנון' בלשון זכר, ואילו בשה"ש שם נקרא הר 'המור' בלשון זכר והמקדש 'לבונה' שמשמעה נקבה. וביאר, שהלבנון הוא בית המקדש שלמעלה, ועל המקדש של מטה נקט הכתוב לשון נקבה, כי הוא מקבל שפע ממקדש של מעלה, והוסיף (פס' ח) שירושלים נקראת 'הר המור' כי היא כזכר המשפיע לכל ארץ ישראל.

---

<sup>יב</sup> כנודע (זהר ח"א כא:): שמשה הוא בעלה דמטרוניתא, וביאר האר"י (ע"ח לב פ"א) שמשה הוא יסוד אבא המבריה עד סוף יסוד זעיר.

<sup>יג</sup> באוצרות רמח"ל כתב 'הטעם שמשה נתחזק הרבה בתפלתו לילך לארץ ישראל. הסוד הוא, שאם משה היה הולך לארץ ישראל, לא היתה נחרבת, ולא היו שולטים על ישראל אומה ולשון כידוע, ולכך משה היה חפץ בזה. אבל לא עלה בידו, שהקב"ה ידע שהיה עתיד להיות גלות. ועכ"פ הוצרכה הראיה, והסוד הוא, הקדושה אינה מאירה בהארה גלויה על ישראל בגלות, ואעפ"כ כתוב 'מרחוק ה' נראה לי', שעכ"פ אותה הארה צריך לבא מרחוק לקיום ישראל [כי אף בעת שיסוד אינו בזווג עם מלכות, הרי הוא מאיר לה מרחוק]. ולכך ג"כ משה הוצרך לראות ארץ ישראל, שבכח הראיה וההשגחה שלו היה מזמין תיקונים לשמירת ארץ ישראל אפילו בגלות, שתשאר בכחה במקצת, שלא יהיה חרבן גמור, ולכך אמר לו 'וראה בעיניך'. ואדרבא, הוא לא שאל לראות אלא הבחינות העיקריות שהם בית המקדש וירושלים, והקב"ה רצה להראות לה כולה, כדי שישגיח על כל חלק קטן שבה, שלא תשאר ביד הסט"א, וזה אומר 'ימה וצפונה'. הרי שגם בכח הראיה יש הקמת ברית, ותיקון יסוד למלכות.



ומבואר שהמקדש הוא מקום חיבור, בו נמשך שפע עליון אל התחתון, ולכך יש בו צד של 'לבנון' בעליון ו'לבונה' בתחתון<sup>יד</sup>. ואמנם ממנו מושפע שפע לירושלים, ולכך ביחס אל המקדש היא נקרא 'מוריה', אך ביחס לכל ארץ ישראל ירושלים היא 'הר המור'.

### שלשה זיווגים

והנה כל תפילת משה היתה לראות את 'הארץ הטובה, ההר הטוב, והלבנון', כי מעת שנכנס אברהם בברית, והוסרה הערלה<sup>טו</sup>, הובטחו על קיום ברית הארץ<sup>טז</sup>, ובטרם נכנסו אליה כתוב (יהושע ה ב) 'בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל שנית', הרי שהשגת הקדושה בארץ תלויה בהסרת הערלה המונעתה, ולפיכך בהשלמת הכיבוש נאמר (יהושע כא מג) 'לא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דיבר ה' אל בית ישראל הכל בא', וכן היה דבר יהושע אל העם בעת מותו (שם כג טו) 'וְהָיָה כְּאֲשֶׁר בָּא עֲלֵיכֶם כָּל הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲלֵיכֶם', כי קנין הארץ היא קבלת 'הדבר הטוב', בהיותה בית קיבול אל שפע קודש הבא מן היסוד.

ונודע לכל כי שלשה ערלות הן, ותיקונם במילה ופריעה ואטופי דמא (תיקו"ז לו. פז: וביאור הגר"א שם), וכנגדם אמר דוד ג' פעמים 'בשם ה' כי אמילם'<sup>יז</sup>, והם שלשה הרבדים שהוכנו להמשכת ה'טוב' בזיווג עליונים ותחתונים, כי ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש, הם שלשה מקומות של גילוי הקדושה העליונה בארץ, ובהם ניכרת בארץ חלוקת דרגות אהבת השי"ת לישראל<sup>יח</sup>.

<sup>יד</sup> ראה רמ"ע מפאנו (יונת אלם טט) שלבנון' הוא טפת אבא מן היסוד שבו עד המקום שהוא מכוסה ביסוד אמא, וצרוף שניהם הוא 'לבנון' ל"ב מאבא ונו"ן מאמא, בסוד חמשים שערי בינה, <sup>טו</sup> והוא תחילת תיקון חטא אדם הראשון. כמו שביאר רמח"ל (קנאת ה' צבאות ח"ב) 'כאשר החלו התיקונים ליתקן, בהגיע הדברים אל שנת צ"ט לאברהם, אז היה זמן להתחזק בענין זה, להעביר הערלה הזאת הנמשכת מן הזוהמא, ואז ניתנה לאברהם מצות המילה'. והגר"א (ספד"צ פ"א ד"ה וז"ס בתחילה משיח) כתב אברהם קיים העולם שהוא חסד עלאה ולכן לו נצטוה המילה ולכן בימיו נסתיים שני אלפים תהו. וזה סוד כריתת הערלה מן המילה שאז יכרתו כל הסט"א.

<sup>טז</sup> כאמור (בראשית יז ז-ח) 'והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך, ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך', וכבר האיר הגר"א (ספי"צ פ"ו מ"ז) שהרי קודם לכן, בברית הבתרים, נאמר (שם טו יח) 'ביום ההוא כרת ידוד את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת', וביאר שהברית הראשון היה בתורה, והוא זיווג הלשון, והברית השניה היתה בנפש שהוא שיתופא דגופא, והוא ביסוד. ועומק הענין הוא כמבואר, שבבין הבתרים נכרתה ברית שאינה תלויה במעשים, אלא בעצם אהבת הבחירה, והיא ברית שנכרתה עם אברהם, ונאמר שהיא עבור זרעו שעתידיים להמשיך את דרכו לגלות רצון השי"ת בעולם, ואילו הברית במילה שהיא בזכות המעשים, נכרתה עם כל זרע אברהם, וכל הנכנס בברית שותף לה.

<sup>יז</sup> והרביעית כנגד קל"י נוגה, והיא חוזרת לקדושה. ויש שהקבילה לשלשת ארצות, יהודה גליל ועבר הירדן, ובעבר הירדן יש שני צדדים, והצד שאינו בארץ הוא המתהפך לקדושה. ואמנם גם למבואר בפנים עבר הירדן היא הרביעית ביחס לא"י ירושלים והמקדש.

<sup>יח</sup> וכן מבואר מדברי הגר"א (ח"א ברכות נח; ספד"צ פ"ב ד"ה בההיא זמנא) שג' דרגין הן, א"י ירושלים והמקדש, ועליהם נאמר (שמות טו יז) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכון לשבתך פעלת ה', מקדש ה' כוננו ידיך. ובאדרת אליהו (דה"י א' ט זיח) כתב שירושלים נתנה לאברהם, הר הבית ליצחק, והמקדש ליעקב, והחוט המשולש יחד נקרא 'חבל נחלתכם', והיינו שכל אחד מהם משפיע מגבולו ולחוץ, ולפיכך קודשת הארץ תלויה באברהם, שירושלים היא פנימיות הארץ.

כי הנה מצינו במדרש (שהש"ר פ"ג סי"א) משל למלך שהיתה לו בת יחידה, והיה מחבבה יותר מדאי, היה קורא אותה בתי, לא זו מחבבה עד שקראה אחותי, לא זו מחבבה עד שקראה אמי. והיינו שיש חיבור שכל עניינו הוא העברת השפע לקיום גרידא, והוא בכל ארץ ישראל אשר 'תמיד עיני ה' אלוהיך בה, אולם בירושלים, שהיא 'משוש כל הארץ', ניכרת אהבת ה', בבניה אשר זכו משלג אדמו מפנינים, והוא כ'אחותי'. ואילו העיקר הוא בבית המקדש, שם יש חיבור אל הרצון העליון והפנימי, ושם השראת השכינה כאם על הבנים (ראה הקדמת משכני עליון), והיא דרגת 'אמי'יט.

### שלשה שלבי החרבן והגאולה

ובזה יתבאר למה נקבעו שלשה תעניות על פורענות החרבן, אף שלכאורה כולם כלולות בתהליך אחד שנשלם בחרבן הבית, ומה יהלוך להתאבל על כל שלב, כאשר העיקר הוא סופו, בנטילת בית חיינו, וכי יבכו להולך גם על עת חוליו ומרודו.

אכן להאמור הרי שלשה החלקים בסדר החרבן הם פירודים שונים ברבדי חיבור עמוקים, כי תחילה ניטל הטוב כשנכבשה הארץ, ונשלם הכיבוש כאשר בא צר ואויב בשערי ירושלים, ועל כך נתקנה תענית עשרה בטבת, כי נפסק השפע הנגלה. אף שנשאר חיבור עמוק יותר, של 'אחותי' בעיר הקודש ובמקדש. ובי"ז בתמוז כשהובקעה העיר נתחללו חומות ירושלים<sup>כ</sup>, וכיון שניטל טוב ההר, חשך תארם משחור לא נכרו בחוצות, ושוב לא קיבל שפע להקרא 'ההר הטוב'. ובתשעה באב, ניטלה העטרה, ואבדו 'מים חיים ונוזלים מן לבנון'.

וכנגד פירודים אלו, אמרו חז"ל שאף בעת הגאולה יהיה סדר ושלבים בחיבור והשבת השכינה, כמבואר במגילה (יז:): שבתחילה יעשה דין ברשעים, שנאמר 'ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סיגין', ואז מתרוממת קרן צדיקים, ככתוב 'וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק', והיכן מתרוממת קרנם בירושלים, שנאמר 'שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך'.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

---

<sup>ט</sup> וראה בפרדס רמונים (ח יד) שיש שלש דרגות בזיווג, פא"פ חזה ויסוד, א' לצורך קיום העולם ההכרחי, והב' לתוספות שפע וריבוי מזון, והג' זיווג ויחוד ממש, להוליד נשמות חדשים ולהנחיל עטרות, וזו החלוקה בארץ. ואמנם הזווג בבית המקדש כפול הוא, וכמו שביאר הגרי"א חבר (פת"ש או"א יז), שזיווג פירושו התחברות ויחוד המשפיע עם המקבל, כאשר המקבל מוכן בכל מדרגותיו לקבל מן המשפיע. ענין יחוד זה הוא סוד האיברים המשולבים זה בזה המתיוחדים ע"י מאור אחד הכולל כל המדרגות שלהם שהוא היסוד של הזכר ושל הנקבה, וע"י חיבור זה מולידים הם תולדות. אולם למעלה ממנו הוא זיווג הנשיקין [והיינו 'אמי'], שהוא ביטוי קשר האהבה הפנימית שקיימת בין המשפיע למקבל, והוא נקרא זיווג פנימיות המוחין, כי עיקר תפקיד הזו"נ הוא להנהיג את התחתונים בגילוי, לכן לידתם וגילויים ע"י זיווג גופני של יסוד א"א. לעומת או"א שהם שלב המחשבה של הבריאה, ועיקר יציאתם הוא ע"י זיווג הנשיקין דא"א שגם הוא למעלה ממדרגת הזמן והבחירה.

<sup>כ</sup> ראה עניינם להלן פרשת עקב.

# אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

## תפילה ובטחון

פי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו (ד, ז)  
 איתא במדרש רבה (פרשה ב') ז"ל, "אמר רב ענן אף שערי תפלה אינן ננעלים לעולם  
 דכתיב כה' אלקינו בכל קראנו אליו ואין קריאה אלא תפלה כענין שנאמר (ישעיה סה, כד):  
 "והיה טרם יקראו ואני אענה". א"ר חייא רבה כתיב (תהלים כז, יד): "קוה אל ה' חזק ויאמץ  
 לבך וקוה אל ה'", הוי מתפלל וחוזר ומתפלל ויש שעה שיתנו לך... מהו בכל קראנו אליו,  
 אמרו רבנן יש תפלה שנענית לארבעים יום, ממי את למד ממשה דכתיב: ואתנפל לפני ה'  
 מ' יום וגו'. ויש תפלה שנענית לכ' יום, ממי את למד מדניאל דכתיב (דניאל י, ג): לחם  
 חמודות לא אכלתי עד מלאת שלשה שבועים ימים ואח"כ אמר ה' שמעה ה' סלחה וגו'.  
 ויש תפלה שנענית לשלשה ימים, ממי את למד מיונה דכתיב (יונה ב, א): ויהי יונה במעי  
 הדגה וגו' ואח"כ ויתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעי הדגה. ויש תפלה שנענית ליום אחד, ממי  
 את למד מאליהו דכתיב (מלכים א' יח, לו): ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו'. ויש תפלה  
 שנענית לעונה, ממי את למד מדוד דכתיב (תהלים סט, יד): ואני תפילתי לך ה' עת רצון.  
 ויש תפלה שער שלא יתפלל אותה מפיו הקדוש ברוך הוא יענה, שנאמר (ישעיה סה, כד):  
 והיה טרם יקראו ואני אענה, ע"כ דברי המדרש.

### מהותה של תפילה □ בטחון

מבואר מדברי המדרש, דמהותה של תפילה הוא בטחון, שלשון הפסוק האומר להתפלל  
 ולחזור ולהתפלל הוא לשון "קוה", וזהו אחד מעשר לשונות של בטחון שכתב החובות  
 הלבבות (סוף שער הבטחון) וז"ל: "ומצאנו ענין הבטחון בלשון הקודש מליצים בעדו בעשר  
 מלות כנגד עשר מדרגות האלה, והם: מבטח, ומשען, ותקוה, ומחסה, ותוחלת, וחכוי,  
 וסמיכה, ושבר, ומסעד וכסל", עכ"ל. וכיון שכן, מי שהתפלל ועדיין לא נענה, לעולם אינו  
 מתייאש, שהרי עדיין מקוה שהקב"ה יענהו. אבל מי שחושש אינו בוטח בהשי"ת, אם  
 התפלל ולא נענה, שוב אינו מקוה שיענה הקב"ה לתפילתו, ועל כן אינו חוזר ומתפלל.

### האם תפילה יכולה לשנות גזירת ה'?

הנה לבאר עיקר מהותה של תפילה, יש להקדים מה שעמדו הראשונים. ספר העיקרים  
 (מאמר ד', פרק י"ח) הק' וז"ל, "מה שהביא האנשים לפקפק בתפלה קרוב למה שהביא  
 אותם לסלק ידיעת השם. וזה שהם אומרים שלא ימלט הדבר מחלוקה אם שנגזר מהשם  
 טוב מה על איש או לא נגזר. ואם נגזר אין צריך תפלה, ואם לא נגזר איך תועיל התפלה  
 לשנות רצון השם לגזור עליו טוב אחר שלא נגזר, שלא ישתנה השם מן הרצון אל לא רצון  
 ולא מלא רצון אל רצון, ובעבור זה יאמרו שלא יועיל כשרון המעשה אל שיגיע לאדם  
 מהשם בעבורו טוב מה, וכן יאמרו שלא תועיל התפלה להשיג טוב מה או להנצל מרע

שנגזר עליו, עכ"ל. הרי כל ענין של תפילה צ"ב, דמה תועיל התפילה, הלא אם כבר נגזרה הגזירה, יקרה הדבר בין אם יתפלל בין אם לא יתפלל.

ותי' וז"ל, "וזה הדעת אינו נכון, שהשפעות העליונות יושפעו על המקבל בהיותו במדרגה ידועה והכנה ידועה לקבלם, ואם לא יכין האדם עצמו לקבל השפע ההוא הנה הוא המונע טוב מעצמו, שאם נגזר על איש מה על דרך משל שיצליחו תבואותיו בשנה פלונית, והוא לא יחרוש ולא יזרע בשנה ההיא, אף אם ימטיר השם מטרות עזו על פני תבל ארצה לא תצלחנה תבואותיו אחר שלא חרש וזרע, והוא מונע מעצמו הטוב ההוא בשלא הכין עצמו לקבלו. ולפי זה נאמר שכשנגזר על האדם טוב מה הנה הוא נגזר עליו במדרגה ידועה מכשרון המעשה, וזה כלל יעודי התורה, וכן כשנגזר עליו רע מה הנה הוא נגזר בהיותו במדרגה ידועה מהרוע או בהכנה ידועה, וכשתשתנה המדרגה ההיא או ההכנה ההיא תשתנה הגזרה בהכרח לטוב או לרע", עכ"ל. מבואר שעיקר תכלית התפילה אינה רק לבקש בקשות, אלא לרומם עצמו לדרגה גבוהה, ובאותה דרגה לא נגזרה עליו הגזירה הרעה, וע"כ על ידי תפילה שייך לשנות כל גזירה שבעולם.

### עבודה שבלב

ויש לבאר עצם התכלית של תפילה על פי מה שאמרו חז"ל (ספרי): "ועבדתם את ה' אלקיכם - זו תפלה וכן הוא אומר: "ולעבדו בכל לבבכם", איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה", ע"כ. מבואר שעיקר התפילה אינה רק הדיבור, אלא כל התפילה תלויה בלבו של כל אחד. וביאר הרשב"א (חי' אגדות ברכות ח, א) דברי חז"ל הנ"ל וז"ל, "התפילה היא הלב, וכמו שקראוה "עבודה שבלב" כמוזכר בספרי: ולעבדו - זו תפילה, או אינו אלא עבודה, ת"ל בכל לבבכם ובכל נפשכם, וכי יש עבודה בלב, מה ת"ל ולעבדו זו תפילה, כי בהתפלל המתפלל צריך לכוין דעתו ולגמור בלבו שמאיתו יתברך ההצלחה והרחמים והוא שליט בכל ולא ימנענו דבר והוא לבדו המספיק כל הצרכים שהוא האדון יתברך לבדו והכל עבדיו", עכ"ל. הרי, עיקר תכלית התפילה היא לבא להכרה ש"אין עוד מלבדו". בתחילת התפילה אנו משבחים השי"ת, וגם בכל בקשותינו, וגם במה שאנו מודים לו ית', הכל לתכלית אחת, לבא לידי הכרה □ "אין עוד מלבדו", ועבודה זו אינה עבודת פה, כי שייך שיאמר בפיו כל התפילה, אבל כל זמן שאינו קובע אמונה זו בלבו, עדיין לא קיים את תכלית עבודת התפילה. זו כוונת חז"ל שתפילה היא עבודת הלב.

### איזו תפילה נענית?

איתא בגמ' (ר"ה יח, א): "היה רבי מאיר אומר: שנים שעלו למטה וחולייין שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לידון [פרש"י: בית וועד שדנים בו נפשות להריגה] ודינן שוה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל. מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל? זה - התפלל ונענה, וזה התפלל ולא נענה. מפני מה זה נענה וזה לא נענה? זה התפלל תפלה שלימה [פרש"י: נתכוון] - נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה - לא נענה", ע"כ. וכבר נתקשו כל המפרשים להבין דברי הגמ', שהרי בודאי מי שנתחייב גזירת מיתה, וכן מי שנחלה ועומד למות, מתפלל להשי"ת בכוונה, ואיך יעלה על הדעת לומר שזה שהתפלל ומת, התפלל

בלא כוונה? הרי ברור שמי שעומד למות מחמת חולי או גזר דין, בודאי יתפלל בכל כוחו בכוונה עצומה! צריך להיות שוטה כדי להתפלל בלי כוונה במצב כזה?

וביאר המשגיח הגה"צ ר' אליהו לופיאן זצ"ל (הובא במתנת חיים מאמרים ח"ב עמ' ז') שבודאי שניהם התפללו תפילה בכוונה להינצל מעונש מיתה, רק שזה שמת מחליו ומגזירת מיתה, לא "האמין" שישגי מבוקשו ע"י תפילתו. זעק אל השי"ת "הושיענו ונושעה", אבל בלבו היה מיואש ולא העלה על דעתו שהשי"ת יצילהו. וזו כוונת הגמ' "תפילה שלימה", שהגם שעצם התפילות של שניהם היו דומות, אבל החילוק ביניהם תלוי בלבם, זה שבאמת האמין בהשי"ת, בטח בהשי"ת שבודאי יצילהו מאותה צרה וע"כ זכה להתרפאות מחליו וניצל מגזירת מות, אבל זה שמת מחליו ולא ניצל, היינו משום שלא האמין בהשי"ת ולא בטח בו ית' שבודאי יצילו, וע"כ תפילתו אינה תפילה שלימה.

על כל פנים, מבואר ממש כנ"ל, שעיקר עבודת התפילה אינה רק לבקש עצם הבקשות, אלא התכלית היא להאמין ולבטוח בהשי"ת, שהוא ית' "כל יכול", ויש לו ית' היכולת למלא כל בקשה. ורק ע"י זה יזכה שיענה השי"ת בקשת התפילה.

### תפילה רק מתוך בטחון

וזה ממש דברי המדרש הנ"ל שתפילה היא "תקוה", והיינו שעצם התכלית של תפילה היא אמונה ובטחון בהשי"ת, ולא רק עצם הבקשה. המתפלל בכוונה, הרי הוא "מקוה" להשי"ת שימלא בקשתו, ואינו מיואש כלל, שיודע שהשי"ת הוא "כל יכול", וגומל חסד חנם ואין שום מונע ממנו ית' למלא משאלות לבו. ולא עוד, אלא אפילו אם יתפלל ולא נענה, יתפלל עוד פעם! שאינו מיואש. אבל מי שאינו מאמין בהשי"ת, לא ימשיך להתפלל שוב, כי אינו מאמין ובוטח בהשי"ת שימלא בקשתו.

וכן מפורש בדברי המדרש (מכילתא פר' בשלח) שמהותה של תפילה היא בטחון ז"ל: "וכן ירמיה אמר (ירמיה יז, ז): ארור הגבר אשר יבטח באדם", ובתפילה מהו אומר? "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו", מבטחן של ישראל בשעה שמתפללין לו והוא קרוב להם שנאמר (תהלים קמה, יח) קרוב ה' לכל קוראיו", ע"כ. הרי חזינן להדיא שמהות של תפילה היא בטחון בהשי"ת.

### מעשה פלא:

יש להביא מעשה נפלא, בענין כח התפילה, שאפילו במצב שנראה שאין תקוה, ע"י תפילה יש תקוה לישועת ה'.

סיפר הג"ר שמואל הומינר זצ"ל בשם מקור מהימן: בעיר פוזנא חלה אדם במחלה אנושה, והרופאים קבעו שאין מזור למחלתו. באותו זמן נקלע לעיר רופאו של המלך, ואחרי שבדק את החולה לפי בקשת בני משפחתו, הצדיק את מסקנת הרופאים. כאשר נשאל על ידי המרא דאתרא, הג"ר עקיבא איגר, מה היה עושה אילו חלה המלך במחלה זו? השיב שאכן למלך הייתה מחלה זו, והוא נרפא על ידי תרופה שרק למלכים יש אפשרות להשיגה.

וסיפר להם שבלב המדבר שוכן עוף מסויים שבאשר מבשלים את בשרו ומאכילים את החולה מן המרק, הוא מבריא. וכאשר חלה המלך, נשלחו גדודי חיילים אל המדבר כדי לחפש את העוף הנדיר הזה. כאשר מצאוהו צדו אותו והביאו אותו אל הארמון, בשלוהו והאכילו את המלך מן המרק והוא הבריא. אולם, הוסיף הרופא ואמר, לא מצאתי עניין לספר זאת לכם, כיון שאין אפשרות להשיג עוף כזה אלא למלכים.

כששמע הגרעק"א את הדברים הסתגר בחדרו והתפלל אל ה' שיושיע את החולה האומלל. תוך כדי התפילה נשמע רעש מוזר על גג הבית. יצאו וראו והנה העוף הנ"ל נחת על הגג. שחטוהו בשלוהו והאכילו את החולה מן המרק, והוא הבריא. הגרעק"א ביקש שישאירו למזכרת כמה נוצות מהעוף, כדי לזכור מה גדול כוחה של תפילה.

כעבור כמה חודשים עבר אותו רופא שוב בפוזנא, ונזכר בחולה היהודי וברב העיר הגאון רבי עקיבא אייגר זצוק"ל, מיד אץ לברר מה עלה בגורלו? הוא היה בטוח שכבר איננו בין החיים, והנה התברר לו שהיהודי הבריא. ספרו לו את כל הסיפור והביאו לפניו את הנוצות שהגאון ביקש לשמור. לתדהמתו לא היה גבול וכך הודה כי אין כאלוקי ישראל ואין כוח בכוח התפילה!

לתגובות: [adebstein@gmail.com](mailto:adebstein@gmail.com)



# ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

## שמע ישראל □ דרך עדות

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (ו, ד)

וז"ל האבודרהם: וזה הוא דרך עדות כאילו כ"א אומר לחבירו שמע שאני מאמין וכו', עכ"ל. והעתיקו בספר יסוד ושורש העבודה שער המזרח פ"ה כהכוונה הפשוטה. וכ"ה בחיי אדם כלל כ"א סעי' י"א: יכוין "שמע ישראל", ר"ל קבלו עליכם, עכ"ל. ויש לבאר מדוע קבלת עול מלכות שמים צריכה להיות באופן שאומר לחבירו.

ונתעוררתי לפרש עפ"ד אדוננו הגר"א זיע"א במשלי (כ"ז, כ"ז) שאין מלך בלי עם וזהו דאמרי' "אזי מלך שמו נקרא" כי רק ע"י הברואים יש משמעות למלכותו ית'. וא"כ כדי שיהא עליו קבלת מלכותו בעי שיהא זה באופן שהאחד אומר לחבירו שהוא ביטוי למלך על העם.

ומצינו כן בקרי"ס שכאשר אמרו ישראל "ה' ימלוך לעולם ועד" איתא בת"י שם שהיה זה באופן של "ואמרין אילין לאילין" היינו שאמרו אלו לאלו, והוא כענין "שמע ישראל" שהא' אומר לחבירו, והיינו כי בקרי"ס קבלו מלכותו עליהם וכמו שאומרים בתפילה "ומלכותו ברצון קבלו עליהם וכו' ה' ימלך וכו'כא. לכך היה זה בדרך של "ואמרין אילין לאילין".

וכן מצינו בשו"ע או"ח סו"ס ס"ב שיש לאמר ק"ש כל הקהל יחד, ומקור הדברים בכל בו בשם המדרש שה"ש (ח, י"ח): ד"א היושבת בגנים חברים מקשיבים כשישראל נכנסין לבתי כנסיות וקורין קריאת שמע בכיוון הדעת בקול אחד בדעה וטעם אחד הקב"ה אומר להם היושבת בגנים כשאתם קורין חברים אני ופמליא שלי מקשיבים לקולך השמיעני אבל כשישראל קורין קריאת שמע בטירוף הדעת זה מקדים וזה מאחר ואינם מכוונין דעתם בקריאת שמע רוח הקדש צווחת ואומרת, וכו' א"ר זירא בשעה שישראל קורין את שמע בפה אחד בקול אחד בנעימה אחת קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי ברח דודי, עיי"ש. והובא בכף החיים שם סקי"ב. וע"ע ברדב"ז ח"ג תמ"ו (ציינ לזה הרד"ל שם) שהביא המדרש ועיי"ש מש"כ בזה. ולמדנו שיש ענין לומר ק"ש יחד. וכן מצינו בקרי"ס שאמרו "יחד כולם" וכו' ה' ימלך לעולם ועדיכ.

כא ועי' להגר"א באד"א (דברים ל"ג, ה) אופן שני שכתב: ויהי בישרון מלך. כי ארבעה פעמים קבלו ישראל את מלכותו עליהם, אחד, בים. וכו' בים כתיב (שמות טו, ב) זה אלי וגו' ה' ימלך לעולם ועד, עכ"ל.

כב [ואגב, יעוי' ברד"ל שם שהביא ממדרש זה סמך למש"כ האריז"ל לקבל ע"ע קודם ק"ש מ"ע של ואהבת לרעך כמוך, עיי"ש. ולפנינו בשעה"כ אי' לקבל ע"ע קודם התפילה, וצ"ע.]

וע"ע ברמב"ן בסה"מ ל"ת ה' שהביא מהמדרש דאיתא בזה"ל: אמר אמלוך עליכם אמרו הן והן, רבי אומר שבחן של ישראל שכשעמרו כולן לפני הר סיני לקבל את התורה השוו כולן לב אחד לקבל מלכות שמים בשמחה וקבלת המלכות הזו שקבלו בסיני הוא באמת דבור אנכי, עכ"ל. וע"ע ברמב"ן פר' וזאת הברכה (דברים ל"ג, ה) במה שזכו ישראל לברכות וז"ל: רמו אל השם הנזכר שהיה למלך על ישראל בהיותם ישרים ונאספו כל ראשי העם וכל שבטי ישראל יחד וגם זה הכתוב דבוק והטעם כי ישראל יאמרו תמיד התורה אשר צוה לנו משה תהיה ירושה לכל קהלת יעקב לעדי עד לא נחליף ולא נמיר אותה לעולם ויאמרו שהיה השם למלך על ישראל בהתאסף ראשינו וקנינו ושופטינו וכל שבטי ישראל שכולנו יחד קבלנו מלכותו עלינו לדור ודור ואנחנו חייבין לשמור תורתו ומלכותו לעולמים וזו המצוה הוא דבור אנכי והיא קבלת מלכות שמים כאשר פירשתי שם, עכ"ל.

מבואר שקבלת המלכות היא באופן של איש אחד בלב אחד, ולכן בעי שיהא זה בדרך שאומר לחבירו להורות על ענין זה שכולנו בלב אחד מקבלים עלינו מלכות שמים, ודו"ק. וע"ע בגו"א פר' וזאת הברכה (להלן ל"ג, ה) שבשביל קיום המלכות בעי אחדות, ולכך קיי"ל בר"ה דף ל"ב ע"ב שפסוק שמע ישראל וכו' הוא מפסוקי מלכויות, כי למלכות בעי אחדות, עי' בדבריו. ויתפרש טפי למש"נ כאן ש"שמע ישראל" הוא כאדם האומר לחברו, ולכן הוא מפסוקי מלכויות כי אנו ממליכים יחד אתו ית' עלינו. ויתכן שלכך נאמר במבטל ק"ש "מעוות לא יוכל לתקון וכו'" והיינו כי ביטל ה"קבלת מלכות שמים" הבאה ע"י ה"ציבור", ועי'. וראה הערה העתקת לשון החרדים<sup>כג</sup>.

וכן מצאתי בס"ד להגר"א באד"א פר' בראשית (ב, ד) שכתב: ושם הוי"ה ברוך הוא מורה על שם שהוא נותן חיות לכל, ואינו שורה אלא על עולם מלא, כמו שאמר הכתוב (איוב כג, יג). והוא באחד ומי ישיבנו, פירוש 'באחד', שאינו שורה אפס כשהעולם אחד באחדות. וכן 'שמע ישראל' כו', שיהיו ישראל מיחדים עצמם ומחברים עצמם במחשבה, עכ"ל. מבו' ש"שמע ישראל" הוא שכל ישראל מחברים עצמם במחשבה.

וע"ע במהר"ל נתיב העבודה פ"ז: ולפיכך בני יעקב היו ראשונים לקבלת מלכות שמים, וכשהיו בני יעקב מקבלים מלכות שמים לא היו רק באמצעות יעקב כמו שאמרו שמע

<sup>כג</sup> וזה לשונו בפר' ע"ד בביאור 'שמע ישראל' "והקנאה רמוזה בפרשה ראשונה בפסוק ראשון דקריאת שמע, מקובלת בידינו מיעקב אבינו בעת שנסתלק מן העולם שצונו וזירזנו על יחוד ה', כדאיתא במסכת ברכות וכדכתב הרמב"ם. ונרמז בכתוב דכתיב, הקבצו ושמעו בני יעקב וגו', וקשה מאי הקבצו הרי אמר להם האספו ואגידה לכם והרי הם לפניו, אלא פירוש האספו, על הגופות, ואחר שהיו לפניו צוה אותם שיסירו מלבם קנאה ושנאה ותחרות כאילו הם איש אחד ונפש אחת, שאם לא יעשו כן אי אפשר לקבל עליהם יחוד, שירצה וישרה עליהם כדכתב רשב"י, דהיינו והוא באחד ומי ישיבנו, דהפסוק קשה להבין, דהיה לו לומר והוא אחד מאי באחד, אלא רוצה לומר והוא יתברך אינו שורה כי אם כשישראל ביחוד לב אחד בלי קנאה, דוגמת מלאכי השרת דכתי' בהו כלם אהובים וכו', וכלם מקבלים עליהם עומ"ש. ואמרו באדר"ג דהמלאכים מכבדין זה את זה, וכל אחד אומר פתח אתה שאתה גדול ממני, וכן אי' במדרש. וזה לשון שמע ישראל שאמרו המקובלים שהוא לשון קיבוץ כמו וישמע שאול את העם. וכל אחד בעת קריאת שמע מיחד לבו עם כל עדת ישראל ומדבר אליהם, שמע ישראל, כלנו באהבה וקשר לב אחד בלי קנאה ושנאה, ועתה אנו מקבלים יחוד אלוקינו עלינו ואומרים ה' אלוקינו ה' אחד", עכ"ל.



ישראל ה' אלהינו ה' אחד, לפי שיעקב אחד לגמרי וראוי יעקב לקבל מלכות שמים שהוא אחד ועל ידו גם כן השבטים הם אחד מקבלים מלכות שמים שהוא ית' אחד. ומפני שאמר יעקב שמא יש פסול בזרעו ובזה יוצא מן האחדות, אמרו כשם שאין בלבך רק אחד, כי יעקב הוא אחד בעצמו כך אין בלבנו אלא אחד, כי אלו י"ב שבטים הם כמו יעקב שאין בלבו אלא אחד, כי על ידי יעקב נעשו השבטים ג"כ אחד לגמרי. והוא דבר מופלג כי מספר שלהם כמו מספר אחד, כי היה יעקב נגד האל"ף של אחד וח' בני אמהות וד' בני השפחות הרי מספר שלהם הם אחד במילואו, שהרי יעקב ובניו הם י"ג כמספר אחד במילואו. והוא שאמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, כי יעקב הוא אחד בעצמו ולפיכך אין בלבו אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד כי אנו מתחברים ביחד עד שאנחנו אחד, וזהו על ידי יעקב כי יעקב הוא אחד לגמרי בעצמו לכך יעקב נגד האל"ף שבמלת אחד, ולכך אמרו כשם שבלבך אינו רק אחד כי יעקב יחיד היה ובודאי אין בלבו אלא אחד. כך אף אם אנו הם יותר מ"מ אנו מצטרפין לאחד כי כך מספר שלנו עם יעקב שאנו מתחברים אליו במספר אחד ולכך אמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. וכן מה שאנו אומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, היינו שכל אחד מישראל מקבל מלכותו יתברך עליו באמצעות כלל ישראל אשר הכלל מלכותו יתברך עליו, ויש לומר שמע ישראל ה' אלקינו וגו' כאלו הוא מדבר אל הכלל, עכ"ל. הרי לנו שקבלת עומ"ש היא רק באמצעות מהלך של י"ב שבטים" וזהו "שמע ישראל" היינו באמצעות ה"כלל ישראל"כד.

ובשל"ה [מסכת יומא - פרק דרך חיים תוכחת מוסר, ע] כתב: הוא יתברך אינו שורה כי אם כשישראל ביחוד לב אחד בלי קנאה וכו' וזהו לשון "שמע ישראל", שאמרו המקובלים שהוא לשון קיבוץ כמו "וישמע שאול את העם" (שמ"א טו, ד). וכל אחד בעת קריאת שמע מייחד לבו עם כל עדת ישראל ומדבר עליהם שמע ישראל כולנו באהבה וקשר לב אחד בלי קנאה ושנאה, ועתה אנו מקבלים יחוד אלקנו ואומרים "ה' אלקינו ה' אחד", עכ"ל, והן הן הדברים.

והנה בסדר תפילת תחנון אמרי' "שומר ישראל וכו' האומרים שמע ישראל וכו' שומר גוי וכו' שומר גוי אחד וכו' המייחדים וצ"ב מה מעלת "שמע ישראל" בפנ"ע, וכן יל"ד בקדושה של מוסף שאומרים: ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון עם המייחדים וכו' פעמיים באהבה שמע אומרים. ולהנ"ל י"ל שהמכוון שבשמע ישראל יש אמירת זה לזה והוא ענין בפנ"ע שאנו ממליכים את הקב"ה ביחד, וכן לפי"ז מדוייק הלשון שמע "אומרים" והלא כ"א אומר בפנ"ע, ויל"פ שהמכוון הוא ש"אומרים זה לזה", וכמש"נ מהאבודרהם.

ויש לצרף לזה מש"כ החיד"א בפתח עיניים עמ' קע"א וז"ל: וזהו טעם שקודם ק"ש באמירת וקרבתנו מלכנו אמר האר"י זצ"ל לזכור מעמד הר סיני. והטעם שבמעמד הר סיני

כ"ד וע"ע בדבריו בנצח ישראל פמ"ד שכ' וז"ל: וכמו שבטי יעקב היו מקבלים אחדותו על ידי יעקב אביהם כמו שהתבאר, וכן אנו מקבלים מלכותו על ידי כלל ישראל. שהכלל הוא אחד, והפרטי הוא היחיד, והיחיד מקבל מלכותו על ידי הכלל, אשר אלקותו יתברך הוא על הכלל, שהוא אחד. ועל ידי זה מקבל אחדותו האדם הפרטי, לפי שהפרטי הוא תוך הכלל, ולכך אומרים "שמע ישראל וגו'", עכ"ל.

כתי' ויחן שם ישראל שהיו כולם בלב אחד כמשאז"ל, ובזוכרו זה יתן אל לבו לאהוב לכל ישראל ועי"ז יחוד ק"ש יהיה נעשה על ידי כללות ישראל, עכ"ל. והוא מבו' היטב עם הנ"ל שכיון ו"שמע ישראל" הוא כאדם האומר לחבירו כי המלוכה היא דרך "העם", לכך בעי לזכור ה"ויחן שם ישראל כנגד ההר" שהיו באחדות גמורה.

\*

## ואהבת □ הקיום בפועל של ה' אחד

וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ (ו, ה)

יל"ד מהו "ואו" החיבור עם שמע ישראל ועי' אוה"ח. ולפי פשוטו היינו שהקיום של "אחד" הוא ב"ואהבת וכו' היינו שקיום האחדות הגמורה הוא ב"ואהבת וכו'" שכאשר בא האדם לידי הכרה באחדותו ית' הגמורה שאין עוד מלבדו כפשוטו ממש, הרי שאין מציאות של רצונות הלב הנפש והממון של עצמו כלל והכל בטל ומבוטל כנגד אחדותו ית'.

ובזה יבואר לשון הגמ' בברכות דף ס"א ע"ב: בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד, עכ"ל הגמ'.

ויל"ד על שיצאה נשמתו ב"אחד" ולא ב"ובכל נפשך" שע"ז נצטער כל ימיו. ולהנ"ל הוא מבואר מאוד כי ה"ואהבת וכו'" הוא הקיום השלם של ה"אחד" שכאשר בא לידי אחדות גמורה בו ית' חייו בטלים ומבוטלים כמאן דליתיה מפני אחדותו ית', ולכן יצאה נשמתו באחד כי המחייב את ה"ובכל נפשך" הוא ה"אחד", דו"ק בזה.

ויש לציין ללשון הזוה"ק (ב, קי"ט, א): ומתודה ומייחד לקודשא בריך הוא בכל יומא, למהוי מיתתיה באחד, כגוונא דשחיטת בהמה בתריסר בדיקות דסכין, ובסכין דאינון אח"ד, עיי"ש. ועי' יערות דבש ח"ב דרוש י': וכן י"ג מכילין רחימין דמעורר הקב"ה, הוא על ידי צדיקים, וביחוד הנהרגים על קדוש שמו יתעלה הם מעוררים אהבה, כי הם נהרגים באהבת המקום, ומקיימים ואהבת את ה' בכל נפשך, וזהו אהב"ה במנין י"ג ובמנין אח"ד, והם מעוררים אהבה עליונה שהם י"ג מכילין דרחמי, עיי"ש. והרי שהמסירות נפש היא קיום של ה"אחד" והיינו שהתוצאה והפועל יוצא של ההכרה והקבלה ב"ה' אחד" היא מסירות נפש, ודו"ק.

\*

## ובכל נפשך □ כל רצון החיים

וְאַהֲבָתָ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ (ו, ה)

וּדְרָשִׁינָּה: אִפִּי הוּא נוֹטֵל נַפְשְׁךָ. נִרְאָה לִפְרֹשׁ כִּי הֵנָּה בְּכֹד מִבּוֹאֵר שֶׁנַּפֶּשׁ הֵיִינוּ "רִצּוֹן" כְּמוֹ שֶׁפִּי הַמִּפְרָשִׁים עֵה"פ "אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם לְקַבּוֹר וְכוּ" שֶׁהַכּוּוֹנָה אִם יֵשׁ בְּרִצּוֹנְכֶם עֵי"ש בְּרִשׁ"י וְתִרְגּוּם, [וְכֵן בִּפְר' בִּשְׁלַח "תִּמְלֵאמוּ נַפְשֵׁי וּבְרִשׁ"י: רוּחֵי וּרְצוֹנֵי, עֵי"ש. וְכֵן בִּפְר' כִּי תִצֵּא (לְהִלֵּךְ כ"ג, כ"ה) "כִּנְפֶשֶׁךָ" וּבְרִשׁ"י כִּמְהָ שֶׁתִּרְצָה, וְכ"ה בְּרִשׁ"י בְּמִשְׁלֵי עֵה"פ: (י"ג, ב) "וּנַפֶּשׁ בּוֹגְדִים חֲמָס", עֵי"שִׁיבָה.]

וְהֵנָּה אֵינִי לְךָ רִצּוֹן יוֹתֵר גְּדוֹל מִרִצּוֹן הַחַיִּים וְע"ז אִמְרוּ לְאֹהֲבֵי אֶת הַקֶּבֶה ב"כֵּל הַרְצוֹן" שֶׁזֶהוּ כּוֹלֵל אֶת "רִצּוֹן הַחַיִּים" וּמִמִּילָא הוּא שֶׁאִפִּי נוֹטֵל נַפְשְׁךָ, וּבִיּוֹתֵר הוּא לְפִי"מ שֶׁהַבְּאֵנוּ בְּמִק"א מִהַפְּחָד יִצְחָק שְׁבֵאֵי רִצּוֹן חַיִּים הָאָדָם מֵת מִיִּדְכֵי, וְנִרְאָה שֶׁזֶהוּ שֶׁנִּצְטוּוֹנוּ כֵּאֵן שֶׁהַרְצוֹן הַחַיִּים שֶׁלָּנוּ יֵהָא רַק בְּאַהֲבַת ה', וּמִיָּנָה, שֶׁרִצּוֹן זֶה הוּא בְּשִׁיעוֹר כּוֹזֵה ד"אִפִּי הוּא נוֹטֵל נַפְשְׁךָ" כִּי רִצּוֹן זֶה מְקִיף הוּא לְכֹל "רִצּוֹן הַחַיִּים", וְזֶהוּ "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" □ שֶׁכֵּל הַרְצוֹן שֶׁשִּׁיךְ יֵהָא רַק סְבִיב אֹהֲבַת ה', וְעֵי.

וְלֹאח"ז רַב מִצְאָתִי בְּסִידוֹר הַרוֹקַח שֶׁפִּירֵשׁ וּבְכָל נַפְשְׁךָ ע"ד הַפְּסוּק "אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם" שֶׁהַכּוּוֹנָה רִצּוֹנְכֶם, וְכֵן מִצְאָתִי בְּס' חֲסִידִים סִי' תִּתְשַׁל"ט, וּב"ה שְׁכוּוֹנָתִי.

\*

## בחיוב השוכח דבר אחד ממשנתו □ מסירת התושבע"פ

רַק הַשְּׁמֹר לְךָ וְשִׁמּוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ (ד, ט)

אֵינִי מִמְנַחֵת דָּף צ"ט ע"ב: וְאִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ כֹּל הַמִּשְׁכַּח דְּבַר אֶחָד מִתְּלִמּוּדוֹ עוֹבֵר בְּלֹא, שֶׁנֶּאֱמַר "הַשְּׁמֹר לְךָ וְשִׁמּוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים", עֵי"ש.

וְהֵנָּה בְּאֲבוֹת פ"ג מ"ח תִּנְנָן כֹּל הַשּׁוֹכַח דְּבַר אֶחָד מִמְּשַׁנְתּוֹ מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כֵּאֵילוֹ מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ. וְיִל"ד דְּבִמְנַחֵת אִמְרֵי "מִתְּלִמּוּדוֹ" וּבְאֲבוֹת תִּנְנָן "מִמְּשַׁנְתּוֹ".

<sup>כ</sup> וְעֵי רִשׁ"י חוֹלִין דָּף ק"כ ע"א: לְרַבּוֹת אֶת הַשּׁוֹתָה □ מִדְּכַתִּי "וְנִכְרַתָּה הַנַּפֶּשׁ" נַפֶּשׁ מִשְׁמַע כֹּל דְּבַר הַמֵּיִשֵּׁב דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם וְאִפִּילוֹ שׁוֹתָה כְּמוֹ "אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם" שֶׁהִיא לְשׁוֹן תְּאוּהָ וְקוֹרֵת רוּחַ שֶׁהַנַּפֶּשׁ נִהְיָה מִמֶּנּוּ, עַכ"ל. [וְעֵי הַיֵּטֵב בְּנִפְה"ח ש"ב פ"א בְּגֵדֵר תְּפִילָּה שֶׁהוּא מִהַנַּפֶּשׁ וּבִתּוֹד שֶׁם כ' כִּי נַפֶּשׁ הֵיִינוּ רִצּוֹן, עֵי"ש.]

<sup>כ</sup> [וְהֵבִיא לְהָא דְאִי' בְּסִנְהֶדְרִין דָּף ע"ה ע"א שֶׁאִמְרוּ הַרּוֹפְאִים אֵינִי לוֹ תִּקְנָה עַד שֶׁתַּעֲמוּד לְפָנָיו עֲרוּמָה יָמוֹת וְאֵל תַּעֲמוּד לְפָנָיו עֲרוּמָה, עֵי"ש, וְהֵיִינוּ שְׂרִיכּוֹ אֶת כֹּל רִצּוֹן הַחַיִּים דִּידֵיהָ סְבִיב תְּאוּתוֹ. וְכֵן בְּהָא דְאִי' בְּיוֹמָא פ"ג ע"א בְּמִי שֶׁאֲחָזוּ בּוֹלְמוֹס שֶׁל אֲכִילָה מֵאֲכִילִין אֹתוֹ אִפִּי בְּיוֹה"כ, הֲרִי לָנוּ שֵׁשׁ וְכֹל רִצּוֹן הַחַיִּים שֶׁלּוֹ מְרוֹכּוֹ סְבִיב הַאֲכִילָה עַד שֶׁהוּא בְּסַכְנַת מִיתָה]

## דברי מרנא מוהר"ח מוולאז'ין זיע"א בדין שוכח דבר אחד ממשנתו

והנה בכתר ראש [אות ס"ז] הובא ממרנא מוהר"ח מוולאז'ין זיע"א בהא דתנן באבות פ"ג מ"ח השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שזהו קאי על דורות הראשונים שלמדו בעל פה, אבל בדורות דידן ליכא לאו זה, עכ"ד.

## דברי הגרי"ז שיש "צווי מיוחד לשמור הקבלה דתושבע"פ ולמוסרה לדורות"

וביאר בחידושי הגרי"ז פרשת ואתחנן (עה"פ "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום"), שהאיסור לשכוח התורה הוא רק על תורה שבע"פ, וזהו דתנן "ממשנתו" שהוא תורה שבע"פ, והביא הא דכתי' שם "ושמרתם" ופרש"י זו משנה, והוא מקידושין דף ל"ז ע"א ועיי"ש פרש"י, וביאר הגרי"ז שעל ענין זה קאי האיסור דכתי' השמר וכו' פן תשכח וכו', והיינו שיש "צווי מיוחד לשמור הקבלה ולמוסרה לדורות", ולכן האידנא ליכא לאו זה, עי' בדבריו שהביא כמה סמוכין לזה, ועי' הערה העתקת לשונו.

וכוננו: נראה דזהו ציווי על זכירת התורה כענין שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך שבא ע"ז הפירוש מחז"ל במשנה דאבות שזו היא אזהרה על שוכח דבר אחד ממשנתו ועיין במנחות דף צ"ט דעובר בלאו אם שכח ובא הכא ציווי ומ"ע על זה שיהיו תמיד על לבבו ולא ישכחם, ועיין בת"י שמתרגם כתיבין על לוח לבכון והיינו כנ"ל שיהיו כתובים על לבבו תמיד ולא ישכחם. והנה בכתר ראש מביא בשם א"י הגר"ח מוולאז'ין ז"ל בענין השוכח ד"א ממשנתו זה קאי על הראשונים שלמדו בע"פ עכ"ל. והביאור בזה דעיקר אזהרה זו היא על תורה שבע"פ [שהיא הנקראת משנה כדאיתא בברכות דף ה תורה זה מקרא והמצוה זו משנה ובהקדמת הרמב"ם תורה זו תורה שבכתב והמצוה זו פירושה וכו' ומצוה זו היא הנקראת תורה שבע"פ, וכ"ה ברמב"ם פ"א מהל' שחיטה ה"ד, ועיין במבוא התלמוד לר"ש הנגיד ז"ל המשנה היא הנקראת תורה שבע"פ והיא יסוד התורה שהעתיקו ממשנה רבינו ע"ה עד ימי רבינו הקדוש ע"ה עכ"ל] הנמסרת מדור לדור ועלה הוא דתנן דאם שכח ד"א מהקבלה הנמסרת לו ה"ז מתחייב בנפשו וזהו דתנן ממשנתו דהיינו תורה שבע"פ כנ"ל, אבל אחר שכבר נחתם התלמוד ונפסקה הקבלה של תורה שבע"פ איש מפי איש שוב אין זה בכלל שוכח ד"א ממשנתו דעיקר אזהרה זו היא על המשנה המסורה בע"פ שלא תשכח. ועפי"ז יש לפרש גם כאן דעיקר הציווי של והיו הדברים האלה וגו' הוא על תורה שבע"פ שלא תשכח ממנו והיינו דכתיב אשר אנכי מצוך וגו' דמצוה היינו תורה שבע"פ כנ"ל ועיין במ"ר פ כי תשא ופן יסורו מלבבך זהו תורה שבע"פ, והנה כתיב אח"כ ושננתם לבניך ופירש"י דהוא מלשון שינון וחיידוד אולם בת"א מתרגם ותתנינון לבניך הרי דמפרש לה בלשון משנה, וא"כ י"ל דהוא זה ציווי על מסירת הקבלה לתלמידים שזו היא המשנה, וזהו שדרשו בספרי לבניך אלו התלמידים דאין הכתוב מדבר כאן מדין חובת האב לבנו ללמדו תורה רק מדין מסירת הקבלה של תורה שבע"פ לתלמידים שתהא נמשכת מדור לדור שע"ז הוא עיקר הך פרשתא שהקבלה של תורה שבע"פ [שהיא הנקראת מצוה כמבואר בהקדמת הרמב"ם] תהא שמורה בלבבנו ומסורה לבנינו אחרינו, [שוב מצאתי הדברים מפורשים בתנחומא ר"פ נח דהנך קראי דוהיו הדברים האלה וגו' ושעתם לבינך קיימי על תורה שבע"פ עיי"ש]. וכן בפי' ואתחנן לעיל כתיב ושמרתם ועשיתם וגו' ובפירש"י שם ושמרתם זה משנה וי"ל ג"כ דהוא ציווי על שמירת המשנה שלא תשכח וזהו דמסיים אח"כ רק השמר לך וגו' פן תשכח וגו' דיש גם ל"ת ע"ז והכתוב מסיים והודעתם לבניך ולבני בניך ולחד מ"ד בקידושין דף ל הרי אין חיוב כלל ללמד לבן בנו תורה אלא הכתוב מדבר הכא מדין חובת מסירת הקבלה מדור לדור ועיין בסה"מ להרמב"ן בסוף הספר במל"ת ב' שם ודוק. והנה בסוטה דף ל"ז תניא ברוך בכלל ברוך בפרט וכו' ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי ארבע, ואינו מבואר פירושו של לשמור זה שנכרתה עליו ברית מיוחדת מהו זה, דאין לפרש דלשמור היינו מל"ת ולעשות היינו מ"ע, דהרי מפורש שם דעל כל מצוה נכרתו אלה הארבע בריתות בין על העשין ובין על הלאוין, וכבר עמד ע"ז המהרש"א בח"א שם ומסיק דלשמור היינו משנה כדדרשינן בקידושין דף ל"ז אשר תשמרון זו משנה עיי"ש בדבריו.

ולפי דברינו י"ל דהברית של לשמור קאי על שמירת התורה שבע"פ שלא תשכח מאתנו שזאת היא הנקראת משנה כמו שהבאנו למעלה וע"ז הוא שנכרתה ברית מיוחדת על חובה זו של שמירת הקבלה שתתקיים אצלנו שהוא ציווי מיוחד ואינו נכלל בכלל ללמוד וללמד שהוא על עצם לימוד התורה בין שבכתב ובין שבע"פ, אבל על תורה שבע"פ איכא ציווי מיוחד לשמור הקבלה ולמוסרה לדורות וזהו לשמור שנכרת עלי ברית במסויים וכש"נ למעלה, שוב ראיתי בירושלמי פאה פ"ב ה"ד כי עפ"י הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל וכו' אם שמרת מה שבפה וקיימת מה

והנה לשונו של הגרי"ז שם הוא: "אחר שכבר נחתם התלמוד ונפסקה הקבלה של תושבע"פ איש מפי איש שוב אי"ז בכלל שוכח דבר אחד ממשנתו, דעיקר אזהרה זו היא על המשנה המסורה בע"פ שלא תשכח", ע"כ. ולדבריו נפקא שכל האיסור הוא רק על הארבעים דורות שלמדו איש מפי איש עד משה רבינו שמנה הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה ממשה רבינו עד רבינא ורב אשי עיי"ש, אבל לאחר מ' דורות אלו כבר ליכא ללאו זה, וצ"ע.

ואמנם יש שפירשו בכוונת מוהר"ח זיע"א הנ"ל שהכוונה מעת שהותר לכתוב התורה שבע"פ, וכך משמע מלשונו כפי שהביאם תלמידו בספר תולדות מרן הג"ר זונדל מסלנט זיע"א<sup>כ</sup>, והיינו שכל האיסור היה בדורות הראשונים שלמדו התורה שבע"פ באופן של "איש מפי איש" ועל זה איכא להלאו שבשוכח מתחייב בנפשו מאחר וממעט במסירת התורה, אך מעת שהותר לכתוב התושבע"פ שוב ליכא ללאו זה<sup>כט</sup>, וצ"ע.

אך עכ"פ למדנו מדברי הגרי"ז שעיקר האיסור נאמר על התורה שבע"פ, ואין גדר הלאו משום ה"גברא" ששוכח התורה אלא משום ה"תושבע"פ עצמה" שעליה נצטוונו למוסרה מדור לדור, ונרחיב מעט בזה.

### שוכח "תלמודו" ושוכח "משנתו"

הנה ביומא דף ל"ח ע"ב איתא: ואמר רבי אלעזר כל המשכח דבר מתלמודו גורם גלות לבניו שנא' "ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני", רבי אבהו אמר מורידין אותו מגדולתו, שנא' "כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי", עכ"ל הגמ'.<sup>ל</sup>

והק' המהרש"א שם דבאבות תנן ש"מתחייב בנפשו" ובי' וז"ל: וי"ל דהתם נקט משנתו שהם דברים שקיבל מרבו כמו המשנה ועונשו גדול להתחייב בנפשו, והכא נקט מתלמודו והיינו דברים שבאו לו מתוך פלפול התלמוד כהוויית דאביי ורבא ועונשו גלות לבניו, עכ"ל.

---

שבכתב אתה מקבל שכר וכו' ובביאור הגר"א שם דמה שבפה צריך לשמור אותן שלא ישכח אבל מה שבכתב א"צ לשמור אלא לקיים וזה מתאים למש"כ, עכ"ל.

<sup>כ</sup> וזה לשונו: שאלתי ענין השוכח ד"א ממשנתו, השיב. זה נאמר בדורות הראשונים שלמדו עד שהיו בקיאים בע"פ, ואם ישכח דבר אחד אח"כ מתחייב בנפשו, אבל עלינו לא נאמר, עכ"ל. משמע מלשונו שעיקר הקפידה היא על דורות הראשונים שאופן למודם היה "בעל פה", ועי'.

<sup>כט</sup> ומצינו כיוצא"ז במצות כתיבת ספר תורה שדעת הרא"ש (הל' ס"ת סי' א' וראה בטור יו"ד סי' ע"ר) שהאידנא מעת שהותר לכתוב עיקר המצוה היא לכתוב ספרים שלומדים בהם, ודו"ק.

<sup>ל</sup> וראה לשון הגמ' במנחות שם דאיתא "ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו: תורה ניתנה בארבעים ונשממה נוצרה בארבעים, כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת, וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת. תנא דבי רבי ישמעאל: משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר: כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסור בדמיה נשמתך אני נוטל ממך, עכ"ד הגמ'. ובאבות דר"נ פכ"ד ה"ז (לגיר' הגר"א) איתא "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנא' רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך", משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שצד צפור ונתנו לאחד מעבדיו ואמר לו הוי זהיר בצפור זה שאם אתה נוזהר בו טוב ואם לאו אני נוטל נשמתך תחתיו. כך אמר הקב"ה לישראל דברי תורה שנתתי לכם אם אתם משמרים אותן טוב ואם לאו אני נוטל נפשכם תחתיה שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך (דברים ד' ט'). ואומר כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם (שם ל"ב מ"ז), עכ"ל. ומבואר שהשוכח דבר אחד ממשנתו הרי הוא כאותו שקיבל ציפור "ומאבדו", והוא מבואר היטב לדברי הגרי"ז שעיקר הלאו נאמר על "מסירת התורה שבע"פ מדור דור" שבלא שמוסרים אותה מדור לדור הרי היא ח"ו "נאבדת" וכמשל העבד שמאבד הציפור, ועי'.

מבואר בדבריו שכל מה שמתחייב בנפשו הוא רק במה שקיבל מרבו, ומה דאיתא ביומא שגורם גלות לבניו ומורידין מגדולתו הוא מה ששוכח מתלמודו מה שחידש בהווית דאביי ורבא, ויש לבאר מה החומר המיוחד במה ששוכח דברים שקיבל מרבו יותר ממה ששוכח ממה שעלה לו בהווית דאביי ורבא.

ונראה כוונתו עפ"י ד הגרי"ז הנ"ל שיש חיוב מיוחד על "מסירת תורה שבע"פ מדור ודור" וזהו חיוב מצד החפצא דהתורה עצמה וכמש"נ, ולכן רק על דבר שקיבל מרבו מתחייב בנפשו.

וע"ע במהרש"א בעירובין נ"ד ע"א בהא דאיתא שם בתלמיד דר"א ששכח תלמודו ונתחייב שריפה, ובי' המהרש"א שנענש כן כי השוכח דבר מתלמודו מתחייב בנפשו, ואמרו שם הניחו לו ששימש אדם גדול, ובי' המהרש"א שהלימוד עשוי להשתכח אך מה ששימש לא נשכח, עיי"ש. ויבואר דבריו עפ"י דבריו ביומא הנ"ל שחיוב מיתה הוא במה שקיבל מרבו ולכן אמר הניחו וכו' כי מה שקיבל מרבו לא שכח, ודו"ק.

ומעתה יל"פ מה שבמנחות נקט הלשון "מתלמודו" שזהו קאי על דברים שלמד וכן אף על דברים שנתחדשו לו ועל זה עובר בלאו וכדאיתא שם.

אך המתני' באבות איירי בשוכח "ממשנתו" שזהו מה שקיבל מרבו וע"ז תנן דמתחייב בנפשו, והחומר המיוחד שמתחייב בנפשו הוא כדברי הגרי"ז שהוא על ביטול מסירת התורה מדור דור וזהו רק על מה שקיבל מרבו, ועי'.

### גדר ה"לאו" וגדר ה"מתחייב בנפשו"

ולפי"ז היה אפשר לומר שאכן "הלאו" נוהג גם בדורות דידן, ורק שהחומר שמתחייב בנפשו לא נאמר אלא בדורות הראשונים, ומשום שהחומר הוא רק במה שקיבל מרבו שעל זה יש חיוב למסור התורה מדור ודור, וכאשר שוכח מה שקיבל מרבו הרי שהוא ממעט במסירת התורה, אבל מעת שנחתם התלמוד או מעת שהותר לכתוב הרי שכבר ל"ש ענין ביטול מסירת התורה מדור ודור וע"ז אמר מוהר"ח זיע"א דאינו נוהג בזמן הזה.

אמנם בדברי הגרי"ז מבואר לא כן, שהביא שם גם להמתני' באבות וגם להגמ' במנחות ועל תרוויהו כתב שהוא רק בדורות הקודמים ובדורות הללו לא נוהג איסור זה, וכנ"ל.

אך לדברי המהרש"א הרי שיש לפרש שהמתחייב בנפשו קאי על מה שקיבל מרבו והחומר הוא במה שממעט מסירת התורה, והלאו קאי על מה שלמד וכן על שחידש בתלמודו.

וכן יל"פ לפי מה שהובא בכתר ראש ששם הלשון הוא על ה"מתחייב בנפשו" ולא כלפי הלאו, וא"כ יתכן שהלאו קיים גם בדורות דידן, ורק החומר של מתחייב בנפשו לא נאמר אלא הדורות הקודמים, ויסוה"ד כי המתחייב בנפשו הוא על ביטול מסירת התורה, וכנ"ל.

וא"כ אתי שפיר מה שחלק ממוני המצות מנו לאו זה, וכמו"כ אף הרמב"ם שלא מנה לאו זה במנין המצות, אך הביא לאו זה בפ"א מת"ת ה"י, עיי"ש וכן יעוי' ברבינו יונה בשע"ת שער ג' אות כ"ח שהביא לאו זה.



ולהנ"ל אינו סתירה לדברי מוהר"ח זיע"א שאינו נוהג בדורות אחרונים, כי כאמור דבריו נאמרו כלפי המתחייב בנפשו שהוא חיוב מיוחד על ביטול "מסירת התורה מדור דור" אך הלאו שע"ז קאי הגמ' במנחות, וכן הגמ' ביומא דגורם גלות לבניו קיים גם בזה"ז הן על שכחת הת"ת עצמה והן על מה שחידש אבל הלאו והגורם גלות לבניו אינו על "ביטול מסירת התורה מדור דור", וכמש"נל.

### דעת רבותינו זיע"א שהחיוב רק על "חידושי תורה"

והנה בנצי"ב בפר' ואתחנן (דברים ד, ט) שהחומר דמתחייב בנפשו הוא על הדברים שחידש וזהו דתנן "ממשנתו" היינו מה שחידש חידושי תורה בעיונו, וכתב שם שגם הלאו האמור במנחות הוא על מה שחידש וזהו דאיתא שם "מתלמודו" וע"ד הגמ' בע"ז י"ט ע"א תורה חשיב תורה דיליה היינו מה שחידש, עיי"ש. וכ"כ בחסדי אבות לחיד"א ובמדרש שמואל על מתני' באבות שם, וכן נראה בס' שבט מוסר פכ"ב ודקדקו שזהו הלשון "ממשנתו", עיי"ש.

וכמו"כ הנה דבריהם עומדים לכאו' דלא כמש"נ מהגרי"ז והמהרש"א שהמתחייב בנפשו זהו על התורה הנמסרת מדור דור, עיי"ש.

אכן יל"פ גם בדבריהם שיסוד האיסור הוא ע"ד מש"נ מהגרי"ז שהוא "צווי מיוחד לשמור הקבלה ולמוסרה לדורות", וביאור הדברים, דהנה ידוע מהקדמונים שיש חידושי תורה שהאדם מחדש שהם לא נמסרו אלא לו בלבד, ויש חידושי תורה שלא מתגלים רק בדורות מסויימים, ושלכל אחד ואחד מישראל יש את "חלקו" בתורה, ונצטווה האדם ללמדם לאחרים, כי ע"מ כן נתגלה לו, עד אשר כתב בס' חסידים בסי' תק"ל שמי שנתגלה לו חידושי תורה ואינה מוסרה לאחרים הוי כגזלל.

---

<sup>א</sup> והנה במד"ר שמו"ר (מ"ז, ג) איתא: ור' יהודה ב"ר שמעון אומר כתב לך וגו', כי על פי וגו', תורה בכתב ותורה בעל פה, כרתי אתך ברית על מנת שתהא קורא בהם כך אבל אם המרת אותם הוי יודע שאתה מבטל הברית לך נאמר כתב לך את הדברים האלה, וכן משה אומר לישראל רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, מהו את הדברים אלו דברים שאתה רואה אותן שהם כתובים בכתב ופן יסורו מלבבך, אלו הדברים שנתתי לך על פה, עיי"ש. הרי מבואר שאף על "תורה שבכתב" איכא לאו דהשמר וכו', וליכאו' זהו סתירה לדברי מוהר"ח זיע"א הנ"ל שהאיסור הוא רק על התורה הנמסרת מדור דור" והיינו תושבע"פ, וצ"ע. אך אי נימא שכל דברי מוהר"ח זיע"א נאמרו כלפי ה"מתחייב בנפשו" במה שממעט מסירת התורה מדור דור, אבל הלאו באמת קאי על גוף השכחה עצמה, א"ש שזהו שייך אף בתורה שבכתב, ופשוט. וראיתי כעת בס' בתורתו יהגה (ח"א עמ' 26) שהציע קושיה זו (מהמדרש על דברי מוהר"ח) קמי מרנא הגר"ח זיע"א וכתב לו "הכוונה ביאורי התורה שבכתב" עכ"ד.

<sup>ב</sup> והנה ברמח"ל (אדיר במרום ח"א עמ' ע') כ' וז"ל: ותדע שאפי' כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה בסיני והיינו כי מה שהוא אמת בתורה צריך הכל לצאת כך בסוד סיני ומשה. והנה באותו הזמן ניתן בגילוי לישראל החלק שהיה ראוי להם. ובכל הדורות יש חלק שראוי להתגלות ע"י הת"ח. והכל צריך להיות ע"י משה בסוד "זכרו תורת משה עבדי" כי הוא מתלבש בנשמות הת"ח ועל ידו מתחדש התורה והוא סוד הדברים שמחים כנתינתן מסיני. ואודיעך בכאן סוד גדול כי הנה ודאי כ"א נוטל חלקו בתורה, ונמצא שסיני אינו נשלם אלא כשכל אחד בא לעולם וגילה את חלקו, ואם כן מי שבא לעולם ולא נשתדל בתורה לגלות חלקו איך התורה נשלמת, עכ"ל, עיי"ש עוד. ולמדנו מדבריו שכל שלא מגלה חידושו הרי ש"סיני" אינו נשלם, ומבואר מאד מש"נ שיש חומר מיוחד שכחת חידושי תורה, מאחר ועי"ז גורם ש"אין התורה נשלמת", ועי'.

מעתה נראה שלכן יש לאו מיוחד על "חידושי תורה" כי ע"י השכחה הרי הוא ממעט התורה עצמה, והיינו שבעצם זה שנתגלה לו חידושי תורה הרי הוא כמו רב (כלפי חידוש זה) שיש לו "צווי מיוחד לשמור הקבלה ולמוסרה לדורות", דומיא דמש"כ הגרי"ז על התורה שבע"פ קודם שהותר לכתוב שאם שוכח הרי הוא ממעט במסירת התורה, ה"נ המחדש בתורה שנתגלה רק לו הרי שכלפי חידושיו הוא ממעט במסירת התורה, דו"ק בזה.

### עלה בדינו בע"ה א"כ דאיכא ג' דינים בדין זה דשוכח תלמודו,

**האחד** באותם הממונים על העברת מסורת ישראל דור אחר דור, דבשכחת המסורת הרי זה מתחייב בנפשו כיון שממעט בהתורה עצמה ומונע העברתה כצורתה לדורות הבאים. [ונתבאר שיתכן (עפ"י ד מהרש"א ולשון מוהר"ח זיע"א ודלא כמשמעות הגרי"ז) שמ"מ לאו איכא גם על כל אדם השוכח תלמודו או השוכח חידושי תורה דידיה].

**השני** בשוכח חידושי תורה דיליה, דמבואר בדברי האחרונים (הנצי"ב ושאר אחרונים שהבאנו) דג"כ עובר בלאו ומתחייב בנפשו כלפי מיעוט מסירת חידושי התורה שבדורו.

**והשלישי** הוא השוכח לימודו מהוויות אביי ורבא, דאף אי נימא כמו שנראה בדברי הגרי"ז שאף אינו עובר בלאו, מ"מ גורם גלות לבניו וכהגמ' ביומא.

ומעתה נבוא בס"ד לברר עוד כמה מקומות שמצאנו בהם עניין "מתחייב בנפשו" על ביטול ושכחת התורה, אשר נראה לפי"ז דבכולהו קיים עניין זה דביטול מסירת התורה לדורות הבאים וכמו שיבואר בס"ד.

### ביאור התביעה על יהושע □ על של עתה באתי

הנה ביהושע (ג, י"ג-י"ד) כתיב: "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו. ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי ויפול יהושע אל פניו ארצה וכו'".

ואיתא במגילה דף ג' ע"א "אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה אמר לו על איזה מהן באת אמר לו עתה באתי מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק", עיי"ש ובעירובין דף ס"ג ע"ב. וכבר האריכו הרבה על שבא להוכיח על עוון ביטול תורה. וכבר ביארו [עי' לב אליהו פר' בחוקתי מאמר עמלה של תורה] שהגיע כשר צבא לאמור שכן הוא הדרך "לנצח" במלחמה.

והנה מבואר שבא להורגו וכלשון הגמ' שבא ו"חרב שלופה בידו" והיינו שרצה להורגו, וצ"ב. ונראה, דהנה בגמ' שם מבואר שת"ת דרבים עדיף מהקרבת הקרבנות ולכן אצל יהושע נתבע על ביטול תורה ולא על שביטול התמיד, עיי"ש.

---

ולפי"ז מוטעם מאוד מה שבאזהרה זו של השמר לך וכו' נאמר הן ענין זכירת מעמד הר סיני וכמבואר ברמב"ן בפר' ואתחנן שם [וכן בסה"מ השמטת ל"ת ב'], והן ענין החיוב שלא לשכוח החידושי תורה, כי כאמור ברמח"ל "סיני אינו נשלם" רק בגילוי החידושי תורה, ועי'.



והנה בגדר ת"ת ד"רבים" שדוחה עבודה ומקרא מגילה כמבואר בסוגי' שם, מטו מהגרי"ז [נדפס בס' הזכרון "אש תמיד", ועי' מעתיקי השמועה ח"ב בענין מבטלין ת"ת לקריאת מגילה] שזהו אמור ביהושע דוקא, וכלשון רש"י שם "דהתם כל ישראל הו" וצ"ב מה השייכות בין א' לחבירו הלא אי"ז אלא הרבה יחידיים ומה מגדיר זה רבים. [וכן מפורש בדרישה סי' תרפ"ז סק"א דדוקא ת"ת של "כל ישראל" חשיב ת"ת דרבים לענין זה]. ובי' הגרי"ז עפי"ד הרמב"ם בהקדמה לס' היד שכתב: ואלעזר ופנחס ויהושע שלושותן קבלו ממשה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו, מסר תורה שבע"פ וצוהו עליו, עכ"ל, והיינו שיהושע נצטווה להיות מוסר התורה שבע"פ, וזהו דחשיב ת"ת דרבים. (ויתפרש הלשון "וצוהו" עליו כמש"כ רש"י ריש פר' צו ש"אין צו אלא לשון "זירו", ועי').

והנה הגרי"ז בפר' בשלח עה"פ "ושים באזני יהושע" (שמות י"ז, י"ד) הביא דמבואר כן בספרי פר' פנחס דאיתא: וצו את יהושע, צוהו על דברי תלמוד והרמב"ם (בהקדמה לס' היד הנ"ל) מפרש שהכוונה שנצטווה על מסירת התושבע"פ, וכן בד' הגמ' בתמורה דף ט"ז ע"א על ג' מאות הלכות שנשתכחו מיהושע ועמדו כל ישראל להורגו, הרי שיהושע הוא המצווה על מסירת התורה שבע"פ, עיי"ש. מעתה בי' הגרי"ז שזהו גדר ת"ת דרבים היינו כלימוד תורה דיהושע שהוא מסירת התורה לישראל, עכ"ד הגרי"ז.

מעתה יל"פ שלכן על הת"ת דיהושע בא המלאך עם "חרב שלופה בידו" לאמור כי על ביטול ת"ת זה שהוא בכלל מסירת התורה וכנ"ל, העונש הוא "מתחייב בנפשו". וראה לשון המש"ח סו"פ תרומה שכתב: אמנם על תלמוד תורה דרבים צריך למסור עצמו למיתה ולסכן עבור זה. ואדרבא, נענש יהושע מפני שלא עסק בתורה בעת המלחמה, עכ"ל.

וזהו שאמרו במגילה שם "וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק אר"י מלמד שלן בעומקה של הלכה" ו"עומקה של הלכה" הוא שייך לענין תורה שבע"פ.

וכן יל"פ שמהאי טעמא כאשר נשתכחו ההלכות מיהושע "עמדו כל ישראל להורגו" וכמבואר בגמ' בתמורה הנ"ל, כי על ביטול תורה שיש בו ביטול ממסירת התורה העונש

---

<sup>35</sup> ובוזה מבואר שמחד תנן ריש אבות משה קיבל תורה ומסרה ליהושע וכו', ומאידך בעירובין דף נ"ד ע"ב איתא כיצד סדר משה וכו' נמצאו משה למד מפיו הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו, וכו' ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים שנים, וביד כל העם אחד, עכ"ד הגמ'. והרי שכל ישראל שמעו התורה מפיו משה וא"כ צ"ב מה מעליותא דיהושע ש"מסרה" ליהושע, ולהמבואר ברמב"ם וכמו שביאר הגרי"ז שיהושע הוא שנצטווה להיות "מוסר" התושבע"פ אתי שפיר היטב דאה"נ כל ישראל קבלו התורה "מפיו" משה, אך ה"מסרה" והיינו הצווי להיות "מוסר התורה שבע"פ" הוא ליהושע בלבד.

הוא "מתחייב בנפשו" וכאשר ביאר לן הגרי"ז [בפר' ואתחנן הנ"ל] שהמתחייב בנפשו האמור כאן הוא על ענין מסירת התורה שבע"פ, ועי' לד לה.

### במעשה דר"ע שמסר נפשו על מסירת התורה, ובמייתת תלמידי ר"ע בין פסח לעצרת

ובזה יל"פ המעשה בר"ע בברכות דף ס"א ע"ב שמסר נפשו על ת"ת דרבים בשעת גזירת המלכות, ועי' בי' הגר"א יו"ד קנ"ז סק"ג שהביא מעשה זה כמקור לד' השו"ע שהרוצה להחמיר ע"ע למסור נפשו על שאר עבירות מלבד ג' עבירות חמורות רשאי. ולמש"נ יל"פ שר"ע שהיה שורש תורה שבע"פ כידוע<sup>1</sup>, לכן מסר נפשו על ענין זה להקהיל קהילות ברבים להעביר התורה הנמסרת מדור דור.

<sup>1</sup> והנה בתוס' במגילה שם ד"ה אמש שכ' שכאשר יהושע שאל להמלאך אם בא על תלמוד תורה שאלו בלשון "הלנו אתה אם לצרינו" ובי' התוס' שהכוונה להקרא "תורה צוה לנו משה", עיי"ש, והדברים מבוארים היטב למש"נ, כי הנה בפר' וזאת הברכה בי' הגרי"ז שהקרא ד"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" קאי על תורה שבע"פ הנמסרת מדור דור, עיי"ש. [וכן ראיתי בס' ריח דודאים (לבעל הבני יששכר) במגילה שם שהוסיף על ד' התוס' הנ"ל שא"ל הלנו עתה וקאי על תורה דכתי' תורה צוה לנו ודקדק דכתי' "לנו" ולא לעכו"ם שהתורה ניתנה לישראל ולא לעכו"ם, או לצרינו והיינו שבא על ענין הקרבנות שהם שייכים גם בעכו"ם, עכ"ד. והנה כבר ידוע שעיקר המבדיל בין ישראל לעכו"ם בתורה הוא בתושבע"פ שעל נכרת ברית עם ישראל.] מעתה כאשר יהושע שאל להמלאך אי בא על עסק ת"ת, שאלו על ענין התורה שבע"פ שעליו נצטווה יהושע בפרט וכמש"נ.

<sup>2</sup> ויש לצרף לזה לשון מוהר"ח זיע"א ברוח חיים ריש אבות וז"ל: ולא מצינו בשום מקום שהוזהר משה מהשם יתברך על התורה כמו שהזהיר ביהושע כמו שכתוב (יהושע א, ח), לא ימוש וגו' והגית בו יומם ולילה וגו' ואמרו רז"ל (אבות דר' נתן פכ"ד ז) משל למוסר צפור דרור לעבדו כו' אמר לו כמדומה לך איסר אני נוטל ממך בדמים נשמתך אני נוטל ממך. כך התורה התעף עיניך וגו' קשה לקנותן ככלי פז ונוח לאבדן ככלי זכוכית והמאבדה כאלו מאבד נפשו. ולכך (אבות פ"ג מ"ח) כל השוכח דבר אחד ממשנתו מתחייב וכו'. רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח וגו'. לזה אמר משה קבל מעצמו לא הוצרך שיזהירוהו. ומסרה ליהושע כענין שמסר צפור דרור כו' והיינו באזהרה וכנזכר, עכ"ל. הרי שהביא אזהרה מיוחדת שהיתה ליהושע מהמתני' באבות ד"מתחייב בנפשו" והוא מבואר מאוד עם מש"נ לן במשנת מוהר"ח זיע"א שעיקר ה"מתחייב בנפשו" קאי על אותם הממונים על העברת תורה שבע"פ מדור דור שזהו היה תפקידו המיוחד של יהושע, וכמש"נ.

<sup>3</sup> וכאשר מבואר בד' ר' אברהם בן הגר"א פני' לביאורי אגדות בברכות דף ס"א ע"ב (דף מ"א ע"ב בדפה"ס) שכ' וז"ל: כי משה רבינו ע"ה ור"ע במרגה אחת היו זה בתורה שבכתב וזה בתורה שבע"פ, ולכך נאמר על ר"ע ושברתי את גאון עוזכם כי אין עוז אלא מלכות תורה שבע"פ מאן מלכי רבנן, עכ"ל, עיי"ש. וברמ"ע מפאנו מאמר חיקור הדין ח"ה אות י"א כ': שכשם שתורה שבכתב מתחייסת אחר משה רבינו כן תורה שבע"פ מתייחסת אחר ר"ע, עכ"ל. ועי' בסמוך לשון השיטמ"ק בכתובות שכך מבואר.

[ונציין בזה עוד, דהנה מצינו שר"ע היה דורש כל קוץ וקוץ וכל תג ותג תילי תילים של הלכות והיה ראוייה תורה שתינתן ע"י ר"ע כדאיתא כ"ז במנחות דף כ"ט ע"ב, ובסוף סוטה איתא משמת ר"ע בטל כבוד התורה ופרש"י: משמת ר"ע בטל כבוד התורה וז"ל: בטל כבוד תורה, שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכ"ש תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש (סנהדרין דף נא) וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה, עכ"ל. ושם בגמ' משמת ר"ע בטלו זרועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה וברש"י שם: זרועי תורה, עומק סברא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשתנים במקרא, עכ"ל. ובגיטין דף ס"ז ע"א ובאדר"ג פ"ח איתא שר"ע הוא אוצר בלום ופרש"י: כך מפורש באדר"ג למה היה ר"ע דומה לעני וכו', כך ר"ע כשלמד מרבותיו שמע דבר מקרא מרבותיו ואחריו הלכה ואחריו מדרש ואחריו אגדה נתן לבו לחזור עליהן ולגורסן עד שהיו סדורין בפיו ולא אמר אלמוד מקרא לעצמו מדרש לעצמו אבל כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה מטבעות מטבעות סידר מדרש ספרי וסיפרא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו והלכות לעצמן ואגדות לעצמן, עכ"ל.

ובסנהדרין דף פ"ו ע"א איתא: סתם מתניתין רבי מאיר סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון וכולהו אליבא דר' עקיבא, ופרש"י: אליבא דר"ע, ממה שלמדו מר' עקיבא אמרום, עכ"ל. וע"ע באדר"ג פ"ו היאך היתה צורת תחילת לימודו של ר"ע שלמד כל אות ואת בעמל גדול.

ויתכן שמה"ט אמרו ביבמות דף ס"ב ע"ב שכאשר מתו תלמידי ר"ע היה העולם "שמים" עד שבא ר"ע ולימד וכו' והיינו כי היה חסר ההמשך של תורה שבע"פ. ועיי"ש בפרש"י העולם שמים, נשתכחה תורה, עכ"ל, לו.

ונראה עוד שכל זה הוא בכלל מה שביארו רבותינו זיע"א בעניינא דמיתת תלמידי ר"ע בין פסח לעצרת כמבואר ביבמות דף ס"ב ע"ב שמתו על שלא נהגו כבוד זה בזה, וביארו רבותינו זיע"א שכיון שהם היו צריכים למסור התורה [נוכחו שמבו' שלאחר מיתתם היה העולם שמים עד שבאו רבותינו שבדרום] היה עליהם התביעה על שלא נהגו כבוד זה בזה, וכידוע.

ולמש"נ מד' הגרי"ז נראה שלא היה זה כעונש רק על שלא נהגו "כבוד" זה בזה, אלא שע"י החסרון הכבוד זה בזה היה תביעה שמיעטו במסירת התורה כי אילו היו מכבדין זל"ז היה התורה נמסרת ביתר שאת, באופן שהמיתה שנגזרה עליהם היתה על מיעוט מסירת התורה וכנ"ל שעל ענין זה יש חיוב מיתה, ועי' בזה.

וידוקדק לשון המד"ר קהלת פי"א "בבוקר זרע את זרעיך ולערב אל תנח ירך" היה לו תלמידים בצעירותו יעמיד תלמידים בזיקנותו, ר"ע אומר שנים עשר אלפים תלמידים היו לי מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בחייו בין פסח לעצרת ובסוף העמיד ישיבה ואמר להם הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה אתם לא תהיו כן, מיד עמדו ומילאו כל א"י תורה, עכ"ל. ומדוקדק שחסרון "לא נהגו כבוד זה בזה" היה באופן לימוד התורה עצמה, ואשר לכן היה בזה מיעוט במסירת התורה שאינה יכולה להילמד ולהימסר באופן זה.

וכבר העירו במה שמתו במיתת אסכרה כמבואר ביבמות שם, והלא מבואר בגמ' בשבת דף ל"ג ע"ב שמיתת אסכרה היא על ביטול תורה, ולפי פשוטו ע"י שלא נהגו כבוד זה בזה חסר בכבוד התורה וכבר אמרו במגילה דף ג' ע"ב שכבוד התורה קודם לתורה, וכן ידוע לשון המד"ר באיכה ויתר הקב"ה על ג' עבירות חמורות ולא ויתר על "מאסה" של תורה,

---

ועוד איתא שם: אמר לו רבי טרפון עקיבא עליך הכתוב אומר מבכי נהרות חבש ותעלומה יוציא אור דברים המסותרים מבני אדם הוציאם רבי עקיבא לאורה, עיי"ש, וזהו גדר תושבע"פ וכלשון התנחומא פר' נח "ונתן לנו את התורה בכתב ברמז צפונות וסתומות ופרשום בתורה שבע"פ" וזהו היה כח ר"ע להוציא לאורה הצפונות וסתומות, ועי'.

ובאבות פ"ג מי"ג תנן מד' ר"ע מסורות סייג לתורה וברבינו יונה שם פי' שמסר לתלמידיו מקרא מלא וחסר שזהו סייג לתורה שבכתב שעל ידי זה יודעים היאך לקיימה וכ"ה ברע"ב ובמגן אבות לרשב"ץ ובמילי דאבות שם. ובמאירי וברו"ח פי' שעשה סימנים לזכור התורה. ובמדרש שמואל שם פי' דקאי על תורה שבע"פ ה"נמסרת" בע"פ, עיי"ש בכמה אופנים. ובבי' הגר"א שם ציין לנדרים ל"ח ע"ב דאיתא "ויבינו במקרא אלו פסוקי טעמים ואמרי לה אלו מסורות, עכ"ל הגמ', והיינו שע"י ה"מסורות" מתקיים "ויבינו במקרא". (ועי' רש"י שה"ש ג, ח): הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסרה שלא תשכח, עכ"ל. מבו' שמסורה הוא שלא תשכח התורה.) ולכל הפירושים איירי על תורה שבע"פ ור"ע הוא דקאמר לה.]

לו ועי' לשון השיטמ"ק בכתובות דף מ' ע"א: ויש לומר משום שהיה העולם שמים עד שבא ר' עקיבא ושנאה להם וכו' וכמו שכתב רש"י ז"ל הלכך כל אחד מתלמידיו שהיה מכוון לדעתו הרי הסכים להלכה ורבי עקיבא היה להם במקום משה רבינו אדון הנביאים ע"ה לפי שהיה כבר נשתכח תורה שבעל פה עד שבא הוא ושנאה ומשו"ה כל מי שהיה מסכים לדעתו שפיר קרינן עליה טובינא דחכימי כנ"ל, עכ"ל.

והיינו כי המעמיד של התורה הוא הכבוד שנותנים לה, והמהרש"א שם בי' שמיתת אסכרה באה על לשה"ר לחד מ"ד בשבת שם, וגם שם ע"י שלא נהגו כבוד זב"ז הוי כלשה"ר, עי' עליו.

ולמש"נ מבואר היטב כי היה עליהם התביעה על "מסירת התורה" ואין לך "ביטול תורה" גדול מזה, ודו"ק לה.

### חיוב מיתה להמורה הוראה בפני רבו

ונראה לבאר עפ"י"ז הדין שמצינו שהמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, עי' ברכות דף ל"א ע"ב ועירובין דף ס"ג ע"א. והנה בשיחות מוסר למרן הגר"ח זצ"ל ביאר שאי"ז מדין "כבוד רבו" שהרי הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול, ואלא שבזה שהוא מעמיד את עצמו במקום רבו, הרי הוא מבטל את מעלת הזקנים שבדור ובזה באים לידי הקללה האחרונה שקילל ישעיהו את ישראל וכדאי' בחגיגה דף י"ד ע"א שי"ח קללות קילל ישעיהו את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם "ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד" ועיי"ש שהאריך בזה.

והנה דין זה אינו רק ברבו מובהק, אלא אף בגדול הדור כמבואר בתוס' בברכות דף ל"א ע"ב [ועיי"ש בגלהש"ס שציין לד' התרוה"ד סי' קל"ח שסגי במה שהוא גדול הדור או שבא ללמוד אצלו ודלא כמהרי"ק שורש קע"ט דבעי לב' התנאים] ולדברי הגר"ח זצ"ל הנ"ל מבואר מאד כי הוא מבטל מעלת הזקנים שבדור.

ולמש"נ שעל מסירת התורה מדור דור יש חיוב מיתה למבטלה, יבואר לן שלכן חייב מיתה, שבזה שמעמיד עצמו במקום רבו וק"ו במקום גדול הדור [וכנ"ל בתוס'] הרי שיש בזה ביטול של "מסירת התורה מדור לדור" שגורם בזה "הפסק" למסירת התורה מ"דור לדור", באופן שאין החיוב על ביטול "כבוד הרב" שהרי הרב שמחל על כבודו מחול, אלא החיוב עומד על ביטול "מסירת התורה מדור דור" שעליה איכא חיוב מיתה וכמש"נ, והבן.

---

ל<sup>ח</sup> והנה איתא בסנהדרין דף ס"ח ע"א כשחלה רבי אליעזר נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו וכו' נכנסו וישבו לפניו מרחוק ארבע אמות אמר להם למה באתם אמרו לו ללמוד תורה באנו אמר להם ועד עכשיו למה לא באתם אמרו לו לא היה לנו פנאי אמר להן תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן, אמר לו רבי עקיבא שלי מהו אמר לו שלך קשה משלהן, ופרש"י: שלך קשה משלהן - מפני שלבך פתוח כאולם, ואילו שמשתי היית למד תורה הרבה, עיי"ש. וכ"ה באבות דר"נ פכ"ה ה"ג, עיי"ש. ויל"פ הענין עפ"י"ז הגרי"ז שהעונש האמור על השוכח דבר אחד מד"ת דמתחייב בנפשו הוא מחמת מסורת התורה, ונת' בזה דברי המהרש"א שזהו קאי על מה ששמע מרבו, ומבואר היטב שלכן עונשם היה במיתה ור"ע שליבו פתוח כאולם והיה יכול לשמשו וללמוד תורה הרבה, לכן קשה עונשו מכולם.

וכן יל"פ הא דאיתא בכתובות דף י"ז ע"א, מבטלין ת"ת להוצאת המת והתוס' שם ד"ה מבטלין הקשו, דבמסכת ד"א זוטא פ"ח אמר רבי עקיבא תחילת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו ד' מילין עד שהבאתי לבית הקברות וקברתי וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי אליעזר ורבי יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי ותירצו דהתם לאו משום ביטול תורה אלא משום דמת מצוה קנה מקומו והיה לו לקוברו במקום שמצאו וכו' ועוד תירצו בשם הר"ר יהודה מקורבי"ל דהתם משום דביטל עצמו משימוש ת"ח קאמר דגדול שימושה יותר מלימודה, עכ"ד, עיי"ש. הרי מבואר שעל ביטול שימוש ת"ח הוא "כאילו שפך דם נקי", ויל"פ כד' הגרי"ז הנ"ל שהמתחייב בנפשו האמור כאן הוא על מסירת התורה, ונת' בזה דברי המהרש"א שזהו קאי על מה ששמע מרב, ועל כן על מיעוט שימוש ת"ח הוי כמו ששפך דם נקי, ועי'.

ונפלא לפי"ז מש"כ הפוסקים (שבות יעקב ב, סד, והובא בפ"ת ריש סי' רמ"ב ובברכ"י שם ס"ק ד, פמ"ג בפתיחה כוללת סדר הנהגת הנשאל עם השואל סדר שלישי אות א') דהאידנא שאנו פוסקין עפ"י ספרים, המורה שלא בעיון הספרים קרוב להיות מורה הלכה בפני רבו. והנה בגוונא הנ"ל שלא מעיין בספרים הלא אין ענין של "כבוד רבו", אך למש"נ שענין שאיסור "מורה הוראה בפני רבו" הוא כי מבטל ענין זה שהתורה עוברת מדור לדור, (וכאשר מעמיד עצמו במקום הרב יש בזה הפסק מ"מסורת התורה מדור לדור"), לכך האידנא שפוסקים עפ"י ספרים קרוב הדבר להיות מורה הוראה בפני רבו.

## הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

### קרית ספר

#### שאילת צרכיו בכל ברכה בשמו"ע

פִּי מִי גּוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרִבִּים אֵלָיו פֶּדֶר' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו (ד, ז)

בע"ז (ח.) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפילה, אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר. ונפסק בשו"ע (קיט ס"א).

וצ"ב הסברא והטעם לזה, ומנא ליה לרב הא.

וכתב המאירי בע"ז (שם סוף ד"ה כבר) "ואין כאן משום הכבדה, כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לפניו לשעתו, שבמלכות שמים אינו כן, אדרבה ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו".

וצ"ב מש"כ שבמלכות שמים אינו כן, הא על זה גופא אמרו שאין לבקש לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות. ועוד דלענין ג' פסיעות שאחר שמו"ע אמרו (יומא נג:) שאין לו לחזור למקומו דנראה "ככלב שב אל קיאו", וא"כ ה"ה בזה נימא הכי שאחר שפתח בג' אחרונות סיים בקשותיו, ואם הוא חוזר ומבקש ג"כ דומה לכלב ששב אל קיאו.

ומה שנראה לעת עתה, דתקנת שמו"ע שתיקנו עזרא ובי"ד (תפילה פ"א ה"ד) לא היתה למעט מצורת התפילה שקודם תקנתם, היינו שכל אחד ביקש לפי צחות לשונו והשתפכות לבו, רק באו להועיל לאותם שקשה להם להתפלל ולבקש כדבעי. ולכך הגם שכולם מחוייבים בנוסח שתיקנו חז"ל אבל אינו מעכב ומונע שכל אחד יבקש כאוות נפשו, לכן אפשר להוסיף בכל ברכה וברכה.

ולכן גם לא הקשו על רב מנא ליה, דהא מקורו ממצות תפילה שהתחייבנו בה בתורה, ומה יש להקשות מנא ליה.

# השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

## פניני עיון בפרשת השבוע □ פרשת ואתחנן

ג, כו: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לְךָ אֵל תוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדַבַּר הַזֶּה.

הנה משה רבינו התפלל תקט"ו תפילות כדי ליכנס לא"י, ועניין ריבוי התפילה הוא דעל ידי זה מגביר הרצון מלפניו יתברך, כעין שפירש הגר"א [משלי טז] עה"פ "לב חכם ישכיל פיהו", דהחכם חוזר תמיד על הדברים שמוציא בשפתיו, ועיין במאירי [יומא כט] לעולם יהא אדם נזהר בתפילה ולהאריך בה ביותר, ואפילו רואה עצמו שאין תפילתו נשמעת אל יתייאש הימנה כי ברוב הימים ימצאנה עכ"ל, וכיון שהקב"ה היה לו סיבה שרצה שמשא ישאר בחו"ל, ואם יתפלל יותר אפשר שיעי"ז שיגבר הרצון כל כך שאי אפשר שלא תתקבל התפילה, לכן אמר לו הקב"ה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. [שמעתי מהגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א]

\*

ג, כח: וְצוֹ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקִיָּהוּ וְאַמְצִיָּהוּ.

במעלות המידות [מידת הזריזות ד"ה גדולה] כתב אם ראית בנך נוהג במידת הזריזות בין במלאכתו בין בהליכתו ובין בכל ענייניו, אל תאמר מעתה איני צריך לזרוז, אלא תוסיף לזרוז במלאכתו, שכן מצינו בהקב"ה שאמר לו למשרע"ה וצו את יהושע וחזקוהו ואמצהו ואחז"ל [ספרי במדבר פ"י, א] אין צו בכל מקום אלא לשון זירוז, שאין מזרוזין אלא למזורזין.

\*

ד, ו: וְשִׁמְרֹתָם וְעֲשִׂיתָם כִּי הִיא חֻמַּתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים וּגּוֹ', וְאָמְרוּ רַק עִם חֻכְם וְנִבּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה.

בבית אלקים להמבי"ט [שער היסודות פרק לד ד"ה והנה] כתב דיבר לעתיד, כי כשיבואו לארץ ישראל ויתחכמו בה יותר מכל האומות אז יאמר עליהם רק עם חכם וגו', שהרי בכתוב הקודם לזה אמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים וגו' לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה, וסמך מיד ושמרתם ועשיתם וגו' ואמרו רק עם חכם ונבון וגו', כי מצד שתקבלו התורה וישכנו בארץ ישראל יהיו משיגים חכמה יתירה לעיני כל העמים. ושם ד"ה וכן כתב, וכן אחז"ל [קידושין מט, ב] עשרה קבין חכמה ירדה לעולם, ט' נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו, ולא אמר נטלה ארץ כנען אלא ארץ ישראל אוירא דארעא דישראל מחכימה לישראל [ולא לעכו"ם], עיין שם.

\*



ד, ז: פִּי מִי גֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרִבִּים אֵלָיו ה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו. בר"ה [יח, א] מנין לגזר דין של ציבור שאע"פ שנחתם נקרע, שנאמר כה' אלוקינו בכל קראנו אליו. מבואר דיש מעלה בתפילה בציבור דבכל אופן ובכל זמן שנקראהו יענה.

בשו"ע [רלה, א] "אם הציבור מקדימין לקרות ק"ש מבעוד יום, יקרא עמהם ק"ש וברכותיה ויתפלל עמהם, וכשיגיע זמן קורא ק"ש בלא ברכות". חזינן דבשביל מעלת תפילה בציבור נדחית המעלה לקרוא ק"ש עם ברכותיה כדין, אלא קורא לאחר מכן בזמנה ק"ש בלי ברכות, ומה שקורא קודם זמנה ק"ש עם ברכותיה מבואר בפוסקים דלא מהני, ואינו אלא רק משום לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה.

ולפי זה נראה לחדש דהוא הדין מה שנפסק בשו"ע [נב, א] במי שמאחר לבוא לביהכנ"ס "אם כבר התחילו הציבור יוצר ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדילוג, יקרא ק"ש וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם, ואח"כ יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם", דהוא הדין אם רואה שלא יספיק לומר כל ק"ש וברכותיה עם הציבור יכול להתחיל אמת ויציב כדי שיסמוך גאולה לתפילה ויתפלל עם הציבור ואח"כ יקרא ק"ש ושאר ברכותיה [וכמו בערבית דמשום תפילה בציבור קורא ק"ש בלי ברכות ואין זה מעכב לק"ש].

וכדמצינו כעין זה ברמ"א [סוף סימן סו] דמי שהוא אנוס ודחוק ואין לו פנאי להתפלל מיד אחר ק"ש יקרא ק"ש עד אמת וימתין לומר שאר ברכות עד שיתפלל שאז יאמר "ויציב ונכוון" ויתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפילה", הרי שמצד סמיכות גאולה לתפילה סגי להתחיל באמת ויציב לחוד, וא"כ הכא נמי משום מעלת תפילה בציבור יתחיל משם ויתפלל ואח"כ יקרא ק"ש ושאר ברכותיה. ויש לדון בזה. [שמעתי ממו"ר הגר"ש אלטמן שליט"א]

\*

ד, כח: אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּ וְלֹא יִשְׁמְעוּ וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִרְיִחוּ.

כתב הרוקח [עמ' קעה] כתיב יִרְיִחוּ חסר וי"ו, כנגד ו' ריח ניחוח בפרשת שלח לך אנשים. והיינו דשם יש כל סוגי הקרבנות וקמ"ל דאצל העבודה זרה אין שום אחד מהן.

\*

ד, לה: אֵתָּה הָרְאִיתָ לְדַעַת פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מְלַבְדּוּ.

רואים שנתנית התורה וקבלתה ניתנה עם הכרה באמונה חושית שאין עוד מלבדו, ואין זה ב' דברים נפרדים שנפגשו יחד, אלא כדי ללמוד תורה בטהרה צריכין לאמונה ויראת שמים, כי בלי זה לא "תורה" אלא כשאר חכמות דעלמא דקוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, ולכן מובא במדרש רבה ריש תרומה "שהקב"ה אומר שלא יכול לפרוש מן התורה", היינו כיון שאם הקב"ה יפרוש זה כבר לא תורה! שהוא גילוי רצונו יתברך בתחתונים. וממילא כמה שיש לאדם יותר אמונה ויראת שמים הוא יותר זוכה להשגה בלימוד התורה. [שמעתי מהגר"י דיסין שליט"א]



\*

ד, מב: אַז יבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שְׁמֶשׁ: לְנֶס שְׁמָה רוּצָח.  
כתב בעל הטורים רוצח מלא וי"ו, שרצח האדם שנברא בשישי, ועבר על לא תרצח שהוא דיבור שישי.

צריך ביאור דטובא רוצח כתיבי בפרשת מסעי ובפרשת שופטים וכולהו כתיבי חסר וי"ו, ורק כאן כתיב מלא. ולמה דוקא כאן כתיב מלא. ואם בשביל הרמז של הבעל הטורים הנ"ל, שזה יהיה נרמז במקום הראשון שנזכר רוצח בפרשת מסעי ולא כאן, וצ"ע.

\*

ה, טז: כִּי יִבְרַח אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ פֶּאֶשֶׁר צֹרֶךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יְמֶיךָ.  
כתב בספר מעלת המידות [מעלת יראת שמים ד"ה בנין] ואחז"ל כאשר צוך במרה, ה' מידת רחמים, אלוקיך זו מידת הדין, שאם אתה מרחם על אביך ועל אמך לעת זקנתן הקב"ה מתמלא עליך עליך רחמים, ואם אין אתה מרחם עליהם הרי הוא מדקדק עמך במידת הדין עכ"ל. ויש לעיין האיך יתפרש על דרך זה בפסוק קודם גבי שמירת שבת דכתיב על כן צוך ה' אלוקיך לעשות את יום השבת וצריך ביאור.

\*

ה, יח: וְלֹא תַחְמוֹד אֶשֶׁת רֵעֶךָ ס וְלֹא תִתְאָוֶה בֵּית רֵעֶךָ וְגו'.  
ברמב"ם [פ"א מגזילה הי"א] כתב התאוה מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבוא לידי גזל שנאמר וחמדו בתים וגזלו עכ"ל. מבואר דלאו של לא תתאוה ולא תחמוד משום לתא דגזל הוא שעל ידו יבוא לגזול כדי להשיג את תאוותו. וברמב"ן כתב ואלה המשפטים כנגד לא תחמוד, כי אם לא ידע האדם משפט הבית או השדה ושאר ממון יחשוב שהוא שלו ויחמדהו ויקחהו לעצמו, לפיכך אמר תשים לפניהם משפטים ישרים ינהיגו אותו בניהם ולא יחמדו מה שאינו שלהם מן הדין עכ"ל. ג"כ משמע דאיסור החמדה הוא בדבר שאינו שלו מן הדין והוי גזל. וכן נראה במהרש"א [ב"מ ה, ב תוד"ה בלא דמי].

אמנם באבן שלמה להגר"א [פרק ג] והרח"ו ז"ל [בשערי קדושה] כתבו דאיסור התאוה והחימוד ההיפך הוא הסתפקות במועט ולהאמין שהכל בא לו בהשגחת ה' יתברך עכ"ל. א"כ לכאורה באופן שיודע ברור שלא יוכל להשיג את הדבר שחומד גם כן יש לזהר בדבר. והוא הדין להפציר בחבירו למכור לו בדמים.

\*

ה, כא: וְתִאֲמְרוּ הֵן הֶרְאָנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת גְּדֻלוֹ.  
בפירוש תלמיד הרא"ש עה"ת [עמ' 164 ד"ה ויש] כתב על מעמד הר סיני דיש ראיה שהשיגו כולם למעלת הנבואה, מדכתיב ותאמרו הן הראנו ה' אלוקינו את כבודו ואת גודלו, וכיון שהיו משתבחין בזה מכלל שהשיגו לראות כבודו, ואע"פ שאין הנבואה שורה אלא

על חכם גיבור ועשיר [שבת צב.], לפי שעה באה הנבואה אפילו בלא זה, ואפילו למי שאינו ראוי לה כענין הים שאמרו ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי. וכן בשלוחי שאול ויתנבאו גם המה, הגם שאול בנביאים, ובכאן גם כן השיגו [כולם] לפי שעה. אולם ברמב"ם [מורה נבוכים ח"ב סימן לב] כתב שלא הגיעו כולם למעלת הנבואה עיין שם.

\*

ה, כד: **וְאֵת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְקֹוֹק אֱלֹהֵינוּ אֵלֵינוּ.**

פירש"י התשתם את כוחי כנקיבה [ולכך כתיב וְאֵת] שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה לכם יפה ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני.

בצידה לדרך כתב הקשו המפרשים הלא לא היו יכולים לשמוע מפי הגבורה כמו שאמרו אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוקינו עוד ומתנו, ועוד הלא בעיני ה' הטיבו כל אשר דברו ולמה בעיני משה רע, ועוד במאמר ה' יתברך מי יתן והיה לבבם ליראה אותי ולשמור כל מצוותי וגו' למען ייטב להם ולבניהם לעולם קשה אם עושים מיראה אז מהו למען ייטב להם שהוא שכר.

ותירצו כי עבודת ה' יתברך נחלקה על ג' פנים, הראשונה עבודת ה' יתברך מאהבה והיא העבודה הטובה והמעולה, שעבודה מאהבה לא ישוב מפני כל ואף כי תאכלנו האש הגדולה, ועל כן נקרא אברהם אוהבי, ולמטה ממנה הוא העובד מיראה והוא גם כן טוב, אך לא כעובד מאהבה, כי העובד מיראה אם רבו מטריח עליו מניחו, כמו שפירש"י לקמן בפסוק ואהבת, ולמטה מכולם העובד על מנת לקבל פרס, ועל זה אמר הנביא "מדוע באתי ואין איש" פירוש אין שעובד מאהבה או מיראה או משכר "איש" ראשי תיבות אהבה, יראה, שכר.

והנה משה אמר התשתם את כוחי כנקיבה שלא עבדתם מאהבה, כמו שפירש"י שאינכם חרדים להתקרב מאהבה, דאילו הייתם חרדים להתקרב מאהבה לא הייתם מונעים מפחד האש, אלא עבדתם מיראה ואם רבו מטריח עליו מניחו וישמע ה' את קול דבריכם וגומר, ואמר אתה מתרעם בדבר שלא היו חרדים להתקרב מאהבה רק מיראה מי יתן והיה לבבם זה ליראה כל הימים, כי ידעתי כי גם מיראה אינם עושים, רק למען ייטב להם ולבניהם לעולם עכ"ד.

וכ"כ בספר בית ישי [להג"ר שלמה פישר זצ"ל דרשות עמ' צב] דלכן דקדק רש"י לומר ראיתם שאינכם חרדים להתקרב אלי מאהבה, כי האוהב אינו עושה חשבונות, וכדפרש"י [במס' שבת פח, ב] אן דסגינן בשלמותא בתום לב כדרך העושין מאהבה, וכדאגלאי מילתא לבסוף שהיתה מידת האהבה פגומה אצלם. ובעמ' קלה ד"ה והענין ביאר יותר, דכתיב וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהלו וגו', כי האוהב אינו מאבד הסבלנות אלא ממתין ומצפה לאהובו בסבלנות, וכדתיקון לחטא זה מתנה להם תורה שבע"פ שבה

## אספקלריא לפרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ג

באה לידי ביטוי האהבה הגדולה להקב"ה כנראה מדברי התנחומא הידועין פרשת נח שאין למד תורה שבע"פ אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו.

## ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס

### 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

#### ביאור שייכות ברכות ק"ש לקריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (ו, ד)

הנה כידוע הברכות שלפני ואחרי קריאת שמע מכונות 'ברכות קריאת שמע', ואמנם נחלקו הפוסקים אם יש להם ממש דין ברכת המצוות על קריאת שמע או לא, אך כולי עלמא מודו שהם מכונים ברכות ק"ש, ושלכתחילה נתקנו לאמרם בסמיכות לק"ש לפנייה ולאחריה, כמפורש במשנה (ברכות פ"א מ"ד): "בשחר מברך שתים לפנייה ואחת לאחריה ובערב שתים לפנייה ושתים לאחריה". וכמו כן מצינו בכמה מקומות (פסחים קי"ז ע"ב, ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה ויק"ר סוף פרשה ט', ועוד) שחז"ל קראו לברכות הללו "קריאת שמע", הרי שכל הברכות נחשבות חלק ממצות ק"ש [וראה בקונט' ויברך דוד סי' ח' שהבאתי עוד ראיות מדברי הראשונים לגדר זה].

אמנם צריך ביאור מה ענין הברכות הללו לקריאת שמע, ובשלמא ברכת אהבה שהיא על ענין אהבת השי"ת אותנו ונתינת התורה לנו, יש לומר שהיא מעין הפרשיות הראשונות שנאמר בהם 'ואהבת את ה' אלקיך', ו'לאהבה את ה' אלקיכם', ויש בהם גם את מצות תלמוד תורה. וכן הברכות שלאחר ק"ש עיקרם הוא על יציאת מצרים, והוא כנגד זכירת יצי"מ שבק"ש [וגם ברכת השכיבנו שייכת לענין זה, כמבואר בגמרא שהיא גאולה אריכתא, ויש לזה עוד טעמים בראשונים, ואכ"מ].

אמנם לגבי הברכות יוצר אור ומעריב ערבים לכאורה צ"ב טובא מה ענין הברכות הללו לקריאת שמע, הא לפום ריהטא נראה שאין בהם שום דבר מענייני ק"ש. ואם יתעקש מאן דהו לומר שבאמת על דרך הפשט ברכות אלו לא שייכות לק"ש, רק חיברו אותם עם ברכות ק"ש כיון שנאמרות בקביעות בבוקר ובערב, אך הברכה העיקרית על ק"ש היא הברכה השנייה שהיא על עניינים הנזכרים בק"ש, כנ"ל. אף אתה אמור לו, שאם כן תמוה מאוד למה יסדו את הברכה הסמוכה לק"ש רק כנגד ענייני האהבה ותלמוד תורה, ולא יסדו מאומה כנגד יחוד ה' שהוא העיקר במצות ק"ש, ורק בו הכוונה מעכבת, והוא גם עיקר האמונה ויסוד היהדות, וכי אפשר שדוקא כנגד עיקר המצוה לא יסדו שום ברכה, הא ודאי בורכא.

#### ברכות יוצר אור ומעריב ערבים כנגד יחוד ה'

ועל כן פשוט הדבר ומוכרח מאליו, שהברכות יוצר ואור ומעריב ערבים נתקנו כנגד הפסוק הראשון של ק"ש, והברכות אהבה רבה ואהבת עולם המה נתקנו כנגד שאר ענייני ק"ש שהם אהבת השם יתברך ותורתו ומצוותיו. ואכן דבר זה פשוט ומפורש באר היטב בדברי רבותינו קמאי ובתראי שברכת יוצר אור וכן ברכת מעריב ערבים נוסדו כנגד יחוד ה' שבפסוק שמע ישראל, כדלהלן:

במהרש"א ברכות ט' ע"ב כתב שתקנו יוצר אור בבוקר להוציא מליבן של עובדי החמה, ובערב מעריב ערבים להוציא מליבן של עובדי הלבנה, וכ"כ בספר תורת המנחה לר' יעקב סקילי (תלמיד הרשב"א) דרשה פ"ג, ע"ש. והרי זה ממש ענין יחוד ה' שהוא לבדו בורא ומנהיג לכל הברואים, וגם החמה והלבנה המה ברואיו ומונהגים על ידו בכל יום תמיד.

ובברכות י"א ע"ב מבואר דהטעם שמזכירים ביום 'בורא חושך' ובלילה 'גולל חושך מפני אור' הוא 'כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום', וביארו הראשונים (תוס' ר' יהודה, תוס' רא"ש, תר"י) דהיינו לאפוקי מדעת המינים האומרים מי שברא אור לא ברא חושך, והובאו דבריהם בטור ושו"ע או"ח סי' נ"ט, הרי לנו עוד ענין גדול של יחוד ה' בברכות הללו.

וכן ביאר השל"ה (מסכת שבת תורה אור אות א' ומסכת חולין אות ה' ובמסכת פסחים ביאור ההגדה אות ד') שמשום זה יסדו את הברכות הללו לפני ק"ש, וע"ע בכד הקמח לרבינו בחיי (ערך יחוד ה') ובספר הקנה (כוונת ק"ש ובשכמל"ו) ובנתיבות עולם למהר"ל (נתיב העבודה פ"ז).

ויש להוסיף שהרי מייסדי כל הברכות הם אנשי כנה"ג כידוע, והאומה שמשלה בכיפה בזמנם היתה האומה הפרסית, שדתה היתה דת האמגושים הפרסיים שהאמינו שיש שני רשויות השולטות בעולם, האחד הוא הטוב המושל ביום והשני הוא הרע המושל בלילה לט, וכנגד דעתם הכוזבת קבעו אנשי כנסת הגדולה בברכה זו להזכיר מידת יום בלילה ומידת לילה ביום, לקבוע בלבבות שהוא יתברך אחד ויחיד הבורא ומנהיג את הכל.

ועוד יש לציין שמקור הלשון יוצר אור ובורא חושך וגו' הוא בנבואת ישעיה (ישעיה מה) שנאמרה עבור כורש מלך פרס, ושם גם כן בא ישעיה בדברים אלו לאפוקי מאמונתו של כורש שיש שני רשויות ח"ו כאמונת הפרסיים, וכמו שביאר המלבי"ם שם, ע"ש.

ועיין עוד במאמר לבנה של הגאון ר' יוסף ענגיל ז"ל אות ט' שביאר שעל פי הסוד יחוד מדת יום ומדת לילה הוא סוד יחוד קוב"ה ושכינתיה שזה גם כן ענין היחוד של ק"ש.

### מה ענין קדושת המלאכים לברכת יוצר אור?

ולפי דרכינו מבואר היטב ענין אמירת קדושת המלאכים ביוצר אור, שלכאורה הוא תמוה מאוד, איך נכנס לברכה זו ענין קדושת המלאכים שלכאורה אינו מענין השבח על האור כלל, וביותר תמוה מה שענין זה תופס את רובה הגדול של ברכת יוצר אור.

---

<sup>ט</sup> ראה בסנהדרין ל"ט ע"א: "א"ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז א"ל א"כ היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה", ע"ש ברש"י וביד רמ"ה, ובתשובת רב האי גאון (תשובות הגאונים ליק סי' צ"ט הובא באוצר הגאונים חגיגה י"ד ע"ב) כתב: "כי אחר חשב שיש שתי רשויות כאלו האמגושים שאומריין הורמיין ואהורמיין ומקור טוב ומקור רע מעון אור וחושך", ובספר תורות הנפש לרבינו בחיי (בעל חובות הלבבות) עמ' 19 כתב: "ודע שבזה הענין תעו האמגושים ודמו שהאור והחושך הם שני אלילים כבירים קדמונים והסבה לזה הוא מפני שראו שהטובות תבאנה מן האור והרעות מן החושך והן שני ענינים הנמצאים בעולם הזה ויחסו כל ענין ליוצר אחר, וה' ישמרנו מהרעה הזאת כי בארנו מאמר התורה שהאור והחושך נבראו ונוצרו מן בורא אחד יתעלה".

אכן לפי המבואר שעיקר הענין של ברכה זו הוא יחוד ה', ניחא שפיר היטב, כי מה שתיקנו לספר בארוכה על קדושת המלאכים גם זה היה כדי לקבוע בלבבות את העיקר הגדול של יחוד ה', כמו שכתב בספר המנהגות לרבינו אשר מלוניל שקדושה זו באה להורות שהמאורות ושאר צבא השמים אינם אלוהות, שהרי המלאכים משבחים ומקדישים רק להשם ית'.

וגם ענין זה היה צורך השעה בזמנם של אנשי כנסת הגדולה. דהנה ידוע מה שאמרו חז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ט, ב"ר מ"ח ט'), "שמות המלאכים עלו בידן מבבל", ורבים נבוכו בזה מאוד, שהרי לא יתכן שבני ישראל שבהם הנביאים והחכמים שקיבלו סוד ה' לא ידעו חכמה זו עד שקיבלוה מן הגויים הערלים, ועי' בילקו"ש איכה רמז תתר"ט שבזמן החורבן השביע חנמאל דודו של ירמיהו את המלאכים בשם עד ששינה הקב"ה שמותן, הרי להדיא שידעו את שמות המלאכים לפני שגלו לבבל, וכתבו בזה ביאורים שונים. ולענ"ד הביאור הנכון הוא לפי מה שכתב בספר חסידים סי' קצ"ב "למה לא נתגלו בתורה שמות המלאכים פן יעשום אלהות", דהיינו שאצל עם ישראל הסתירו את שמות המלאכים ממילא היו השמות הללו אצלם בגדר סתרי תורה הידועים רק ליחידי סגולה, אך שאר האומות ידעו את שמות המלאכים וכוחותיהם ופעולותיהם ממה שקיבלו מפי נח ושאר הקדמונים שהיו בקיאים בזה כמבואר בספר המלבוש, ועל ידי זה טעו אחריהם ועשו אותם אלוהות ועבדו להם. וכיון שגלו ישראל בין העמים ולמדו את שפתם וראו את אורחות חייהם, ממילא נודעו שמות המלאכים גם להמון העם, ושוב לא היה טעם להסתיר אותם, ואפשר עוד שבלשון הקודש לא היו למלאכים שמות כלל, ורק בשפות האחרות היו להם שמות, וידעו אותם רק הסנהדרין שידעו שבעים לשון, ורק כשגלו לבבל למדו לשונות העמים וממילא ידעו גם את שמות המלאכים וכוחותיהם.

נמצא שבאותה תקופה גבר ביותר החשש פן יהיה מי שיטעה אחרי המלאכים לייחס להם אלוהות ח"ו. וכנגד זה יסדו אנשי כנה"ג בברכה זו את סדר קדושת המלאכים בארוכה, לקבוע בלבבות שאין למלאכים שום כח עצמי ח"ו, אלא הם רק משרתי הקדוש ברוך הוא ועושי רצונו המשבחים ומהללים ומקדישים את שמו בכל יום באימה וביראה.

ונראה עוד בס"ד, שכנגד אמירת "ברוך שם כבוד מלכותו" יסדו בברכה זו "טוב יצר כבוד לשמו", וכן בפיוט קל אדון יסדו כנגד זה "פאר וכבוד נותנים לשמו צהלה ורנה לזכר מלכותו", וכן כל קדושת המלאכים היא גם כן כנגד אמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שהרי זה ממש ענין הקדושה, שהמלאכים נותנים לקב"ה כבוד בכל יום, וממליכים את שמו ומקבלים עליהם עול מלכות שמים, ואומרים "מלא כל הארץ כבודו" ו"ברוך כבוד ה' ממקומו".

### מה ענין 'ק-ל חי וקים תמיד ימלוך עלינו' למעריב ערבים?

ולפי זה יבואר היטב גם מה שיסדו בברכת מעריב ערבים לומר 'ק-ל חי וקים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד', שלכאורה אינו שייך לענין הברכה כלל, אמנם לפי דרכינו שענין הברכה הוא כנגד היחוד שבפסוק שמע ישראל, הנה תיבות אלו יסדום בחכמה כנגד החלק השני

של היחוד שהוא 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שזה הוא ממש ענין התיבות 'תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד'.

וכן עצם השבח שאנו משבחים על המאורות הוא כבוד ה', כדכתיב השמים מספרים כבוד א-ל ומעשי ידיו מגיד הרקיע, וכן אומרים בפיוט קל אדון "טובים מאורות שברא אלקינו וכו' פאר וכבוד נותנים לשמו צהלה ורנה לזכר מלכותו", הרי שיש במאורות עצמם את ענין "שם כבוד מלכותו", וכן אומרים בקידוש לבנה "שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו".

### קדוש וברוך כנגד שמע ישראל ובשכמל"ו

וכמו כן נראה שקדושת השרפים "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו" מכוונת כנגד פסוק שמע ישראל, שג' פעמים קדוש הם כנגד ג' השמות ה' אלקינו ה' כמ"ש בפסקי ר' אביגדור צרפתי פרשת ואתחנן, ו"מלא כל הארץ כבודו" הוא כנגד תיבת "אחד", שבה צריך לכוין להמליך את הקב"ה על כל רוחות העולם.

וקדושת האופנים והחיות "ברוך כבוד ה' ממקומו" היא כנגד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כמ"ש בתנחומא קדושים סי' ו' שכשעלה משה רבינו למרום שמע את המלאכים מקלסים ברוך כבוד ה' ממקומו וירד ולימד את ישראל שיאמרו בלחישה בשכמל"ו.

הרי לנו איך כל ענייני הברכות 'יוצר אור' ו'מעריב ערבים' מכוונים היטב כנגד פסוק שמע ישראל ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. הכל שפה אחת ודברים אחדים כולם עולים בקנה אחד, להורות כי הוא אלקים אמת ואין זולתו, אחד יחיד ומיוחד.

### אמת ויציב ואמת ואמונה

וכן החלק הראשון של ברכת אמת ויציב נוסד כנגד ענייני יחוד ה' והשגחתו עלינו (כנגד שם 'אלקינו' שבפסוק שמע, שעניינו שהוא משגיח בפרטות עלינו), וגם אומרים בה "אשרי איש שישמע למצוותיך" כנגד 'אם שמע תשמעו אל מצוותי', וכן "ותורתך ודברך ישים על לבו" כנגד 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם', ואחר כך כל ענין קריעת ים סוף כנגד זכירת יציאת מצרים שבסוף ק"ש.

וכן בברכת אמת ואמונה אומרים בתחילתה 'כי הוא אלקינו ואין זולתו' כנגד יחוד ה', 'ואנחנו ישראל עמו' כנגד האמונה בהשגחתו הפרטית עלינו, ואחר כך הכל על ענין יציאת מצרים וקריעת ים סוף, וכן השכיבנו הוא גאולה אריכתא כנ"ל.



# ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

## מעלת הת"ח הצעיר

וּשְׁנַנְתֶּם לְבַנְיָךְ (ו, ז)

פרש"י: לבניך □ אלו התלמידים

בגמרא בתענית מובא (ד' ע"א), לגבי תלמיד חכם צעיר: "ואמר רבא: האי צורבא מרבנן דמי לפרצידיא דתותי קלא, דכיון דנבט □ נבט". ופרש"י: צורבא מרבנן - בחור חריף, כמו ביעי דצריבן במסכת ביצה (ז, א), תלמיד חכם זקן לא קרי צורבא, אלא ההוא מרבנן קרי ליה. כיון דנבט נבט - שמתחיל לבצבץ ולעלות - עולה למעלה, כך תלמיד חכם, כיון שיצא שמו - הולך וגדל למעלה" עכ"ל.

בשו"ת בית מרדכי (ח"א סי' מ"ז), הוכיח שלשון צורבא מרבנן, הולך גם על מורה הוראה, מזה שאמרו בגמ' (מו"ק ו' ע"א): "אמר אביי שמע מינה, צורבא מרבנן דאיכא במתא, כל מיילי דמתא עליה רמיא". לפי דבריו, ניתן לפרש שדברי הגמרא גם על מורה הוראה מתחיל אזלי.

ויש להבין, מה הדמיון בין התלמיד חכם והמורה הוראה הצעיר, לבין הזרע הנמצא תחת האבן הקשה.

ומצאתי בספר בית ישי (דרשות, לר"ש פישר, סי' מ"א עמ' שכ"ב) שביאר רעיון זה בטוטו"ד, ואלו דבריו: והיינו, כי בידוע הגרעין הנטמן באדמה, עיקר הנבט שבו אינו אלא פסיג קטן, ואילו רוב הכמות של הגרעין, אינו אלא מטען של מזון, שהכין לו הטבע כצידה לדרך למשך זמן גידולו, כל עוד הוא נמצא מתחת לפני שטח הקרקע, שבאותו הזמן עדין אינו מסוגל לינוק מזון בכוחות עצמו. אבל מהרגע שכבר בצבץ ויצא מעל פני שטח האדמה, שאז כבר בידו לאגור מזון בכח עצמו, שוב אינו זקוק למתנת חסד חנם, אלא הופך הוא להיות חי הנושא את עצמו. וכך צריכה להיות מדת צורבא מרבנן, שבתחילת דרכו זקוק הוא לעזר וסיוע מבחוץ, להיות לו מורה ומלמדים, אבל לאחר מכן כיון דנבט נבט, ונעשה חי הנושא את עצמו. עכ"ד.

ונראה עוד להוסיף, כי בא רבא ללמד כאן דרך, לכל תלמיד חכם צעיר ששמו עולה, ולכל מורה הוראה שמתחיל להורות, כי כדי להצליח, עליו לעמוד בנסיונות רבים, שיצאו כנגדו כל מיני בעלי לשון, מהם מחמת קנאה, ומהם מחמת כבוד ותאות השילטון, ולכן דומה הוא לאותו זרע הנובט תחת האדמה הקשה, שעליו לבקוע את הסלעים והאדמה הקשה שעליו. כך הת"ח הצעיר, עליו לעמוד בנסיון ולבקוע את הקשיים שהשי"ת מזמן לו, ואח"כ יזכה שיגדל ויעלה שמו: "כיון דנבט נבט", וכדכתב רבינו גרשום: "אף תלמיד חכם, כיון שיוצא שמו בעולם, שוב הולך וגדול בכל שעה". נורבינו חננאל כתב: "דומה לפרי תחת האבן, כיון שצומח, צומח בבת אחת".



אח"כ מצאתי שרבינו בעל הקרן אורה כתב כרעיון זה, וז"ל: "ואמר רבא האי צורבא מרבנן דמי לפרצידיא דתותי קלא כו'. כי כמו שהפרצידיא המונחת תחת חתיכת עפר או אבן לא תקשה עליו כי אם ראשית התחלתה לצמוח, אבל אם כבר מצאה לה פתח לעלות ולצמוח אין האבן עומד בפניו עוד ועולה למעלה כו', כן לב נבון לא יקשה כי אם התחלת פתיחת שערי לבו, וגלילת האבן הגדולה אשר הושמה על פתחי' ואינה מנחת לכחות הנפש לעלות ולצמוח, ואם היה ה' בעזרו ומצאה לו פתח לצאת ממסגר האבן אז יקל לו לעלות למעלה מעלה, ועל זה נאמר על דברי תורה (ירמיה כג, כט) וכפטיש יפוצץ סלע" עכ"ל.

\*

## העושים מאהבה

לְאַהֲבֵיו וּלְשִׂמְרֵי מִצְוֹתָיו (ז, ט)

איתא בגמרא בגיטין (דף ל"ו ע"ב): "תנו רבנן: הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" ע"כ.

מפשטות דברי הגמרא נראה, כי שלושה נסיונות שונים יש כאן, ענין הנעלבין ואינם מחזירין, ענין שמיעת החרפה, וענין הייסורין קבלתם באהבה ובשמחה.

אמנם נראה לי לפרש, דשלושת הדברים האמורים כאן בגמרא, שלושה שלבים הם בנסיון אחד. והוא, כי לפעמים רוצה הקב"ה לזכות את אוהביו, ולכן מעמיד הוא אותם בנסיון זה, על כל שלושת שלביו המבוארים כאן יחד. מתחילה הוא גורם להם שיעמוד אחד ויעליבם על לא עוול בכפם, ויוציא עליהם שם רע בדברים אשר לא עשו ולא עלה על ליבם, והם ישתקו, לא יעליבוהו בחזרה ולא יוציאו שמו לרעה.

אמנם המצער יותר, הוא לראות כי אותו מוציא שם רע מתחיל להצליח במעשיו, והשם רע שהוא הוציא ליראי ה', מתחיל לצאת החוצה בין הציבור. אז הטבע מתעורר יותר להשיב ולנקום, אבל מי שהוא בגדר "אוהב ה'", צריך לקבל גם את זה באהבה, לשמוע את חרפתו השקרית ולא להשיב כנגד המחרפים, ולהמתין שהאמת תצא לאור.

עד שממתין הנעלב לראות אם ה' יריב את ריבו, רואה הוא לפעמים כי הרשע מצליח בדרכו, במעלליו ובמזימותיו נגדו, ועומד הנעלב ותמיה: "מדוע דרך רשעים צלחה"? דבר זה, יכול לגרום לרפיון בעבודת ה' שהיה רגיל בה, ולשיברון לב וחולשה מחמת הצער שנגרם לו מאותם אלה שרודפים אותו. על זה ממשיכה הגמ' ואומרת, שזה השלב של: "עושים מאהבה ושמחים ביסורין", רצונו לומר, ממשיכים למרות הכל לעבוד את ה', ללמוד וללמד באותה התלהבות שהיו רגילים בה מקודם, ולקבל את הכל באהבה, זהו "עושים מאהבה", ולמרות הצער, "ושמחים ביסורין" הנגרמים להם עקב ההעלבה הנמשכת.

מי שמצליח לצלוח ולעבור את כל השלבים הללו, יזכה בעז"ה שיתקיים בו הפסוק: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", וכמו שהשמש ברורה ומאירה לכל, כך יראו כולם כי הצדק היה עמו, וכמ"ש הפס': "עד יצא כנוגה צדקה וישועתה כלפיד יבער" אכ"ר.

\*

## דמיון התלמידי חכמים לשמש

לְאוֹהֲבָיו וְלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָיו (ז, ט)

עוד איתא בגמרא (בבא בתרא ח' ע"ב), שכל התלמידי חכמים מוגדרים כ"אוהביו", והפסוק מדמה אותם לשמש. וז"ל הגמ': "ורבנן מאי? אמר רבינא: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

יש להבין, מדוע דימו את התלמידי חכמים לשמש דווקא? ועיין בבן יהוידע שביאר את דמיון התלמידי חכמים לשמש בג' אופנים: א. אע"פ שהשמש הולכת במהלכה נגד טבעה, כך התלמידי חכמים עוסקים בתורה נגד טבעם לעסוק לפרנסת ביתם. ב. כמו שהשמש, אע"פ ששוקעת אצלינו ביום, הולכת היא וזורחת במקום אחר בעולם, כך התלמידי חכמים, אע"פ שישנים על מיטתם נפשם עולה למעלה ומאירה באור התורה בישיבה של מעלה. ג. ועוד כמו שת"ח צריך להיות נוקם ונוטר כנחש, כך התלמידי חכמים נאמר בהם "והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה", וזה השמש שחום שלה שורף. עכת"ד ודפח"ח.

וני"ל הקטן להוסיף ביאור לפי דרכו, ולקשר בזה הגמ' דלעיל, שלכך דימתה הגמ' את התלמידי חכמים לשמש, ללמדינו שכמו שהשמש שוקעת במקום אחד, וזורחת במקום אחר בעולם, ונמצא שלעולם אין לה הפסק, כך היא מעלתם של התלמידי חכמים, שהתורה שעסקו בה שומרת אותם, וגורמת שמירה לכל מי שנמצא סביבם, ושמירה זו היא תמידית בכל מקום ובכל זמן, ואפילו בזמן שהת"ח ישנים על מיטתם ואין עוסקים בתורה התורה היא משמרתם, וכמו שנאמר בפסוק: "בשכבך תשמור עליך".

והטעם הוא, שהת"ח שעסק בתורה הפך להיות "דרופתקי דאורייתא", דהיינו נרתיק לתורה, והוא עצמו הפך להיות בעל מעלה בזכות התורה, ולכן היכן שהוא נמצא נמצאת עמו השמירה.

ולפי"ז יובן דאתי שפיר עם הגמ' דלעיל, שנתבאר ד"רבנן אין צריכים נטירותא" והתלמידי חכמים אינם צריכים שמירה, כי תורתם משמרתם, ועוד הביאה הגמ' כי מעלתם של הת"ח במקום היא להרחיק את הגזירות וכו'. ולא נתבאר כי אעפ"כ יצטרכו שמירה בזמנן שאין

## אספקלריא לפרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ג

עוסקים בה, שודאי הוא ששמירת התורה היא תמידית, בין ביום בין בלילה, ולהכי דימה אותם לשמש שתועלתה בין ביום היכן שזורחת בין בלילה שזורחת במקום אחר וק"ל.

# מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

## מצות ידיעת התורה

וּשְׁנַנְתֶּם לְבַנְיָךְ (ו, ז)

בכלל מצות תלמוד תורה ישנה מצוה בפני עצמה והיא מצות ידיעת התורה. והנה יסוד מצות ידיעת התורה מקורה לכאורה הוא מהפסוק "ושננתם לבניך", ואחז"ל (קידושין כט). ושננתם שיהו מחודדים בפיוך שאם ישאלך אדם אל תגמגם לו אלא אמור לו מיד וזהו לכאורה המצות עשה שיהא לאדם ידיעת התורה.

ויש לדון הרבה בגדרי המצוה דידיעת התורה, דבפשוטו יסוד המצוה היא לדעת כל התורה כולה וצריך להתבונן דהרי אין גבול ותכלית לתורה כמו שנאמר (תהלים קי"ט צ"ו) "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד", וכן כתיב (איוב י"א ט"ו) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", וא"כ איך שייך שתתקיים מצוה זו כיון שאין גבול לידיעתה, ומתי יזכה האדם לקיימה.

ובאמת יש לחקור האם המצוה של ידיעת התורה מתקיימת רק בתוצאה דהיינו בעצם המציאות שהוא יודע את התורה או שהמצוה היא במעשה דהיינו שעצם ההתלמדות הוא מעשה המצוה ועצם השינון כדי לדעת בזה מקיים המצוה.

וממילא יש לדון במה שהקשינו שאין גבול לתורה ואיך יזכה לקיים את המצוה, דהנה אם המצוה במעשה ההתלמדות א"כ מסתבר שבכל התלמדות של דבר מהתורה שפיר מקיים המצוה, אך אם המצוה בתוצאה יש לדון שמקיים רק כשיידע כל התורה וקשה איך אפשר שיידע כל התורה, ואף אם שייך מציאות לדעת כל התורה קשה דאטו עד שיגיע לידיעת כל התורה לא קיים כלל מצות ידיעת התורה, ודוחק הוא לומר שיש קיום בתוצאה של ידיעת כל דבר ודבר מהתורה דבכל ידיעה יתקיים המצוה דזה לא מסתבר כלל.

והנה קיי"ל (שו"ע אה"ע סימן א' סעיף ג') כמ"ד דילמד תורה ואחר כך ישא אשה, והקשו דמה הגבול בזה ועד מתי ילמד תורה כדי שיגיע לשיעור הנאמר ילמד תורה ואח"כ ישא אשה, והבית שמואל (סק"ה) הביא תמיהה זו בשם הרא"ש וז"ל קצבה לאותו לימוד לא ידענא שלא יתכן שיתבטל מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בן עזאי שחשקה נפשו בתורה וכו' עיי"ש.

<sup>מ</sup> נ"מ עדין הוא חלוק ממצות תלמוד תורה מצד זמן הלימוד ד"והגית בו", דהתם המצוה היא ללמוד בלא הבדיל מה הוא לומד, אך משום ידיעת התורה צריך להתלמד ולרכוש עוד ידיעות בתורה וזה היסוד של מצות ידיעת התורה, אך מ"מ אכתי שפיר י"ל דהמצוה היא בעצם מעשה ההתלמדות ולא בתוצאה].

ובשו"ע הרב (הל' תלמוד תורה פ"ג ה"א בקו"א) פירש דבודאי יש חילוק בדבר ויש קצבה ללימוד זה, ובדבריו מתבאר דיש שני דרגות בדין ידיעת התורה וכתב חילוק זה לגבי כמה ענינים וכמו שיתבאר לקמן.

### קיום ידיעת התורה בידיעת ההלכות המפורשות לבד

והנה בפתיחת הספר ליקוטי הלכות להחפץ חיים מבואר שנקט שיש מושג של מצות ידיעת התורה בלימוד הרי"ף על כל הש"ס, ולכן השלים בספר ליקוטי הלכות המקומות שלא כתב הרי"ף □ כדי שבזה תתקיים מצות ידיעת התורה, [נאמנם כתב שם דבודאי יש קיום ביותר מזה □ אך משמע דאף בזה לבד יש קיום המצוה] והדברים טעונים ביאור.

והנה בשו"ע הרב מתבאר לחלק בגדרי המצוה לגבי חיוב האדם ללמד את בנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה וז"ל (פ"א ה"ה) ואל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל התורה שבעל פה כולה הרי התורה אין לה קץ ותכלית כמ"ש "לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצות מאד" ונאמר "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית ומספר וכן המדרשים שנתגלו לנו, רק שהתורה מצד עצמה אין קץ ותכלית אפילו לפשטי דרשותיה הצפונים בה, ורבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות ולא הגיע לתכלית דרשותיה עדיין, וכן אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן ובדרשותיהן במדות שהתורה נדרשת, ועי"ז יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ ותכלית למי שזוכה לזה אחר שגמר תחילה כל התושבע"פ המסורה לנו ונגלות לעין כל כמו שאמרו חכמים (שבת ס"ג) ליגמר איניש והדר ליסבר שהוא עיון בעומק הטעמים וכמו שיתבאר עכ"ל.

ומתבאר שיש מושג של ידיעת ההלכות הנגלות ויש מלבד זה עיון בעומק הטעמים ופלפול ועומק הסברא להוציא דינים הנסתרים מתוך העומק והפלפול.

ויסוד חילוק זה מתבאר בשו"ע הרב לענין לימוד התורה לבניו דכיון שכתב שחייב ללמד או לשכור מלמד שילמדנו כל התורה כולה והיינו כל התושב"כ ושבע"פ כולה דהיינו תנ"ך וכל הלכות פסוקות של כל התורה עם הטעמים כי הן פירוש התרי"ג מצוות שבתורה ודקדוקיהם בכל פרטיהם וכו', ועל כך כתב ואל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל התושבע"פ כולה הרי התורה אין לה קץ וכו' כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית וכו', ובהמשך כתב דבזמן הזה שכל התושבע"פ כתובה לפנינו סגי שילמד את הבן להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות וכו' שיוכל לעיין בעצמו ללמוד ולהבין וכו' עיי"ש.

ובענין זה חילק עוד (פ"ג ה"א) לענין הדין ילמד תורה ואח"כ ישא אשה ומיישב תמיהת הרא"ש דמה הקיצבה ללימודו קודם הנישואין ולכך כתב דבודאי יש גבול וקצבה ללימודו קודם הנישואין וכן כתב שם וז"ל וכל מי שדעתו וכח זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה הרי זה לא ישא אשה עד שילמוד תחילה תושבע"פ כולה שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה שהן פירוש כל התרי"ג מצוות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים ואח"כ ישא אשה ויעסוק אח"כ כפי הפנאי שלו בעיון ופלפול כל ימיו כפי כחו, שאם ישא אשה תחלה יהיו ריחיים בצוארו טרדת פרנסת אשתו ובניו ולא יוכל לעסוק

בתורה כראוי כל כך ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן שהן פירוש התרי"ג מצוות ועיקר התושבע"פ וכו' עכ"ל.

ומתבאר שיש קיום מצות ידיעת התורה בלימוד ההלכות הנגלות בטעמיהן, וזה הגבול לידיעת התורה הנצרכת לענין זה, ובזה נאמר ילמד תורה ואח"כ ישא אשה, וכמו שביאר שם דאף שלצורך מצוה שא"א לקיים ע"י אחרים מבטלים תלמוד תורה מ"מ היינו דוקא לענין עצם המצוה ללמוד מדין והגית בו יומם ולילה אך לא לבטל בשביל כך את המצוה דידיעת התורה.

אמנם צ"ב שהרי עדיין לאחר שישא אשה הרי הוא מצווה להמשיך ולהעמיק בתורה ולהוציא חידושי דינים הנסתרים מכח עומק העיון והפלפול, וצ"ב מכח איזה מצוה מתחייב ענין זה, ומהו החילוק בגדרי המצוה בין שני ענינים אלו דמחד סגי לענין לישא אשה בידיעת ההלכות הנגלות אך אכתי לא סגי לזה אח"כ וחיובה רמיא עליה להעמיק בתורה, וצ"ב מה השורש בחילוק זה.

### חילוק בין "תורה שבעל פה" ובין "תלמוד"

והנה עיקר היסוד לחלק בגדרים אלו מתבאר כבר בדברי הרמב"ם לענין הדין המתבאר שצריך האדם לשלש את לימודו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבעל פה ושליש בתלמוד, ומבואר בדברי הרמב"ם שמחלק בין המושג **תורה שבעל פה** ובין המושג **תלמוד** וז"ל ופ"א מת"ת הי"א וחייב לשלש את זמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבעל פה ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר וידין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה וענין זה הוא הנקרא תלמוד עכ"ל הרמב"ם.

ומבואר שהרמב"ם מחלק בין תורה שבעל פה לתלמוד ובזה חילק בדין ישלש לימודו דשליש בתורה שבעל פה ושליש בתלמוד, ונראה שזהו המקור לחילוק שחילק השו"ע הרב בין ההלכות הנגלות בטעמיהן שזה יסוד מצות ידיעת התורה, ובין השלב שלאחר מכן שיבין דבר מתוך דבר וכו' שהוא העמקה ודימוי מילתא למילתא להוציא מתוכם הדינים הנסתרים [אלא דיש כאן חילוק וכמש"כ בקונ"א (פ"ב סק"א) שהרמב"ם סובר שתושבע"פ הוא לידע ההלכות בלא טעמיהם והתלמוד יסודו להבין דבר מתוך דבר וכו', ורש"י חולק וס"ל שההלכות בטעמיהן זהו נקרא חלק מהתלמוד דנתחלק התלמוד לב' חלקים א' לידע ההלכות בטעמיהן ב' להבין דבר מתוך דבר, ובשו"ע הרב נקט כרש"י בנקודה זו שהטעמים שייכים לחלק הראשון שבתלמוד ויש ללמדם בשלב ראשון יחד עם התושבע"פ ולרמב"ם רק ההלכות בלא הטעמים שייכים ללימוד שבשלב הראשון שזהו תושבע"פ, ויסוד הנידון הוא תלוי במחלוקת הראשונים אם שייך להורות מתוך הלכה פסוקה שבגמרא אף בלא ידיעת הטעם, ואכ"מ].

ויסוד זה מבאר דבר נכבד שמצאנו בהקדמת הרמב"ם ל"יד החזקה שכתב הרמב"ם שהלומד תורה שבכתב ואח"כ לומד את ספרי היד החזקה יודע ממנו תורה שבעל פה כולה



וא"צ לקרות ספר אחר ביניהם וז"ל הרמב"ם בהקדמה שם כללו של דבר כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות והגזירות שנעשו מימות משה רבנו ועד חיבור הגמרא וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא, **לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם עכ"ל**.

והדברים מופלאים כיצד יתכן שיש בו את כל תורה שבעל פה והיכן מתבארים בספרי הי"ד החזקה כל סוגיות הש"ס והמשא ומתן שבגמרא וכל דברי הראשונים והאחרונים שנשאו ונתנו בדברי הגמרא, והרי כל זה לכאורה בכלל תורה שבעל פה, ומה ביאור דברי הרמב"ם שבזה יודע תורה שבעל פה כולה.

אלא שהדברים מתבארים בהלכה זו שכתב הרמב"ם בהל' ת"ת (פ"א הי"א) לגבי ישלש זמן לימודו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבע"פ ושליש בתלמוד, ומתבאר שיש חילוק בין תורה שבעל פה ובין תלמוד, וכמשנ"ת בדברי השו"ע הרב דיש את ההלכות הנגלות וזהו הנקרא תורה שבעל פה ויש את הנקרא תלמוד והיינו להבין אחרית דבר מראשיתו ולדמות דבר לדבר ולהוציא הדבר האסור והמותר מדברים שלמד מפי השמועה וכו'.

ומתבאר דמה שכתב הרמב"ם בהקדמה שעל ידי הלימוד בספרי הי"ד החזקה יודע תורה שבעל פה כולה, הכונה בזה להלכות הנגלות שהם נקראים תורה שבעל פה, ועדיין יש מקום רחב עד אין קץ ללימוד בבחינת תלמוד שהוא הבנה והעמקה ופולפול בדברי התורה עד אין סוף ובזה ודאי לא איירי הרמב"ם בהקדמתו. והדברים מאירים וברורים. [שו"ר מש"כ באגרות משה או"ח ח"ד תשו' ל"ט ד"ה ולפ"מ שבארתי, עיין שם].

### יש להתבונן מה הם גדרי החיוב של ידיעת התורה

אמנם עדיין צריך תלמוד בדבר זה דמה גדר החיוב בכל ענינים אלו, דממה נפשך יש להבין מהו יסוד מצות ידיעת התורה, דאם נכלל בה אף העומק והפולפול מהיכי תיתי לחלק בזה דלכמה ענינים סגי בידיעת ההלכות, ואם נימא שרק ידיעת ההלכות הוא קיום ידיעת התורה א"כ מנלן חיוב להעמיק אחר שכבר יודע כל ההלכות.

וגם ביסוד הדין שצריך לשלש לימודו צ"ע שהרי מבואר דכל זה בתחילת לימודו אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תושב"כ ולא לעסוק תמיד בתושבע"פ יקרא בעתים מזומנים תושב"כ ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו עכ"ל הרמב"ם, וצ"ב מה היסוד והמקור לחילוקים אלו בין תחילת לימודו וכו' וצ"ב טובא.

והנה בעיקר חיוב ידיעת התורה מתבאר בדברי הרמב"ם שהוא נלמד מקרא ד"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם", ומה שכתב הרמב"ם בפ"א ה"ח "כל איש מישראל וכו' חייב

לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנא' והגית בו יומם ולילה", הנה לכאן' חיוב זה אינו שייך לדין ידיעת התורה וכמשנ"ת, דזה מדבר על החיוב מצד הזמן שנחלקו בו תנאים במנחות צט: והרמב"ם פסק כמ"ד דסגי בקביעת זמן בבוקר ובערב, אך מלבד זה יש חיוב ידיעת התורה כמש"כ הברכי יוסף שהובא לעיל, ונתבאר כבר דהרמב"ם כתב הלכה זו של ידיעת התורה בתחילת הל' ת"ת פ"א ה"ג וז"ל מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנא' "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" עכ"ל וזהו לכאן' יסוד הדין של ידיעת התורה שמחוייב ללמוד ולידע כל התורה.

והנה בספר המצוות (מצוה יא) כתב הרמב"ם שצונו ללמוד חכמת התורה וללמדה וזה הוא שנקרא תלמוד תורה והוא אמרו ושננתם לבניך וכו' ושם נאמר ושננתם שיהו מחודדים בתוך פיך □ כשאדם שואלך דבר לא תגמגם לו אלא אמור לו מיד וכבר נכפל הציווי הזה פעמים רבות ולמדתם לעשותם למען ילמדון וכו' עכ"ל הרי שאף דבהלכות הביא הרמב"ם המצוה מקרא ד"ולמדתם" אך בסה"מ העמיד עיקר המצוה מקרא ד"ושננתם".

ומבואר שיש כאן שני לימודים וכמתבאר בגמ' בקידושין כ"ט א. מ"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" דאם לא לימדו אביו מחוייב ללמד את עצמו ב. מ"ושננתם" שיהו דברי תורה מחודדים וכו'. ויש לעמוד בזה.

והנה בגמ' בסוטה לז. מבואר שנכרתו מ"ח בריתות לישראל על כל מצוה ומצוה ולמדו זה ממה שיש ארבעה מצוות על כל מצוה ומצוה ועל ארבעתן נמסרו ארור וברוך בכלל וכן ארור וברוך בפרט, הרי ארבע בריתות על ארבע מצוות הרי שש עשרה, ונכפל בסיני ונשלש בערבות מואב הרי ארבעים ושמונה, והנה על ארבע מצוות שנאמרו על כל מצוה מבואר בגמרא "ללמוד וללמד לשמור ולעשות" ופירש שם רש"י וז"ל כל המצוות כולן טעונות ארבעה אלה ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וכתוב ולמדתם אותם את בניכם וגו' הרי כאן ארבע מצוות לכל מצוה וכו' עכ"ל רש"י וצ"ב טובא מדוע מצות "ושננתם" לא נמנית בזה ודוקא מצות "ולמדתם" נמנית לענין זה והרי שני מצוות אלו מחייבים ללמוד כל התורה.

והנה כשהביא הרמב"ם המצוה שצריך האדם לְלַמֵּד את עצמו מהפסוק "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" הוסיף בזה דברים וז"ל וכן אתה מוצא בכ"מ שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד. וכתב שם הכס"מ דמאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד.

ומתבאר בדברי הרמב"ם דיסוד המצוה דולמדתם הוא משום קיום המצוות שיידע ההלכות כדי לקיימם, והנה ידועים דברי הבית הלוי עה"ת (פר' משפטים) דמלבד לימוד המביא לקיום המצוות יש מצות תלמוד תורה אף בתלמוד תורה שאינו מביא לקיום המצוות אלא יש מצות ת"ת מצד עצמה.

ונראה דהמקור לזה הוא מצות "ושננתם" דילפי' שיהו מחודדים בפ"ך וכו' שהוא מצות תלמוד תורה מצד עצמה ומכאן למדנו החיוב לעסוק בעומק ההלכות וטעמיהן וכמש"כ

הרמב"ם דמלבד תושבע"פ יש לעסוק בתלמוד שהוא להשכיל אחרית דבר מראשיתו ולהבין דבר מתוך דבר וכו',

נמצא דיש שני מצוות המחייבות תלמוד תורה שילמד האדם עצמו לדעת את התורה א. "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" שהוא מצד שמירת המצוות והוא לידע ההלכות בטעמיהם שזה ע"י לימוד תושבע"פ כמתבאר ב. "ושננתם" שהוא להעמיק בטעמי ההלכות ולחקור ולפלפל בכל התורה שאין לה קץ ותכלית.

### לחלק בין גדר מצות "ולמדתם" ובין גדר מצות "ושננתם"

ונראה מתבאר בזה דחלוק מצות עשה ד"ולמדתם" ממ"ע ד"ושננתם", דמ"ע ד"ולמדתם" היא המצוה לדעת כל המצוות והיא המצוה המחייבת ידיעת התורה ומצוה זו נאמרה כלפי המצוות וממילא החיוב לדעת את ההלכות עצמם שהם ידיעת המצוות, והמצוה ד"ושננתם" אינה דוקא על הידיעה ואינה דוקא על המצוות עצמם אלא המצוה היא על שינון דברי תורה שיהו מחודדים בפין וזה הולך על כל דברי תורה ולא דוקא על המצוות אלא כל דברי תורה, עוד יש חילוק בגדרי המצוה דמצות "ושננתם" לא מתייחסת לתוצאה של הידיעה אלא על עצם השינון וכמו שאחז"ל בדרשה אחרת "ושננתם" □ חזור עליהם ובדוק בעומקם.

ויסוד החילוק השני נובע מחמת החילוק הראשון דכיון דיסוד מצות "ולמדתם" הוא מכח שמירת המצוות וכדכתיב "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" ממילא צריך את התוצאה של הידיעה, אבל עשה ד"ושננתם" אינו נובע מכח שמירת המצוות אלא הוא עשה על תלמוד תורה עצמו ואף כשאינו שייך לשמירת המצוות, וממילא גדר המצוה הוא בעצם פעולת השינון ולא מחמת התוצאה שבידיעה, [ואין להקשות מפשטות הדרשה שדרשו חז"ל על ושמרתם שאם ישאלך אדם אל תגמגם אלא אמור לו מיד דבפשוטו מבואר שהעיקר הוא התוצאה של הידיעה, דזה אינו אלא הכונה בדרשה היא על חידוד הדברים וכמו שאמרו שם שיהו הדברים מחודדים בפין שאם ישאלך וכו' והיינו שזה המודד על חדות השינון שצריך שישנן עד שיהו הדברים ברורים ומחודדים אצלו].

ובזה חלוקים שני המצוות בשני ענינים יסודיים, דמצות "ולמדתם" היא התוצאה של הידיעה ומצות "ושננתם" היא בעצם השינון והלימוד, וגם יש חילוק על איזה דברי תורה איירי דמצות "ולמדתם" נאמרה על לימוד המצוות וכמש"כ רש"י בסוטה שהמצוות כולה טעונות ארבעה אלו ללמוד וללמד לשמור ולעשות וזה הולך על עשה ד"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" [וכן על עשה דולמדתם את בניכם] משא"כ "ושננתם" קאי על כל דברי תורה כלשון הגמרא שיהו "דברי תורה" מחודדים וכו'.

וזוהו הטעם שרש"י בסוטה הביא דוקא המצוה דולמדתם כיון דהתם איירי על מה שמתחייב מכח כל המצוות שבתורה וזה קאי על לימוד המצוות והיינו העשה דולמדתם

וכו' את בניכם המובא שם וכן העשה דולמדתם וכו' ושמרתם לעשותם משא"כ העשה דושננתם קאי על עצם הדברי תורה ולא דוקא שייך לשמירת המצוות.

ובזה יש לבאר החילוק שכתב הרמב"ם שבתחילת לימודו ישלש לימודו ואחר שכבר אינו צריך לזה יעסוק בעיקר להבין דבר מתוך דבר וכו' וצ"ב החילוק בזה, אלא דבאמת החלק הראשון הוא מדין ולמדתם אותם שחייב האדם שיהא לו ידיעה בכל התורה דהיינו כל המצוות לפרטיהן ולכן צריך לשלש לימודו שיהא לו ידיעה בהכל ויחד עם זה בשליש הזמן יעסוק בהבנת דבר מדבר שזהו קיום של ושמנתם אבל אחר שכבר יש לו הידיעה הזו בהלכות ומקיים ולמדתם אותם, הרי שכבר א"צ לעסוק בזה הרבה ורק יחזור שלא ישכח אך כל הזמן יעסוק בתלמוד שהוא להבין דבר מדבר ולהעמיק ולפלפל שזהו קיום של ושמנתם ובוזה אינו תלוי בתוצאה של ידיעה ואינו מוגבל לידיעת ההלכות לבד אלא לשנן את כל דברי התורה שאין לזה תכלית וזה הקיום של ושמנתם.

והשתא יתבאר החילוק שמחלק בשו"ע הרב בגדרי ידיעת התורה וכמו שנתבאר דיסוד החילוק מתבאר בדברי הרמב"ם דבפשוטו צ"ב מה היסוד לחלק בזה, אלא דכיון שנתבאר דיש חילוק בין עשה דולמדתם אותם לעשה דושננתם, ובעשה דולמדתם יש לו גבול שהוא ללמוד ההלכות עצמם [ולשו"ע הרב גם טעמיהם כמש"כ רש"י] ובעשה דושננתם יש חיוב להמשיך ולהעמיק וזה בלא תכלית ממילא יש חילוק לענין הדין ילמד תורה ואח"כ ישא אשה דדוקא לענין המ"ע דולמדתם אמרי' שקודם ילמד עד שיידע התורה דהיינו ההלכות בטעמיהם שיקיים העשה דולמדתם ואח"כ ישא אשה ואח"כ כדי לקיים ושמנתם ימשיך להעמיק ולפלפל וזה לאין תכלית, והביאור דכיון שאין תכלית לעשה דושננתם מוכרח הוא לישא אשה קודם וכמו שהקשה הבית שמואל דאין קצבה לדבר אך לענין ולמדתם יש לזה קצבה ע"י לימוד כל ההלכות ושפיר ילמד ואח"כ ישא אשה.

וחילוק זה מבואר בשו"ע הרב גם לגבי לימוד האב לבנו ונראה דאף כלפי המ"ע ד"ולמדתם אותם את בניכם" שהוא נאמר על המצוות עצמם וכדמבואר ברש"י בסוטה הנ"ל שהמצוות ללמוד וללמד הנלמדות מפסוקים אלו "ולמדתם וכו' לעשותם" "ולמדתם וכו' בניכם" נאמרו מכח כל המצוות וכמש"כ רש"י כל המצוות כולן טעונות ארבעה אלו ומתבאר שנאמרו מצוות אלו מכח כל המצוות, וזהו יסוד מצות ולמדתם את בניכם, ואח"כ יש עליו מצוה לבן לבדו לעסוק בשינון דהיינו להמשיך ולהעמיק ולהבין דבר מתוך דבר ממ"ע דושננתם. ולקמן יתבאר ההוכחות מדברי הרמב"ם בגדר העשה דולמדתם אותם את בניכם שאף הוא נאמר על לימוד המצוות.

ומה שהקשינו בתחילת הדברים דמה הגדר והגבול במצות ידיעת התורה ולכאורה אין גבול לתורה ומתי מקיים את המצוה של ידיעת התורה.

אלא דיש לחלק בגדרי המצוות בין המצוה ד"ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" ובין המצוה ד"ושננתם", דהמצוה ד"ולמדתם" נאמרה על תורה שבעל פה שזהו ההלכות הנגלות ולזה יש גבול כמש"כ בשו"ע הרב, וזה יסוד דברי החפץ חיים בליקוטי הלכות שע"י לימוד ההלכות מקיים ידיעת התורה, ומצות "ושננתם" נאמרה על לימוד בעיון להעמיק

ולהבין בהלכות ובעומק טעמיהם ולהוציא הדינים הנסתרים מתוכם, ובוה יש לחלק אף בגדרי המצוה, דבמצות "ולמדתם" גדר המצוה הוא **התוצאה בידיעת התורה** וקיום המצוה הוא דוקא בתוצאה של ידיעת ההלכות אך המצוה ד"ושננתם" היא בעצם **מעשה השינון והעמקה בדברי התורה**.

נמצא שקיום המצוה דולמדתם מתקיים דוקא כשיש את התוצאה של ידיעת התורה אך סגי לזה בידיעת ההלכות הנגלות ויש בזה גבול וכמבואר בשו"ע הרב, וכמש"כ הרמב"ם בהקדמתו לי"ד החזקה שבלימוד הי"ד החזקה יודע כל התורה שבעל פה ונתבאר דזהו קיום העשה דולמדתם אך עדיין יש את העשה דושננתם שהוא על העמקת דברי התורה שלזה אין גבול וסוף, אלא דאף בזה שפיר שייך המציאות לקיום המצוה אף שאין סוף וקץ להעמקת דברי התורה כולה, כיון דגדר המצוה דושננתם אינו התוצאה של ידיעת כל התורה כולה דזה אינו שייך כלל אלא הקיום דושננתם הוא בעצם מעשה השינון וכל שינון ושינון הוא קיום המצוה דושננתם, ואף שבודאי צורת המצוה דושננתם הוא להתלמד בתורה דהיינו שהמטרה היא להבין דברי התורה ולהתלמד בהם אך קיום המצוה הוא בעצם מעשה הלימוד והשינון.

# מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

## אין כמו אבא ואמא בעולם

דברים פרק ה פסוק (טז) **כִּי יִפְדֶּה אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ לִמְעַן יֵאָרִיכוּן יְמֵיךָ וְלִמְעַן יִיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:**

שאלות:

א) חז"ל שאלו במסכת בב"ק דף נד ע"ב מדוע בלוחות הראשונות כתוב רק למען יאריכון ימיך, בשמות פרק כ פסוק (יב) **כִּי יִפְדֶּה אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לִמְעַן יֵאָרִיכוּן יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:** ואילו כאן בפרשתנו מוסיפה התורה ולמען יטב לך? (ב) **וראיתי בספר גן רוה בשם היד יוסף** אשר הביא קושית המפרשים והרי הנהגת הקב"ה מדה כנגד מדה וא"כ מהראוי שאדם אשר מקיים מצוות כיבוד אב שיזכה לכבוד, אבל מה ענין לאריכות ימים, ועוד יש להוסיף לשאול שבדברות שניות פ' ואתחנן פ"ה טז נוסף למען יאריכון ימיך ולמען יטב לך וכו'. גם ענין הטבה אין לה שייכות למעשיו אשר מכבד אביו? (ג) בדומה לכך עוד העיר בספר דברי חנוך (הערות על הגן רוה) **על המבואר במסכת קידושין לג ע"ב א"ר אלעזר כל תלמיד חכם שאין עומד מפני רבו נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו משתכח, שנאמר בקהלת פ"ח וטוב לא יהיה לרשע, ולא יאריך ימים כצל, אשר איננו ירא מלפני אלקים, ודרש מהו אינו ירא אינו מכבד. ופרש"י אותו ת"ח שאינו מכבד רבו נחשב לרשע ולא יאריך ימים וישכח תלמודו שכתוב וטוב לא יהיה לרשע ואין טוב אלא תורה. הרי שנרמז בפסוק שני עונשים על מה שאינו מכבד רבו. והקשו המפרשים מה קשר של שני העונשים למעשיו שאינו מכבד רבו, ומהראוי שהעונש שלא יזכה שיכבדו אותו מידה כנגד מידה? (ד) **עוד הקשו הכתב סופר והאור שמח, שהנה חז"ל דרשו אשר ציוך היינו במרה כן פרש"י (טז), וכן מבואר במסכת סנהדרין דף נו ע"ב שבת וכיבוד אב ואם, דכתיב כאשר צוך ה' אלהיך, ואמר רב יהודה כאשר צוך, במרה. וכתב רמז לזה בבעל הטורים כאשר צוך ה' אלהיך. ס"ת בגימטריא מרה (סנהדרין נו ע"ב):** והקשו המפרשים מה משנה היכן נצטוו עד שהתורה מדגישה הדבר "כאשר צוך"?**

בנוהג שבעולם:

אחד מעמודי הטווח בבית היהודי היא מצוות כיבוד אב ואם, לצערנו בנוהג שבעולם הדורות ירדו ומושג של כיבוד אב ואם השתנו מקצה לקצה עד שכמעט דברי נבואת חז"ל המבוארים בסוף מסכת סוטה מתקיימים בדורנו, אך שורש הדבר נובע מכמה סיבות ראשית. הדוגמה האישית איך הורים נוהגים כלפי ההורים הסבא והסבתא איך עוזרים איך מכבדים וכיצד עושים להם נחת ומתחשבים בדעתם, שנית. חוסר הידיעה בערך העליון שיש בכל בקשה של ההורים היות שהילדים אינם מספיק מודעים שכל בקשה של ההורים



היא בעצם מצוות עשה דאורייתא כמו הנחת תפילין ומצוות סוכה או לולב או מצה בפסח, ולא רק זה אלא גם שכרה גדול לאין ערוך ולאין שיעור כאשר נבאר, אך המציאות טופחת על פנינו ומרגישים עול מכל בקשה ובקשה שאנו נדרשים לעשות, ולזאת דבריהם היו עלינו לטורח ואין שומעים ומבצעים, ואם שומעים משתהים בביצוע הבקשה עד שחוזרים ושונים ומשלשים את הבקשה בשביל שתתבצע, אולם תורתנו מלמדת אותנו כל עוד אדם זוכה ויש לו עדיין הורים בחיים הרי זה מכרה של זהב לישועות זכויות וטובות לשפע וברכה והצלחה אשר אדם יכול לנצל בחייו וההפך היה צריך להיות תחרות בין הילדים מי יזכה במצוה הגדולה הזו לעשות נחת רוח להוריו כאשר נבאר.

### סיפור מצמרר איך ניצלו חייו מאסון מירון בזכות כיבוד אביו:

נפתח בסיפור על האסון במירון **משה וואלקין** הנכד של המשגיח בישיבת עטרת, תלמיד ישיבת מיר, רצה להגיע בליל ל"ג בעומר לציון הרשב"י במירון. הוא התקשר לאביו, הרב אהרן וואלקין מליקווד, וסיפר לו כי חברו **דובי שטינמץ** (ז"ל) קיבל מספר כרטיסים למעמד ההדלקה, ונתן לו את אחד מהם. הם תכננו לעלות למירון בתחילת הערב, ולאחר התפילות והשמחה □ להמשיך לצפת ולשבות שם בשבת. אביו, הרב אהרן וואלקין השיב לו כי בעקבות הקורונה הוא לא היה בישראל בשנה וחצי האחרונות, וכעת הוא חפץ להגיע בערב ל"ג בעומר לבקר את אביו [שנה לפני פטירתו], המשגיח רבי חיים וואלקין, המתגורר בירושלים. "בוא איתי לבקר את סבא", ביקש ממנו, "ובשעות המאוחרות של הלילה ניסע למירון. אחר כך נחזור לשבת בירושלים." משה שמע את דברי אביו, ולמרות שקיבל כרטיס לצקת שמן במעמד ההדלקה, וכבר סיכם עם חבריו שיגיעו יחד למירון בתחילת הלילה, וכבר שכרו דירה בצפת לשבות שם בשבת. אך בשל מצוות כיבוד אב, החליט לוותר על כל התוכניות, וימתין לאביו להצטרף אליו לכל תוכניותיו. "כך היה", מספר ר' אהרן וואלקין. "הגעתי לארץ ישראל בערב ל"ג בעומר אחר הצהריים, ובני משה המתין לי בשדה התעופה. נסענו יחד לאבי מורי שליט"א, שם שהינו כמה שעות וגם שמענו 'וועד' שמסר אבא לבחורים מישיבתו, ורק בשעת לילה מאוחרת יצאנו לכיוון מירון. כשהגענו סמוך ונראה להר מירון, עצרו אותנו השוטרים והורו לנו להסתובב חזרה, כי אירעה ר"ל טרגדיה במירון וסגרו את כל ההר למבקרים, ואף אחד לא יכול להיכנס לשם". התאכזבתי קשות, מספר ר' אהרן. "סוף סוף הגעתי לארץ ישראל, וכבר אני סמוך להר מירון. ואיני יכול אפילו להיכנס ולומר פרק תהילים אחד. גם משה היה מאוכזב מאוד, אך בלית ברירה הסתובבנו וחזרנו לירושלים כלעומת שבאנו, מתוך תקוה ואמונה שהכל לטובה." כשהגיעו השמועות המחרידות ביום שישי בבוקר, לא מצא משה מנוח לנפשו: שני חבריו הקרובים, **הבחור דוב שטינמץ ז"ל והבחור יוסף יצחק קאהן ז"ל**, שהיה אמור להיות איתם ביחד בזמן ההדלקה □ נסתלקו בחטף בטרגדיה הנוראה. "עמדנו משתוממים, נרעשים ונפחדים לראות עין בעין כיצד הגנה עלינו מצוות כיבוד אב הכפולה. אני כיבדתי את אבי ונסעתי לבקרו, ובני משה וויתר על כל התוכניות שלו כדי לקיים מצוות כיבוד אב, והשתתף עימי בכל המסעות שלי אצל אבי והעלייה למירון □ ובזכות כך ניצלו חייו תודה לה' יתברך. "חשבתי שאני נוסע לצורך אביו", ממשיך ר' אהרן ואומר, "אבל באמת נסעתי למענו של בני, להציל את חייו.

ראינו עין בעין את קיום הבטחת התורה (שמות כ', יב): 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימריך'.

### נוסף בלוחות השניות שלא תפסק טובה מישראל:

ובזה נבוא לביאור הפרשה, הנה לגבי השאלה הראשונה כבר הגמרא שואלת ומתרצת **במסכת בב"ק דף נד ע"ב** שאל ר' חנינא בן עגיל את ר' חייא בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהן טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהן טוב, ופי' רש"י גבי כיבוד אב, דכתיב למען ייטב לך. וכו' אלא כך אמר לי שמואל בר נחום הואיל וסופן להשתבר. וכי סופן להשתבר מאי הוי. אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל עכ"ל. מתבאר מדברי הגמרא ראשית שבלוחות בישר הקב"ה שמצוה זו שונה משאר מצות ולא רק שכן לעוה"ב אלא גם מטיב לאדם בעוה"ז, אך כתב השכר דוקא בלוחות השניות בגלל שלוחות הראשונות עתידות להישבר ואם היה כתוב שם ההטבה ח"ו היית פוסקת הטובה מישראל ולכן נכתב דוקא בלוחות השניות בכדי שלא תפסק טובה מישראל. וכמו שנאמר **במסכת פאה פרק א משנה א** אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וכו'. והובא **במסכת שבת דף קכז ע"א**, ובמסכת **קידושין דף לט ע"ב**. בשונה משאר מצוות שאמרו חז"ל **במסכת חולין דף קמב ע"א** ששכר מצות בהאי עלמא ליכא.

### תירוץ היר יוסף

ועל השאלה השניה והשלישית מתרץ הגן ריה בשם היר יוסף היות ומבואר בגמרא קידושין ונפסק להלכה שמפני שיבה תקום מכל מקום היינו כל זקן אפילו שאינו ת"ח צריך לקום מפניו, ממילא היות והמכבד אביו מגיע לו כבוד בשכרו נותנים אורך שנים וממילא יהיה זקן וכל זקן מכבדים אותו ויקבל כבוד. והוסיף הדברי חנוך שכמו כן מבואר שם בגמרא קידושין ונפסק להלכה שתלמיד חכם אפילו צעיר צריך לכבדו שזקן היינו שקנה חכמה. ולכן כתבו בספרי קבלה שסגולה להשגת חכמה לכבד תלמידי חכמים וזקנים במה שעומדים מפניהם, היות ולמען יטב לך הוא חכמת התורה בכדי שיזכה גם הוא ויכבדו אותו.

ולפי זה יובן היטב מדוע מי שאינו מכבד רבו נענש שני עונשים א' לא מאריך ימים כיון שאם יזקין ממילא יכבדו אותו, והרי עונשו למנוע ממנו כבוד לכן צריך לקצר ימיו, אך עדיין אין העונש מושלם היות ואם הוא יהיה תלמיד חכם ממילא אפילו בעודו צעיר צריכין לכבדו להלכה ואם כן עדיין לא נענש על ידי קיצור ימיו שימנע ממנו כבוד, לכן מקבל עונש שני שנשכח תלמודו ועל ידי זה אינו מקבל כבוד גם מצד חכמתו. ובזה אפשר לבאר דברי התנא באבות פ"ד מ"א איזהו מכובד המכבד את הבריות, ולכאורה אין הבנה לדברי התנא ואדרבא איזהו מכובד זה שמכבדים אותו? אולם לפי האמור מיהו המכובד היינו מי זוכה להיות מכובד זה המכבד את בריות ששכרו אורך שנים וחכמה ועל ידי זה יהיה מכובד.

**לפי האמור מובן גם שכר כיבוד האב וההטבה:**

ובזה נבין גם בענין שכר כיבוד אב שכונת התורה שעל ידי זה שמכבד אביו זוכה לשלושה סוגי שכר א' אריכות ימים, ב' ייטב לך איזו הטבה אין טוב אלא תורה, כמו שדרש רש"י בפסוק בקהלת והיינו שיזכה לחכמה, ועל ידי זה יהיו שתי סיבות לזכות לכבוד הן מפאת זקנתו והן מפאת חכמתו. וג' עוד גם טובה זוכה לעושר, היות ומבואר **במסכת עירובין דף פו ע"א** רבי עקיבא מכבד עשירים. כדרש רבא בר מרי ישב עולם לפני אלהים חסד ואמת מן ינצרהו, אימתי ישב עולם לפני אלהים בזמן שחסד ואמת מן ינצרהו. **וכתב מרן החיד"א בפתח עינים מסכת עירובין דף פו ע"א** ואפשר לתת טעם אחר למה שהיו מכבדים העשירים לפי מה שכתב רבינו האר"י ז"ל על מה שאמרו חז"ל שיעקב אבינו חזר על פכים קטנים כי האדם שיש לו עושר הוא שפע קדוש שמשפיעין לו משמים ואין ראוי לזלזל בשפע קדוש, ואם לא היה חוזר בשביל פכים קטנים היה כמזלזל בשפע הקדוש שאינו מחשיבו עכ"ד. ובהיות שהעשירים נשפעים שפע גדול תדיר מלמעלה להכי היו מכבדין העשירים אשר זכו להיות כלי מוכן לקבל כל כך שפע. ואחר זמן מצאתי משם האר"י זצ"ל שהוא ז"ל עצמו נתן טעם זה למה שהיו מכבדים העשירים עלץ לבי: **וכ"כ הפלא יועץ** □ **חנופה**. ראוי והגון לכבד את העשירים שכן מצינו ברבינו הקדוש שהיה מכבד את העשירים, ורבי עקיבא גם כן היה מכבד עשירים, והטעם שמאחר שהמלך חפץ ביקרו והשפיע עליו ממרום שפע ברכה גם אנחנו חייבים בכבודו. נמצא ששכרו מידה כנגד מידה הן אריכות ימים, והן חכמה, וכן עושר, בהיות ושלושת דברים אלו מביאים את האדם לקבל כבוד מהבריות כנגד מה שכיבד את אביו ואמו.

**חייב בכיבוד ההורים גם שלא עזרו לו:**

**ועל השאלה הרביעית תירץ הכתב סופר** שבא ללמדנו שלא רק כאשר ההורים מאכילים אותו ומלבישים אותו צריך לכבדם כהכרת הטוב, אלא הציווי נאמר במרה שהיה מן ושמלתך לא בלתה מעליך וכו' כך שהוריו לא הוצרכו לטרוח להשיג לבניהם לא לאוכל ולא הלבשה, ובכל זאת עצם הבאתם לעולם מחוייבים בכבודם. **וכ"כ בעל המשך חכמה דברים פרשת ואתחנן פרק ה פסוק טז עיי"ש**.

**סיפור פלאי עם החזו"א תכבד את הורים ותתרפא**

**זוכה לאריכות ימים סיפור נוסף:** סיפר האדמו"ר מטאלנא שליט"א: מעשה היה ביהודי צעיר בשם רבי פנחס שחלה במחלה קשה ל"ע והרופאים ניבאו לו רעות. ליבו היה מר עליו מאד, ואז בהחלטה של רגע החליט לנסוע לבני ברק ולבקש ברכה מהחזון איש. באותם ימים הדרך לבני ברק בתחבורה ציבורית היתה קשה מאד, אז מה עשה? אסף כסף והחליט לשכור רכב וכך לנסוע. המחיר של השכרת רכב היה חמש לירות. זה היה סכום גדול, אבל הוא לא דאג לכסף ועשה הכל בשביל לקבל ברכה מהצדיק. אחרי דרך ארוכה הוא מגיע לביתו של החזון איש, נכנס ברעד והתחיל לספר על האסון הנורא שפקד אותו, על המחלה הנוראית ועל דברי הרופאים, וכמובן ציין את גילו הצעיר ואת העובדה שיש בביתו הרבה ילדים קטנים. החזון איש הקשיב לכל מילה, ואז שאל: "האם יש לך הורים?" ר' פנחס היה

מופתע מהשאלה, מה הקשר עכשיו לדבר על הוריו, אך מתוך כבוד לחזון איש ענה שכן, יש לו אבא ואמא עד מאה ועשרים. ואז שאל החזון איש: "כמה עלה לך לבוא אליי?" ר' פנחס לא הביין מה הקשר אך מיד ענה: חמש לירות. ואז שאל החזון"א: "מתי לאחרונה עשית משהו למען הוריך בעלות לירה בודדת אחת?" רבי פנחס השתתק בבושה ובמבוכה, באמת הוא לא נזכר באיזו נחת רוח שעשה לאחרונה להוריו, אפי' לא מאמץ קל ובוודאי שלא לירה. ואז החזון"א אמר את המשפט המטלטל שכדאי להכניס אותו חזק לליבנו: "הלא כתוב בתורה' כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך ולמען יטב לך'. רוצה אריכות ימים וחיים טובים ומאושרים? כבד את ההורים. והחזון"א הוסיף ואמר: טרחת כל כך רבות להגיע אלי, השקעת הרבה כסף בשביל זה, וגם כשיצאת לדרך לא ידעת האם אני אהיה בבית או לא, ואם אני אקבל אותך או לא, הכל היה מספק, והנה כאן התורה מבטיחה לך ברכה. רק תכבד אותם ותתברך. החזון"א לחץ את ידו ונפרד ממנו בחום. רבי פנחס יצא המום ונסער, וכמובן מיד החל בהשתדלות מרובה למען הוריו. כיום הוא בן למעלה מתשעים, חי בריא ושלם עם הרבה כח, כי מיד הוא הביין היכן טמונה הברכה האמיתית לבריאות ולחיים מאושרים הבטחה של הקב"ה. [כתב הרה"ג ר' שלמה קולדצקי שליט"א, גיליון דרישה וחקירה].

### סיפור איך בזכות מצוות כיבוד זכה לפרנסה:

זוכה לעושר. כבר ביארו חז"ל כיצד האדם זוכה לאכול מפרותיהן בעוה"ז כמו שהאריכו חכמים לספר במסכת קידושין דף לא ע"א, [ויותר מפורט בפסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כג' י' הדברות פ' תליתאה]. במעשה של דמא בן נתינה איך זכה לפרה אדומה ששקלו לו כנגד משקלה זהב בגלל מצוות כיבוד אביו שלא רצה להפריע לו בשינה. ונוסיף סיפור מימינו שהיה, סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א: שתלמיד חכם המתגורר בבאר שבע סיפר לנו, שיום אחד מתקשר אליו אביו ומבקש ממנו שיעזור לו בתיקון חלק שהתקלקל באופניו. "אני מתעסק בצרכי סת"ם", מספר הת"ח, "ולמרות שהייתי מאוד עסוק, ואנשים קבעו אתי בענייני הסת"ם, דחיתי את כל הסידורים הללו, והסכמתי לגשת מיד לביתו של אבי, כיון שמדובר במצווה היקרה של כיבוד אב ואם". בסופו של דבר לא יכולתי לסדר את התקלה לבד, ונאלצתי לסור לחנות אופניים על-מנת שיתקנו את הבעיה. בחנות היה תור ארוך, וכך נמשך הזמן ונמשך, עד שרק כעבור שעתיים התכוננתי לצאת מהחנות. "והנה, לפני שיצאתי, שמתני אל ליבי שיש איזשהו חדרון בחנות שלפי ההלכה זקוק למזוזה, ובעל החנות לא השגיח בכך. הערתי על כך למוכר, וכיון שהיתה בו יראת-שמים, הוא שאל אותי על-אתר אם אני יודע היכן משיגים מזוזה מהודרת. הצגתי את עצמי כמי שמתעסק בסת"ם, ואמרתי לו שאני עצמי יכול לספק לו את המזוזה. המוכר שמח מאוד, ואמר שהוא רוצה להזמין אצלי חמש מזוזות, כי גם בביתו יש כאלו שהוא צריך להחליפן. "וזה היתה רק ההתחלה"... אדם נוסף שעמד בחנות והמתין לתורו, שמע את הדברים, והודיע לי שהוא זקוק לעשרים וחמש מזוזות, לביתו-שלו ולבתייהם של שניים מבניו. 'הבוקר החלטתי לברר היכן יש סופר סת"ם שאצלו אפשר לרכוש מזוזות מהודרות', סיפר לי, 'והנה זימן לי הקב"ה אותך, כאן בחנות, כדי שלא אצטרך לטרוח' □ האיש ביצע הזמנה של עשרים וחמש מזוזות,

והודיע שיזדקק לכמות נוספת, גם לבית הכנסת בו הוא משמש כגבאי. "והנה מתוך שלא התעצלתי במצוות כיבוד אב, הרווחתי ממכירתן של שלושים מזוזות. ברור כשמש שלא זו היתה כוונתי בקיום המצווה, אבל בזכות שהזדרזתי בכך, כדי לקיים את רצון ה' שציווה עלינו לכבד את הורינו, התגלגלו הדברים שיצאתי ברווח." [פורסם בביטאון 'קול ברמה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן שליט"א].

### ספר פלא יועץ - ערך כבוד אב ואם

**וכתב בעל הפלא יועץ מוסר השכל עד כמה האדם טועה במצוות כיבוד או"א, וז"ל ידוע שגדול חיוב כבודם שהשוה הכתוב כבודם לכבוד המקום והמזלזל בכבודם גדול עונו, וכו' צא ולמד מאבינו הזקן יעקב ע"ה מאי סליק ביה על כ"ב שנה שלא שימש את אביו. ויוסף הצדיק נתקצרו שנותיו על ששמע שהיו אומרים לו עבדך אבינו ושתק וכו' זאת חקת התורה שהרי אמרו עד היכן כבוד אב ואם עד שיטול ארנקי שלו בפניו ויזרקנו לים ולא יכלימנו, וכבר מלתי אמורה שיש מצות בר מזלא שהרי כמה מעות אדם מפזר לעשות מצות פתיחת ההיכל או להיות סנדק וכדומה אף דליכא לא מצוה דאורייתא ולא מצוה דרבנן אלא חיוב מצוה בעלמא אשריהם ישראל, ועל כל פעם ששומע בקול אביו ובקול אמו מקיים מצוה רבה דאורייתא ופתאים עברו ונענשו עכ"ל:**

### מעשה מדהים עם הגר"ח קנייבסקי:

באחד הימים פנתה בתו של מרן הסטייפלער ז"ל הרבנית ברזם לאביה ואמרה לו לחיים נתפס הגב שמע הסטייפלער את דבריה ומיד יצא מהבית ופנה לביתו של בנו רבי חיים קנייבסקי שליט"א, מה קרה התפלא רבי חיים לביקור הבלתי צפוי, אולם הסטייפלר הבין שכל הנראה בנו אינו רוצה להטריח או להדאיג אותו ולכן מסתיר את כאביו ועושה עצמו כמי שאינו יודע על מה מדובר, זה בסדר הגיב אביו תשכב על המיטה ותרים את החולצה, רבי חיים שתק ועשה כנדרש, הסטייפלער הוציא בקבוק שמן משח מעט על גבו של רבי חיים ועיסה אותו במשך דקות ארוכות, עכשיו תשכב כך לכמה שעות אמר לבסוף ובע"ה תרגיש יותר טוב, כששב הסטייפלער לביתו התעניינה בתו להיכן הלך עשיתי לחיים טיפול ענה. אבל אני התכוונתי לחתני רבי חיים קלופט רק כך התברר העניין, אולם הגר"ח קנייבסקי לא העלה על דעתו לשאול את אביו לפרש הטיפול הבלתי שגרתי אם אבא אומר מי אני שאביע את דעתי אבא אמר לשכב שוכבים להרים את החולצה מרימים, והסטייפלער שידע על גדולתו של בנו הגר"ח מיהר לחזור אליו ואכן מצאו עדיין שוכב באותו מצב בדיוק כפי שהורה לו, אמר לו שיקום והתנצל שהוא טעה.

### סיפור מטלטל איך ניצל בשואה בזכות שלא סירב לבקשה של האמא:

יום אחד הגיע הסבא, שהיה ניצול שואה, לביקור אצל בני המשפחה. בזמן הביקור נוכח הסב במחזה שמאוד לא מצא חן בעיניו. היה זה כאשר האמא בקשה מאחד הילדים להוריד את פח האשפה, וזה הגיב: "למה דווקא אני?". גם כאשר קראה לשני ולשלישי, נשמעו תגובות דומות. הרביעי כבר היה מתוחכם יותר, וביקש מאמו להטיל גורל בין הילדים... הסבא שהצטער לשמוע את תגובות נכדיו לנוכח בקשת אמם, קרא לכל הילדים, הפשיל



לעיניהם את שרוול חולצתו, ואמר להם: "אתם רואים כאן את המספר הזה שצורב כאן על היד שלי? כולכם יודעים שזה הסימן שהייתי באושוויץ". עכשיו אני רוצה לספר לכם סיפור, ותשמעו טוב את כל הפרטים: "כשהנאצים ימ"ש כבשו את הכפר שלנו, הם החליטו לא להמתין עם הסלקציה עד להגעה לאושוויץ, אלא לבצע אותה כבר בכפר. יחד איתם הגיעו גם שתי רכבות, אחת חנתה בצד ימין והשנייה בצד שמאל." "כל היהודים תושבי הכפר הובלו אל מקום חנייתן של הרכבות, ותנועת ידו של המפקד הנאצי הורתה לכל יהודי לאיזו רכבת עליו להיכנס, הימנית או השמאלית, כשהיהודים האומללים שהופנו לכל אחת מהרכבות לא היו מודעים ליעד אליו הם מובלים. כשהגענו אמי ואבי וכל הילדים אל מול אותו נאצי, עשה הארור הזה סימן לאבי לצד ימין, ולאמי ולכל הילדים סימן לפנות שמאלה." "זה לא הזמן לתאר את מה שעבר עלינו בהיפרדנו מאבינו היקר, את הבכיות והיללות, שעדיין מצלצלות באוזניי, במיוחד לאור העובדה שהיינו משפחה מלוכדת מאוד. כשהיינו כבר בתוך רכבת המוות, פתחה אמי את החבילה שלקחה איתה מהבית עם מעט הדברים שהיה מותר להוציא, והבחינה לפתע שהתפילין של אבא נמצאות בחבילה. בגלל המהירות והחופזה שבה נפרדנו שכח אבא לקחת את התפילין, ועתה הוא לא יוכל להניחם." "אמא חשבה לרגע מה לעשות, ואח"כ פנתה אלי ואמרה: "כיון ששתי הרכבות עדיין עומדות במקומן, אנא ממך, רוץ אל הרכבת השנייה, מסור לאבא את התפילין וחזור אל הרכבת שלנו." "אינני יודע כיצד היה לי אומץ לעשות זאת, כיון שהייתה בכך סכנה גדולה. החיילים הנאצים עמדו בין הרכבות, וכל מי שהסתובב שם היכודו עד מוות. בכל זאת, החלטתי לשמוע בקול אמי. בחסדי שמים מרובים, בניסי ניסים, רצתי לעבר הרכבת השנייה, עם התפילין הקדושות בידיי, בסמוך לעמלקים הרשעים וכלביהם האימתניים, וכאילו הייתי בלתי נראה. בס"ד הצלחתי לעלות לרכבת הימנית שהייתה דחוסה ביהודים רבים, והתחלתי לחפש את אבי. לקח לי קצת זמן עד שמצאתי אותו, ומה שקרה באותם רגעים קבע את גורל חיי." "ברגע שמסרתי לו את התפילין ועמדתי לחזור אל הרכבת שבה היו אמי ויתר הילדים, לפתע נסגרו דלתות הרכבת □ הרכבת החלה לזוז ממקומה בעוד אני עומד בה לצד אבי, ואילו אמי ואחי נמצאים ברכבת השנייה שגם היא פתחה בנסיעה...ומה קרה לבסוף? □ התברר שכל מי שהופנה לרכבת הימנית □ נשלח לעבודה, והרכבת השמאלית הכילה את המובלים למוות! מהרכבת של אמי, אחי ואחיותיי, שבה הייתי בתחילה, לא נותר אף אחד בחיים. ואילו אני, שהזדרזתי לשמוע בקול אמי, ועברתי לרכבת השנייה, ניצלתי." "הסבא פנה לנכדיו, ואמר להם: "עכשיו תחשבו מה היה קורה אילו הייתי אומר לאמי: 'אמא, למה דווקא אני? □ אולי תשלחי את התפילין לאבא עם ילד אחר? □ הרי ברור שאם הייתי אומר כך, לא היינו כאן היום...רק מפני ששמעתי לבקשתה של אמי ועשיתי את רצונה באופן מיידית, חל עלי השפע הטוב של המצווה, והתקיים בי: 'למען ייטב לך והארכת ימים' □ כך גם אתם נכדי החביבים, אל תסרבו אף פעם לאמא ולדבריה; אם היא מבקשת להוריד את הפח או כל בקשה אחרת, אל תתווכחו ותטענו 'למה אני?', אלא תשיבו מיד 'הנני'. [פריו מתוק].



ועוד מה גודל שכרו לעוה"ב ע"י מצות כיבוד אב ואם:

ועוד לימדונו חז"ל על גודל שכרו בעוה"ב כמסופר מעשה הובא בספר סדר הדורות וספר מעיל צדקה סימן תמ"א על ר' יהושע בן אלם שגילו לו מהשמים שבעוה"ב יהיה שכנו של הקצב "ננס" למחרת בא לשמונים תלמידיו ואמר להם שאינו יכול יותר ללמד שכיצד יתכן שלאחר שכל ימיו יושב ולומד ולא הלך ד"א בלי תפילין ולמרות זאת גילו מהשמים בחלום שכנו בג"ע יהיה ננס הקצב, ולא היה מוכן ללמד התלמידים עד שיחקרו אחרי ננס הקצב הגיעו אליו ובקשוהו שיבא לר"י אך התבייש שאינו ראוי לגדול הדור יקראוהו וחשב צוחקים עליו, חזרו לר"י ואמרו לו, הלך הוא עצמו אליו ונפל ננס הקצב לרגליו כיצד יתכן שהוא בא אליו, ושאלו מה מעשיו וסיפר לו שהוא קצב ויש לו הורים זקנים בלי רגלים וכל יום רוחצם ומלבישם, אמר לו אשריך כעת אני מבין שאתה ראוי להיות כמוני למרות שכל ימיו עסק בתורה והקצב אינו עוסק בתורה ובכל זאת זכה בזכות כיבוד או"א. ללמדנו שזכות כיבוד אב ואם שקול כנגד כל תורתו של התנא.

**מוסר השכל:**

העולה מדברנו לאחר אשר השכלנו להבין גודל מעלת וסגולת מצוות כיבוד אב ואם, חייב כל אדם לנצל את הזכות למי שנופל בחלקו לכבד אביו ואימו שזוכה במצוה זו לאריכות ימים ולעושר ולחכמה ולעוה"ב כגדול העוסק בתורה, ולכן כל פעולה או בקשה שהוריו מבקשים ממנו עליו להזדרז כמוצא שלל רב מאחר ומקיים מצוות עשה דאורייתא ולא ימאס ולא ידחה כי מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה וקל וחומר בזה שהדחיה עלולה לצער את הוריו, וחובה להימנע מכל דבר הגורם להם צער כי אפילו באונס האדם נענש על כך כמו אצל יעקב אבינו ויוסף כנ"ל, ובכדי להחדיר הדברים ליוצאי חלצינו עלינו לשמש דוגמה אישית בכבוד ההורים ולהראות את השמחה לכל פעולה או מעשה שאפשר להטיב עם ההורים, והחשיבות שנותנים לדברי ההורים, והמסירות לסייע להם בכל צרכם ובפרט לעת זקנה שיש רבים לצערנו מחפשים להיפטר מהעול בזה שמשלחים אותם לבתי אבות ומאבדים את המתנה הגדולה שהזדמנה לידם כמו ננס הקצב שזכה להיות שכן של גדול הדור, וקל וחומר שנותנים דגש כיצד ואיך להתחשב בהוריהם לבל לגרום להם צער, ורק בדרך זו נזכה שגם יוצאי חלצינו ינהגו עימנו כך מידה כנגד מידה, ובזה יתברך בכל הברכות והסגולות הנ"ל אמן.

**החותם בברכת שבת שלום ומבורך.**

**הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד**

# משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

## חינם

וְאַתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא (ג, כג)  
'ואתחנן'.

מתנת 'חינם'. מתנה, שאין 'תשלום' עבורה.

□ אז מה כן יש? למה שתהיה מתנה?

□ כי יש □ 'חן'.

'חן'; 'חינם'; 'ואתחנן' □ כולם מאותו השורש (עי' ספר השרשים לרד"ק ערך חנן).

חן, זהו סוג של 'יופי', אבל לא בדיוק □ בעיני מי שאתה מוצא 'חן' בעיניו.

משה רבנו בתפילתו 'בונה' על ה'חן' הזה. אנא. אמצא חן בעיניך. הכניסני לארץ ישראל. להר הטוב הזה, ללבנון.

לכאורה, 'חן' קרוב מאוד □ לאהבה.

כשמישהו נושא חן בעיניך, זה פשוט □ כי הוא נושא חן. קשה להסביר את זה. וגם אם ננסה לומר סיבה □ הוא נתן לי, הוא עשה עבורי, הוא נראה נחמד, זה לא 'זה'.

□ הלא יש רבים כאלו. נותנים, עושים, נחמדים.

אבל 'חן' □ אין להם.

חן, הינו חסר הגדרה. חסר סיבה. הוא מגיע ממקום פנימי, שכל כולו חוסר הגדרה. אין 'מילים' שמסוגלות לבטא את מה שיש שם.

□ זה כמו □ אהבה, שאינה תלויה בדבר. שאין לה הסבר הגיוני. אוהבים □ כי אוהבים. כי ככה.

## ה'חן' שלנו

ישראל, נושאים 'חן' □ בעיני ה' יתברך (עי' רד"ק ירמיהו לא, א).

יש לנו זכויות, והן רבות. החל באבות האומה וצדיקי הדורות; וכלה בעם ישראל כולו □ כאומה.

□ הלכנו אחריו יתברך במדבר, בארץ לא זרועה; אנחנו עמוק בתוך גלות מתארכת, מלווה ביסורי שאול איומים, ואנחנו עדין □ שומרים אמונים.

אז יש זכויות. יש סיבות.

אבל כנראה שיש מקום עמוק, פנימי, אצל ה' יתברך □ שבו אנחנו מחוברים בכל מצב. לא משנה מה יהיה, לא משנה מה נעשה.

□ אפילו אם נהיה 'דור שכולו חייב'!

זה לא 'בלעדי' למשה רבנו. כולנו משתמשים בזה. 'מתחננים' אל ה' שיעשה למעננו. שייטיב לנו. שיגאל אותנו.

זה כמו החיבור שיש בין איש לאשה.

אם זה 'תלוי בדבר', אז כש'בטל דבר' □ בטלה אהבה. האהבה, היתה □ ל'דבר'. לא לאדם עצמו.

□ כמו במעשה אמנון ותמר.

ואם זה לא תלוי בדבר, אם זו 'נשיאת חן' □ אז אתה רק רוצה להיטיב לשני עצמו. ודוקא □ בחינם. בלי תמורה.

□ אתה 'חייב' לעשות משהו עם מה שמתעורר אצלך בפנים, כשאתה חש את ה'חן' הזה. זה טיבו של קשר אמיתי.

וכך ה' יתברך, קשור □ אלינו. עמו.

השכינה הקדושה, ה'רעיה' העליונה □ היא בנו. בתוך המציאות שלנו. היא חלק מאיתנו ממש; שורש הנשמה שלנו.

וה'דוד', ה' יתברך, מחובר אליה. כמשל החיבור שבין איש ואשה.

היא □ נושאת חן בעיניו. לגמרי.

□ ואנחנו, איתה.

### שנאת חינם

יש עוד משהו שנקרא 'חינם'.

□ שנאת חינם.

שנאה □ בחינם. בלי תמורה. בלי סיבה.

יש כח רע. כח של חושך. כח □ של ה'צד השני'.

וכל תכליתו היא □ להילחם כנגד החיבור הנ"ל. שלא יהיה חיבור בין קודשא בריך הוא □ לשכינה הקדושה, השוכנת בקרבנו.

השכינה, נקראת גם □ 'מלכות'.

ולפי הגדרה זו, אז החיבור □ הייחוד □ זה ההופעה של המלך, כמלך. כמולך בפועל. חיבור בין האיש המעותד למלוך □ למלכותו. למציאות הזו, ששמה 'מלכות'.

נשאל:

יש כאן מלך, ויש כאן עם. יש גם מדינה, בה שוכנת המלכות.

□ ה'מלכות' עצמה, היכן מקומה?

□ והתשובה

□ בלב העם.

כשהם מקבלים את המלך □ למלך; כשהם מוכנים למסור נפשם עבורו □ אז הוא הופך להיות מלך אמיתי.

אולי הוא מלך באופיו, ואולי הוא גם בן מלכים; יתכן גם שיש לו את כל גינוני המלכות. אבל אם לא 'יקבלו' אותו □ הוא לא יהיה מלך.

אז מקבלים אותו. כולם.

□ נו, ועכשיו הוא ימלוך?

עדיין לא. חסר משהו:

□ אחדות הממליכים.

'מלכות' □ זה משהו שפועל. שעובד. שמתחזק את המדינה, שמוביל אותה לקראת משהו. ואם אין אחדות, אם אין הרמוניה □ אז אין פעולה, אין תחזוקה. אין גם הובלה לקראת משהו.

זה יהיה כמו תזמורת מרובת כלים, כשכל אחד מהם □ מנגן ניגון משלו. בלי תיאום ביניהם, בלי חיבור. כך לעולם לא יהיה כאן 'אירוע'.

אז כשעם ישראל מפורדים □ אין מלכות שמים. אין אפשרות כזו.

□ זו הסיבה, שהכח ה'רע' מתאמץ כל כך לזרוע שינאה, פירוד. וזה חייב להיות □ ב'חינם'. בלי סיבה.

כי אם יש סיבה, אז השינאה היא לא כלפי האדם עצמו; היא כלפי ה'דבר'. כלפי הסיבה. זה לא פירוד 'מהודר' מספיק.

### המשפך השיווקי

ומה הקשר בין 'חינם' ל'חן' □ בשנאת חינם?

יתכן □ שזה בדיוק ההיפך מה'חן' הרגיל, לצד השני. שנאה □ ממקום שאין בו הגדרה. מהמקום בו שוכן, בדרך כלל, ה'חן'.

ויתכן, שזו הגדרת היצר עצמו. 'חינם' (עי' קהילת יעקב (הקדמון) ערך 'חן').

חז"ל (זוה"ק ח"ב קכח ע"א) מלמדים אותנו, שרוח הטומאה היא תמיד □ 'זמינה'. בחינם. בלי תמורה.

- והיא מפתה ו'אונסת' את בני האדם. ומטרתה □ לשרות עליהם. לדור עימהם ביחד.  
'באהבה ואחזה ושלוה ורעות'.
- וכנגדה □ רוח הקדושה.
- היא שורה, רק בשכר. בהתאמצות. בהיטהרות. ברצון הלב והנפש.  
ויתכן, שאחת הסיבות לכך היא □ ה'ערך'. החשיבות.
- כל מטרתו של היצד השני היא □ שלא תהיה חשיבות. שלא יהיה ערך. שלא תהיה מטרה. שהכל יהיה 'חינם'.
- שלא יהיה 'יחוד'.
- ולמה שלא יהיה??
- ככה. בלי סיבה. עדיף שלא תהיה סיבה.
- חיה □ כי חיים. אכול □ כי אוכלים. ככה. כי 'בא לי'.
- ויש בזה דמיון מה □ ל'חן' אמיתי.
- כי גם ל'חן' של אמת, אין ערך. אין חשיבות.
- אין אפשרות להעריך אותו. לכמת אותו. לתת לו מספר. אין גם אפשרות לתת לו סיבה כלשהי.
- אין דרך להחשיב אותו. הוא מעל ומעבר לכל חשיבות שהיא.
- וגם ב'חנות' של היצר, אין 'תוית מחיר' לשום דבר. אין מספר, אין ערך. אין חשיבות.
- שם באמת אין.
- והאדם 'נמשך' לזה □ כי חלק מסויים בו, חלק מאוד חיצוני, מרגיש □ שהדבר הזה 'מוצא חן' בעיניו. זהו חן מזויף; אבל כוחו של היצר □ הוא בדמיון. לא במציאות.
- ליצר ניתנה היכולת להעניק □ בחינם. בלי לשלם כלום. בלי להתאמץ בכלל.
- ושורש הדבר □ לכאורה □ הוא בגלל שבאמת הוא לא שווה מאומה. אין לו מה להציע. ומי שהתנסה, יודע.
- ורק כשהאדם החל להתפתות, כשהוא כבר 'בתוך' הרשות של היצר □ אז הוא מתחיל גם לסחוט ממנו כסף. וזיעה. ומאמצים. ואפילו את החיים עצמם.
- הפיתוי □ הוא בחינם. היצר 'מפזר' בכל מקום 'נקודות חיבור' חנימיות. סוג של 'וואי פי' שמתגלגל באויר העולם. ראייה אחת, מחשבה אחת. תאוה שמתעוררת.
- וכל זה □ בחינם. רק היום. כל הקודם 'זוכה'. לא כדאי להפסיד, זה ב'מבצע', הראשון □ בחינם.
- זה כמו בתורת ה'שיווק' הנפוצה כיום. יש שם מה שנקרא □ 'משפך שיווקי': בתחילה □ מציעים לך משהו ב'חינם'. רק תיקח. ולאחר ש'טעמת', אז רק תשלם מעט □ כי רק בשבוע

הזה יש מבצע, והיום זה בהנחה משמעותית עוד יותר, ולמי שהיה ב'חינם' זה אפילו עוד יותר בזול □ ותקבל את ה'פתיח'. זה רק אצלנו, לא תמצא דבר כזה בשום מקום. ואם קנית את הפתיח □ אז אתה כבר 'כמעט' בידיים של המוכר. הוא מתחיל לשכנע אותך לקנות את כל ה'חבילה'. כך גם ב'ממלכת' היצר. כשהאדם 'לוקח', טועם, ו'נמשך' לשם □ אז הוא כבר 'צריך' יותר מזה. משהו יותר חזק. משהו ש'יעשה לו את זה'. הלא 'משיעו' □ רעב'. □ ואז הוא מתחיל לשלם, ולהתאמץ, ולעבוד קשה □ כדי 'לבקש לימודו' (עי' סנהדרין עב.).

### פעור עדכני

ומה ה'שפיץ' של ה'חינם'?

□ בעל פעור.

'האיש אשר הלך אחרי בעל פעור' (ד, ג). אותה עבודה זרה נוראה.

ה'עבודה' □ שכל כולה חוסר עבודה. חוסר כבוד. חוסר חשיבות.

העבודה, שלוקחת את כל הקדוש והיקר □ וקוברת אותו תחת העפר. עושה ממנו כלום ושום דבר.

זו שמקדשת □ את אי הקדושה; זו שמחשיבה את ביטול כל החשיבות שיש.

אין 'חשוב יותר' ו'חשוב פחות'. יש 'שוויון' מוחלט. על 'מלא מלא'. הכל מותר, הכל אפשרי. וזה לא רק 'אפשרי', אלא □ לכתחילה ממש; הלא זו עצמה ה'עבודה' של האלוהים ההוא.

□ כמו היום.

רק שהיום הפסל ההוא התחלף באלוהים חדש. הרבה יותר 'מודרני'. עדכני. מפותח. משהו שמתאים ל'עשרים עשרים' ו'שלוש'.

והוא מסתתר מאחורי שמות לרוב: 'שוויון'; 'מגדר'; 'בית המשפט' (זה ממש 'אלוהים'). היחס אליו מזכיר את זה. הוא גם 'סיבת הסיבות' לטירוף ה'שוויון', והוא גם מנהל אותו ב'השגחה פרטית' מדוקדקת; וכן הלאה.

ואגב, ה'שוויון' □ הוא תכלית ה'חינם'.

כי הוא לא 'מעלה' את כולם אל ה'גובה' וה'חשיבות', אלא □ מנמיך את הגבוה, משפיל את החשוב. כולם שווים □ להכי נחות שיש. כולם כמותו.

כולם □ כלום. כולם, 'חינם'.

□ 'אלה אלוהיך' דהיום.

זו אותה הגברת □ ורק בשינוי האדרת.  
בנות מואב ומדין, הציעו להם □ 'חינם'.  
□ גילוי עריות.  
ולאחר מכן, הן 'משכו' אותם לעשות מהכל □ חינם. שום דבר אינו שווה. הכל אותו הדבר, לשימוש כל אחד כפי חפצו.  
□ ואין שום גבול ל'חפצו' הזה.  
זהו ה'חינם' □ בהתגלמותו.

### חינם □ מול חינם

ואיך נלחמים כנגד זה?  
נלמד את הפסוק שלאחר 'האיש אשר הלך אחרי בעל פעור':  
□ 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם, חיים כולכם היום'.  
מישהו רוצה חיים? אנחנו מחלקים כאן.  
□ הדבקים בה' אלוקיכם!  
כשאינן חשיבות, כשאינן ערך, כשאינן למה לשאוף □ זהו מוות.  
ליצר, יש את כח הדמיון. הוא מסוגל לצייר לנו 'חיים'. אם תציץ לכאן, זה יהיה 'חיים'.  
ואם תתפתה גם ל'שם' □ זה יהיה 'כסף חיים'.  
ואם לקחת והתאכזבת □ כרגיל אצלו □ אז הוא מיד מציע לך משהו חדש. הנה. כאן בטוח תקבל חיים.  
והכל □ בחינם!  
כי אין שם באמת 'ערך' כלשהו. אפילו לא 'שווה פרוטה'.  
אז מה עושים?  
□ מחפשים את החיים האמיתיים.  
'כי הוא חייך'. הדבקים בה' אלוקיכם, הם חיים.  
דבקים □ בה', אלוקיכם. במציאות הזו, של ייחוד קודשא בריך הוא □ ושכינתיה. בידיעה הברורה, שהשכינה □ בקרבנו; וששמו הגדול יתברך, מגיע לשכון בה.  
ושהייחוד הזה □ הוא בתוכנו!  
ההבדל בין הזמן בו היינו דבקים בה' אלוקנו, בבית המקדש, לזמן בו יצאנו לגלות □ הוא ההבדל בין חיים למוות. כך ידוע בשם הגר"א, וכך לכאורה גם מפורש בפסוקים (עי' יחזקאל לז, יב□יד).



ואת החיים האלו, אפשר לנו לקבל □ ב'חינם'. לגמרי (כאן, בארץ הקודש, אין גלות. כך מפורש בזוה"ק בתחילת פרשת ויחי. השכינה □ כאן, 'לא זוה'. וכך רק כאן □ אפשר לקבל 'חיים).

כי האהבה הזו, הקשר הזה □ הוא 'חן'. מעל ומעבר לכל ערך שהוא, לכל חשיבות שהיא. חינם □ מול חינם.

### מה לא בחינם?

'לא תחמוד אשת רעך, ולא תתאוה בית רעך'.

עין רואה, לב חומד. כלי מעשה גומרים.

□ מה העין רואה?

המראה, הוא מראה □ וזהו. אם חמור יראה את אותו הדבר, הוא לא 'יחמוד', וגם לא 'יתאוה'.

□ הוא לא 'רואה' את מה שאני רואה. אפילו שהעינים הפיזיות שלו עובדות בדיוק אותו הדבר.

ההבדל הוא □ ב'תוכן' של המראה. מה אני רואה שם. מה המשמעות של זה.

והמשמעות הזו □ 'קופצת' לנו מיד. בלי לחשוב. בלי לחפש אותה.

□ היא ב'חינם'.

היצר עובד על זה במלוא הקיטור. בפרט ב'בין הזמנים' הלוחט. הוא ממלא את הכל באותו 'פעור' נורא שלו, ועלינו לברוח ממנו כל עוד שפיותינו בנו.

בצד הקדושה, זה לא נראה כך.

הספר, לא 'מושך' אותי. גם לא התפילין או הציצית. הם לא 'קוראים' לי מרחוק, כמו היצר ונכלוליו.

אותם צריך □ לקנות. בכסף מלא. במאמץ. בהשקעה וביזע (עי' זוה"ק שם).

אז קשה להעמיד אותם 'כנגד' היצר. יש לו כח □ שלכאורה אין בצד הקדושה.

□ אבל אולי כן יש משהו.

'מה אני בחינם □ אף אתם בחינם'.

□ יש עוד משהו שהוא ב'חינם':

התורה הקדושה (עי' זוה"ק שם).

ללמוד את התוכן האמיתי של החיים, של העולם, של הבריאה כולה; להביא לכאן את התוכן הזה, שהוא הוא קודשא בריך הוא □ הלא תורה זה קודשא בריך הוא □ זה בחינם. בלי כסף.

גם לזה, אין שווי. אין שמאי שיוכל להעריך את התורה הקדושה. משמעות החיים □ מחולקת בחינם. מונחת בקרן זוית, וכל הרוצה ליטול □ יבוא ויטול. כל הרוצה 'להכניס' אותה לכאן □ יבוא ויכניס.

אז שוב:

□ חינם □ מול חינם.

### מה 'קופץ' לך?

בבריאת העולם, 'נתאוה' ה' יתברך □ ל'דירה בתחתונים'. שיהיה לו כאן 'מקום'. יתכן.

אנחנו חיים ב'עולם התחתון'. 'תחתונים'. המקום הכי נמוך שיש.

ובלי שנעשה משהו, אז ה'תוכן' של ה'תחתון' הזה □ יהיה גם הוא רדוד, נחות, נמוך; וכל אחד ש'יגע' בו ככה, כמו שהוא □ עלול 'להידבק'.

ה', רצה 'דירה' כאן.

וכשמישהו דר בבית, אז הוא ה'תוכן' של הבית. הבית הוא ה'מעטפת החיצונית' שלו, והוא 'מתגלה' דרכו.

ה' רוצה □ ש'נכניס' אותו כאן. בתוך כל ה'תחתון' הזה. בתוך כל הנמוך. הנחות. הירוד.

שנחליף את התוכן של ה'כאילו' חיים, ב'חיים' אמיתיים. בה' יתברך.

שכשתסתכל על דבר □ תראה את התוכן האמיתי שלו. את המטרה האמיתית שלו. את ה'תורה' שבו.

□ שזה מה ש'יקפוץ' לך. לא התוכן המאוס של היצר.

בכל דבר יש את 'פשט' התורה, את ההלכה למעשה היוצאת ממנו; ויש גם את ה'דרש', ה'רמז', וה'סוד'.

ה'סוד', זו הכונה העצמית של העולם. ה'פשט' וה'רמז', הם ה'דרך' ל'עיר'; הסוד □ זה בתוך העיר עצמה (עי' באוה"ג לשיה"ש ג, ב).

אפשר לנו, וזה לא 'רחוק' בכלל, לראות משהו מסוגית ה'סוד'. את ה'ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה' היוצא מכל דבר. את החיבור בין ה'חינם' העליון □ לעולם הזה.

את התורה □ ש'דא קודשא בריך הוא' □ המתחברת למצוה (עי' זוה"ק בראשית כד.), לעולם המעשה.

את המלך העליון, כשמלכותו מתבטאת ויוצאת לפועל □ כאן. בגלוי.

את ה' יתברך, המתחבר □ אלינו, עמו. נושאי שכינתו הקדושה.

## עצה מעשית

יוצאים לבין הזמנים.

והיצר □ רק מחכה לבין הזמנים. שנצא. שנהיה ב'חוץ'. שהוא יוכל לפרוס לפנינו את מרכולתו הבזויה. החינמית. זו שתחילתה תאווה □ וסופה דאבה.

□ בעצם לא כל כך 'סופה'; זה כמעט מייד.

וואגב, זו אולי אחת הסיבות ש'עברה גוררת עברה'. כי כשהטעם מתחיל להימאס, וה'דאבה' ממשמשת ובאה □ אז ה'תת הכרה', כדי שלא להתאכזב, מחפשת מיד משהו אחר. אולי זה. אולי כאן תמצא את ה'אושר'. ועלינו להודיע לעצמנו נאמנה: זה לא יקרה. לעולם לא יהיה 'שם' אושר. גם לא תענוג אמיתי.]

וכך, העין □ רואה. והלב, מתחיל לחמוד.

וכשזה קורה, מה נחשב אצלנו 'הצלחה'?

□ התגברות. הסחת הדעת.

וזה נכון! כך צריך לעשות!

הבעיה היא, שבכל מלחמה □ נופלים חיילים. ובכל התגברות, חלק מהכח שלי □ נעלם. והוא □ ה'שחור' הזה □ 'דומה לזבוב'. הוא מגיח שוב ושוב. ללא לאות. ואט אט □ ההגנה נחלשת, ה'מחסומים' נפרצים.

כדאי לנו, אם זה אפשרי □ לנסות לחשוב מה המשמעות של מה שראיתי. להוציא מזה 'משהו'. תובנה מוסרית, הלכה למעשה, נקודת 'פנימיות'. משהו של תורה.

לנסות 'להכניס' ב'תחתון' החינמי הלזה □ משהו מה'חינם' העליון. מה'חן' האמיתי. מהתורה הקדושה.

לבנות איזושהי 'דירה' לה' יתברך □ ב'תחתונים'.

□ זה עובד. כך מוכיח הנסיון. הפיתוי 'בורח', ומי שייחלש □ זה היצר. לא האדם.

## לסיכום:

'חינם', 'חן', ו'תחנונים' □ זה מאותו השורש, של 'חן'.

'חן', זה משהו שאין לו שווי. אין לו ערך. וגם אין לו הגדרה ברורה. זה דומה לאהבה.

יש לנו 'חן' □ בעיני ה' יתברך. וכך יש לנו היכולת 'להתחנן' לפניו. לבקש מתנת חנם. מתנה □ שאין אפשרות להעריך אותה. ממקום שהוא מעל לכל ערך.

גם ליצר, יש כח של 'חינם': שנאת חינם, פיתויים בחינם.

ו'פעור' □ זה ה'שפיץ' של החינם. חוסר השוויות □ לכל דבר. גם לאלוהים שלהם.

ויתכן, שאפשר לנו להעמיד 'חינם' □ אל מול ה'חינם'.

להכניס את התוכן ה'חינמי' העליון, את ה'חן' העליון □ אל תוך העולם. שיהיה לו 'דירה'  
□ ב'תחתונים'.

הבאנו גם עצה מעשית לזה, כיצד מתמודדים בשעת הפיתוי ממש.  
ה' יזכנו!

לתגובות: [0533127133m@gmail.com](mailto:0533127133m@gmail.com)

# מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

## לימוד שאר החכמות בציבור וביחיד

פרק ו פסוק ז. וְדַבַּרְתָּ בָּם וּגו'.

ספרי פיסקא לד. עשם עיקר ואל תעשם טפלה, שלא יהיה משאך ומתנך אלא בהם, שלא תערב בהם דברים אחרים.

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מדייק דדרשת הספרי היא דוקא כאן בפרשת ואהבת שהיא פרשת היחיד. דהגם שמותר ליחיד ללמוד, וכן ללמד לבנו דברי חכמה, ואף האב מחויב בזה לדברי רבי כמבואר במכילתא פרשת בא (פרשה יח) מכאן אמרו מן התורה חייב אדם למול את בנו ולפדותו וללמדו תורה וללמדו אומנות ולהשיאו אשה. רבי עקיבא אומר אף ללמדו שייט. רבי אומר אף ישוב מדינה. וכמוש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות רוצח (פ"ה) גבי, אבל אם הרג בנו בזמן שלמדו תורה או חכמה כו' פטור. מ"מ שלא יערבם עם הדברי תורה. אבל בפרשת והיה אם שמוע שהיא פרשת הציבור לא דרש כן הספרי כיון שאסור ללמוד את שאר החכמות בציבור כלל. [מקורות: שו"ת צ"פ החדשות ח"א מכתבים מכת' א', וח"ה ליקוטים אות ק"ח]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים או תמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

## נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

משה עבד ה'

**וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר וּגו' אֶתְהַחֲלוּת לְהִרְאוֹת  
אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלְךָ וְאֶת יְדְךָ הַחֲזָקָה (ג כג-כד)**

היאך הקיש משה רבינו בין חטא העגל לגזירתו ומדוע נצרך ללימוד זה

לאחר חטא מי מריבה גזר הקב"ה בשבועה על משה רבינו שלא יכנס לארץ ישראל. אמנם, כאשר נכנס משה לארץ סיחון ועוג חשב שמא הותר הנדר (רש"י ג כג עפ"י ספרי פנחס קלד), והפיל תחינתו לפני הקב"ה שיתיר את שבועתו ויכניסו לארץ ישראל. ובתוך תפילתו אמר "אֶתְהַחֲלוּת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גְּדֻלְךָ וְאֶת יְדְךָ הַחֲזָקָה" (פרק ג פסוק כד). וביאר רש"י (עפ"י ספרי כז) את הלשון "החילות" שהוא מלשון 'התחלה' □ אמר לו משה [לקב"ה], ממך למדתי, שאמרת לי [לאחר חטא העגל] 'ועתה הניחה לי' (שמות לב י) וכי תופס הייתי בכך, אלא לפתוח פתח שְׁבִי הִיָּה תְלוּי לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ כֵן הֵייתִי סָבוּר לַעֲשׂוֹת עֲכָשָׁיו. כְּלוּמָר, שְׁכַפִּי שֶׁבַחֲטָא הַעֲגָל לִימְדוּ הַקַּב"ה לְמִשָּׁה שֶׁאֵפְשָׁר לְהַתְפַּלֵּל לְבִיטוּל הַגְּזִירָה, כִּךְ חֲשַׁב מִשָּׁה רַבְּנוּ שִׁיּוּכַל לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁבוּעָה עַל יְדֵי תְפִילָה.

ודימוי זה בין חטא העגל לבין הגזירה על משה רבנו שלא להיכנס לארץ טעונה ביאור. וכי מחטא העגל נלמד שלעולם אין הגזירה של הקב"ה מוחלטת, והלא וודאי שחלק מהגזירות החלטיות הן ואינן ניתנות לשינוי, ורק בחטא העגל שבו רמז הקב"ה למשה רבנו בתוך דבריו שיש מקום לשנות את הגזירה □ נתגלה שאפשר לפעול על ידי תפילה לשינויה, אך בגזירה על משה רבינו שלא להיכנס לארץ, שלא נרמז שאפשר לשנותה, מנין שאפשר לבטלה. עוד קשה, וכי צריך מקור ללמוד ממנו שתפילה מועילה, והרי אמרו חז"ל (ברכות י א) "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים", ואף כאן שהתפלל משה רבנו שהקב"ה ינהג עמו במידת הרחמים, מדוע נצרך למקור ללמוד על כוחה של תפילה.

יסוד □ איבריו של הצדיק פועלים רק כפי רצון ה'

ולמעמיק בעניין זה נקדים הערה נוספת. בחטא מי מריבה כאשר משה רבנו הכה בסלע במקום לדבר אליו נאמר "וַיִּרְם מִשָּׁה אֶת יָדוֹ וַיִּךְ אֶת הַסֶּלַע" (במדבר כ יא). ויש לדקדק באריכות הלשון "וירם משה את ידו" והלא פשוט הדבר שקודם שהכה הרים את ידו, ומה חידשה לנו התורה בכך. והערה זו יש לדקדק גם במעשה העקידה, שכשאברהם עמד לשחוט את יצחק נאמר "וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמֶּאֱכָלֶת לְשַׁחֵט אֶת בְּנוֹ" (בראשית כב י). ובכל מעשי העקידה לא ציינה תורה באיזה אבר עשה זאת אברהם [ויחבוש את אתונו וגו' ויבקע עצי עולה וגו' ועוד] ומדוע כאן ציינה התורה את שליחת

היד של אברהם. וביאר בזה הרמ"מ מרימינוב שאברהם אבינו נזדככו איבריו, עד שלא יכלו לעשות רק מה שהוא רצונו של הקב"ה, וכיון שבאמת רצון השם יתברך היה שלא לשחוט את יצחק, לא רצתה ידו לקחת את המאכלת, עד ששלחה אברהם אבינו בעל כרחו, ולכן הדגישה התורה פעולה זו של שליחת היד, לומר שנעשתה נגד רצונו הטבעי של אברהם.

וברור הדבר, שאף משה רבנו שהיה "עבד ה'" (דברים לד ה; יהושע א א) ופירש הרד"ק (יהושע שם) "מי ששם כל כחו וכוונתו וכל השגחותיו בשם יתברך ואף בהתעסקו בענייני העולם מתכוון לעבודת הקל יתברך הוא יקרא עבד ה'", והתבטל לקב"ה התבטלות מוחלטת ושיעבד את כולו לעבודת ה', וודאי שגופו ורצונו חפצו לעשות רק את רצונו יתברך, וכיון שהכאת הסלע לא הייתה ברצון ה' ממילא ידו של משה נמנעה מכך והוצרך משה להכריחה כביכול לעשות פעולה זו, ולכן הדגישה התורה "וירם משה את ידו", שהייתה זו פעולה שאינה טבעית.

וזהו הביאור במה שאמר הקב"ה למשה כששלחו לגאול את ישראל ממצרים (שמות רבה ג ד) "אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם", כלומר שרק משה רבינו יכול להוציא את ישראל ממצרים, לפי שהקב"ה הבטיח לאבות שהוא עצמו יגאל את ישראל □ שכך הבטיח לאברהם "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי" (בראשית טו יד), וכן הבטיח ליעקב "וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עֲלֵה" (שם מו ד), וממילא כל אדם אינו יכול לגאול את ישראל לפי שאז הגאולה לא תהיה מיוחסת לקב"ה אלא לאותו שליח, ורק משה שנקי מכל מחשבה עצמית הוא יכול לשמש כידו הארוכה של הקב"ה בלא לייחס את הגאולה אליו, ומשול הוא לאב המאכיל את בנו בכפית, שבוודאי נחשב שהאב עצמו מאכילו בלי שליחים, לפי שהכפית אין לה ישות עצמית ומתבטלת לאב.

### ביאור הלימוד מחטא העגל עפ"י היסוד הנ"ל

ואחר הקדמה זו נבוא ונבאר את לימודו של משה רבנו מחטא העגל. שהנה, הקב"ה אמר למשה רבנו שנגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל, ומשה רבנו שכל מהותו היא התבטלות לקב"ה ממילא רצונו של הקב"ה הוא רצונו שלו. אולם ראה משה רבנו שנפשו משתוקקת בכל זאת להיכנס לארץ, ועלתה בליבו התמיהה היאך רצונו נוגד לרצון ה'. נואף שאמרו חז"ל (סוטה יד א) שכל השתוקקותו של משה הייתה לקיים את המצוות התלויות בארץ שאף בכך יש קיום רצונו של מקום, בכל זאת, כיון שרצונו של ה' שלא יכנס לארץ ולא יקיים את המצוות התלויות בה □ אם כך, זהו רצונו שלא יקיים מצוות אלון.

אלא, שפעמים הקב"ה גוזר גזירה במידת הדין, אך אין זה דבר מוחלט שזהו רצונו, שאפשר שחפץ שבני אדם יתפללו לבטל את הגזירה ולעורר מידת הרחמים לבטל מידת הדין. נמצא שגם התפילה לבטל הגזירה הוא חלק מרצונו יתברך. וענין זה למד משה ממה שאמר לו הקב"ה במעשה העגל. שאף על פי שמשה רבינו היה אוהב את ישראל ביותר, אבל יותר מזה היה אוהב את ה' ועבד ה' וכל מעשיו בעולם היו כדי לקיים את רצון ה', ואי אפשר שיתנגד משה לרצון הקב"ה מחמת אהבת ישראל. ולכן אם רצונו של הקב"ה הוא לכלות את ישראל בחטא העגל, לא היה משה מערער על כך. אלא, שהקב"ה אמר למשה "ועתה



הניחה לי" והוקשה למשה "וכי תופס הייתי בך" הרי כלל לא ביקשתי אחרת, אלא הבין משה שפעמים והגזירה אינה מוחלטת וכל מטרתה היא שיתפללו על ביטולה, ולכן פתח משה רבנו בתפילה לבטל את עונש חטא העגל, והועילה תפילתו לבטל את הגזירה.

ומכך למד משה רבנו, שאף בעניין הגזירה שלא להיכנס לארץ ישראל, כיון שרואה שאין רצונו זהה לרצון ה', אפשר שגם כאן הוא משום שאין רצונו של הקב"ה מוחלט שלא להכניסו, אלא רצונו שיתפלל אליו לבטל את הגזירה ולכן נעמד בתפילה והפציר בקב"ה לבטל גזירתו, עד שאמר לו הקב"ה "רַב לָךְ אֶל תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדְבָר הַזֶּה", כלומר, שכאן אין רצוני בתפילה לביטול הגזירה, לפי שמוחלטת היא. ומעתה, שוב לא התפלל על זה, לפי שכאשר נתברר לו רצונו האמיתי של הקב"ה, הייתה כל כוונתו רק לקיים את אותו רצון כיון שהיה עבד ה' באמת. (זרע אברהם)

# נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

## ההבדל הגדול בין מנוחה ובטלה

מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל נוהג היה מדי פעם לפני בין הזמנים להכין את הבחורים לקראת הימים הללו של בין הזמנים, באומרו, בין הזמנים מיועד למנוחה, לא לבטלה... ואמנם מנוחה לא צריכה להיות ולא יכולה להיות, בצורה של בטלה, כי כאשר האדם נח אינו מתבטל וכאשר הוא מתבטל אינו נח.

אמנם מה בין זה לזה, מה בין מנוחה לבטלה. וכיצד נוכל לזהות אם נחים או מתבטלים? ובכן: **מנוחה** באה מתוך **תכנון**, ואילו **בטלה** באה מתוך **חוסר תכנון**, בטלה זה משהו שעושים מתוך הרגשה (מדומה) שאין צורך לעשות שום דבר מסוים, ואז מתבטלים... ובמלים אחרות, המושג בטלה, הוא ענין של פריקת עול, ומה שאין כן מנוחה, שהיא במסגרת העול. מנוחה מתכננים, ושם ינחו יגיעי כח, ולאחר מנוחה אדם מרגיש נינוח, וכמי שהשיג מטרה מסוימת, ולאחריה מרגישים רצון מחודש ללמוד, ומצברים מלאים, וחילופיהן בבטלן... שהבטלה גוררת בטלה, כי מצוה גוררת מצוה ועבירה עבירה, והבטלה מביאה לידי שעמום...

ולכשתימצי, כבר גילה זאת שלמה המלך ע"ה בחכמתו. החכם עיניו בראשו, והכסיל בחושך הולך. פירוש, החכם מתכנן סוף מעשה במחשבה תחילה, והכסיל לא חושב ולא מחשב. ומשל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שיצאו לטייל, האחד הצטייד והאחד לא הצטייד, שאין צריך לנחש הרבה כדי לדעת מי מהם הגיע ליעדו...

מצוה גוררת מצוה, ילכו מחיל אל חיל, זה גם מתקיים במעבר שבין זמן קיץ לימי בין הזמנים דאב, ובינו לבין אלול הבעל"ט.

ואם כה נעשה, ואמרו כל הגויים, **רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה... ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ...**

בן תורה אמיתי הוא שונה מכולם בהכל. גם בהיותו נופש...

# פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

## המניע הנכון לקנאות ולתוכחה

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַחֲקִים וְאֶל הַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבְאֵתָם וִירְשֶׁתֶם אֶת הָאָרֶץ (ד, א)

משה רבנו נצא כאן באמצע תוכחה ארוכה הממשיכה עד פרשת ראה.

מדוע אם כן הכניס כאן פסוק זה שאינו תוכחה?

יש כאן פרט המלמד על הכלל, מהי מטרת תוכחתו, וכדלהלן.

\*\*\*

כל ילד יודע, שבעולם הזה צריך מישהו שיהיה אכפת לו ממך. מישהו כזה שהצלחתך תיגע לליבו, ממש. זה נכון בכל תחום! כל מחפש פרנסה מחפש לעצמו פרנסה נחשקת המסדרת את בעליה ללא דאגות כלכליות. המקומות הללו בדרך כלל פחות נגישים. התור ארוך. כדי להתברג במקום טוב, כדאי שיהיה אחריך מישהו שאתה מאוד חשוב לו. בנוסף כדאי שיהיה 'בעל קשרים' שיוכל ואכן יעשה הכל כדי לדחוף אותך למקום הנכון.

מצרך כזה נחוץ גם לכל ילד בתלמוד תורה ולכל בחור בישיבה. תלמיד שמאחוריו יש מישהו שהצלחתו חשובה לו, ייראה אחרת לגמרי ממי שלא זכה לכך. ברור לכל איש חינוך עד כמה האכפתיות חשובה להתפתחות וצמיחה רוחנית. מי שמאחוריו מתייצב מישהו שגורלו חשוב לו, יגיע למקומות שחבריו לא יוכלו אפילו לחלום עליהם...

מאחר והדברים נכונים מאוד בתחום הפרנסה ובתחום החינוך, מדוע אין זה נכון בנוגע לעצמנו ולגורלנו? ברור לכל, שיש תכלית לעולם. החיים נועדו כדי להוביל להשגת ייעוד מסוים שבעטיו נשלחנו לעולם הזה בו אנו חיים. האם כדי להגיע לייעודנו איננו זקוקים למישהו הזה שיעשה הכל כדי להבטיח שנגיע אל היעד? האם אין זה החלום הנחשק ביותר מבחינתנו?

לאכפתיות הזו יש בתורה שם: קנאות. מי הוא האיש המקנא? איש שאתה יקר לליבו ואיכפת לו ממך. אתה נוגע לליבו ממש.

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן הַשֵּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קְנֵאתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. (במדבר כה, יא). ומה היה שכרו? לְכֵן אָמַר הַנְּנִי נִתֵּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלָם (פסוק יב).

אם שכרו □ שלום, סימן שהמניע למעשהו היה השלום. כיצד?

\*\*\*

למעשה הקנאים האמיתיים אליהם מתייחסת התורה באופן חיובי, אלו הם צדיקים יחידי סגולה. נשמות שבאמת אכפת להם מה קורה עם כל הנשמות שירדו לעולם ומסתובבות כאן סביבנו, כלומר איתנו... אלו צדיקים שצער השכינה, צערו של יהודי, צורב בליבם כאש. הם יעשו הכל כדי להבטיח את גורלנו הטוב.

זהו המניע הנכון לקנאות של תורה. הקנאות אומרת □ לא רק שאתעקש להציל אותך מרדת שחת, אלא אתעקש לבנות אותך. גם אדאג שתגיע למקום הטוב ביותר. לא אוותר לך ולא אניח לך לזנוח את יעודך.

אנו עדים לאכפתיות כזו אצל משה רבנו, סמוך ונראה להסתלקותו. בערבות מואב. עם ישראל עומד להכנס לארץ. משה אינו רשאי להכנס. אבל טרם פרידתו מן העולם ומהעם הוא פותח בתוכחה, תוכחה שעד אותה עת לא נשמע כדוגמתה. זהו ניגון, אבל זו תוכחה. תוכחה שלא באה למוטט להבאיש ולקלקל. תוכחתו של צדיק היא ניגון, זו רוח חיים. היא מקיצה לתחייה ומעודדת להמשיך ולחפש. ומשה מעדי כי מטרת תוכחתו היא בפסוק בו פתחנו: **לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבְאֵתֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ.**

במילים אחרות: אני דואג אך ורק לכם.

אם רק ניאות להאזין ולהסכית לה, ניווכח עד כמה מענג לחוש שמישהו ער לגורלנו. כמה מתוק ונחמד לדעת ולהבין שהצדיק השלם הזה שזכה והצליח, מוטרד מדבר אחד בלבד □ מה יהיה אתי. האיש הקטן והפשוט. זה מה שאכפת למשה רבנו.

כאשר יודעים זאת הכל נראה אחרת. מקבלים חשק ומרץ להתמודד ולצלוח את כל הקשיים והנסיונות. (מתוך עלה לתרופה, פינחס תשפ"ג)

\*\*\*

בסיפור הבא ניווכח איך נראה מי שדאגתו נתונה באמת ובתמים לזולת.

**עוד ממשנתו החינוכית של הרב ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצ"ל**

סיפר הרב אליעזר כהנמן שליט"א:

היה זה בחורף האחרון ממש, כמדומה בחודש אדר. שיעור א' בישיבה מחולק לקבוצות, וראשי הישיבה מתחלפים אחת לתקופה בתורנות באמירת השיעור לכל קבוצה, כדי ש'כולם ישמעו את כולם'. רבי גרשון אמר כל השנה שיעור יומי, אבל התחלפו אצלו התלמידים □ חצי שנה לקבוצה זו וחציה האחר לקבוצה שניה. יום אחד הוא פנה לאברכים היושבים סמוך אליו ומצטרפים לשיעור, ואמר: "יש כאן בחור שאיני יודע את שמו, הוא יושב במקום שהוא בערך", תיאר את מראהו וגם פירט: "הוא לא כותב במחברת בשעת השיעור, הוא מקשיב, ובזמן שהבחורים מדברים זה עם זה בלימוד באמצע השיעור ונושאים ונותנים בדברים שנאמרו, אינו מדבר איתם אלא שומע, חושב ומהרהר. אתמול והיום הוא לא היה בשיעור, צריך לבדוק מה איתו..."

שימו לב! מדובר בשיעור של כמאה וחמישים בחורים, ומגיד שיעור בגיל 99... ודאי שאף אחד לא חשב שראש הישיבה שם לב לתלמידים עד כדי כך. הרי גם למגיד שיעור צעיר זו משימה מיוחדת מאוד, אבל כאן התגלה לפתע עד היכן ראייתו מגעת. (מתוך גליון מיוחד ליום השלושים להסתלקותו, יתד נאמן)

\*

## עומק כוונתה של התוכחה

אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר (איכה א-ו) היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה (שבת קיט ב).

\*

להלן מאמרו המרתק של ידידי הרב הדר מרגולין שליט"א:

[א] תגלית נפלאה מגלה לנו הרמב"ן, אודות פרשת דברים: כוונה עמוקה נכללת בפסוקי הפרשה, שהיא בעצם... ההיפך הגמור מהנראה בקריאה שטחית של הפסוקים! נסביר בס"ד את הענין (ונראה שזה לא רק בפסוקי הפרשה. היסוד הזה נכון לעוד שטחים רבים בתורה!).

[ב] כל פרשת דברים, ואף חלקה הראשון של פרשת ואתחנן, הן בעצם הקדמה לכל ספר דברים.

ספר דברים הוא "משנה תורה", ורובו חזרה [והעמקה] על מצוות שניתנו ונאמרו כבר. כמו כן, יש בספר זה מקצת מצוות נוספות, שלא נאמרו עד כה. ההקדמה לכל זה היא □ דברי תוכחה. זה התוכן של כל פרשת דברים.

בפרשתנו, משה רבינו סוקר בקצרה אירועים שהיו במדבר, מאז יציאת מצרים. הסיפור הזה הוא בעצם דברי תוכחה, משום שנכללת בו רשימה של חטאי עם ישראל במשך השנים הללו.

ומהי מטרת התוכחה הזו?

ישנן שתי מטרות.

**הראשונה** ברורה ופשוטה: אזהרה. להישמר ולהיזהר שלא יחטאו עוד.

**והשנייה**: עידוד!!!

משה מראה לעם שה' מנהיגם במידת הרחמים. עידוד זה היה כה נצרך לדור העומד להכנס לארץ ישראל, כדי שלא יחששו שמא יחטאו עוד, ושמא שוב יגיע עונש המונע בעדם את הכניסה לארץ. היה חשוב שיובהר להם שמידת הרחמים תמשיך ללוותם הלאה, עד הכניסה לארץ ועד בכלל.

כך נאמרו הדברים בלשון הרמב"ן:

"וטרם שיתחיל בביאור התורה התחיל להוכיחם ולהזכיר להם עוונותיהם, כמה ימרוהו במדבר וכמה התנהג עמהם הקדוש ברוך הוא במדת הרחמים, וזה להודיע חסדיו עמהם. ועוד שיוכחו בדבריו שלא יחזרו לקלקולם פן יספו בכל חטאתם. ולחזק לבם, בהודיעו אותם כי במדת רחמים יתנהג עמהם לעולם. שלא יאמר אדם, לא נוכל לרשת את הארץ כי אין אדם אשר לא יחטא ומיד תהיה מדת הדין מתוחה כנגדנו ונאבד, ולכן הודיעם משה רבינו כי הקדוש ברוך הוא רחמן מלא רחמים, כי הסליחה והמחילה ממנו יתברך סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו, וכענין שאמר הכתוב (תהלים קל ד) כי עמך הסליחה למען תורא".

[ג] ישאל השואל: היכן הם פסוקי העידוד הללו? הרי הקורא רואה כי רק דברי תוכחה נאמרו בהם, ואילו מילות העידוד... חסרות?

התשובה היא, שכאן בדיוק הוא החידוש!

הרמב"ן מלמד אותנו כיצד לקרוא בצורה נכונה את הפרשה, ולהבין את כוונתה. ב' שלבים נכללו בפרשה זו.

'**שלב א'** של הפרשה הוא □ החטאים עצמם. ו'**שלב ב'**' (-שלב של העמקה-) הוא □ ההכרה שלמרות שחטאנו, אנחנו קיימים. ולמרות שפשעו □ עם ישראל המשיך. "ואתם הדבקים... חיים כולכם היום".

'**שלב ב'**' ה"נ"ל לא נזכר בכתוב, הוא לא נכתב בפירוש כלל. אבל זהו, בעצם, מסר מרכזי בכוונת הדברים. על הקורא להבין שאם יש רשימה של חטאים, הרי שהעובדה שעב"ז ואעפ"כ אנו קיימים, מראה על מידת הרחמים שהיתה עד כה, ושתמשיך אתנו גם הלאה. מלמד אותנו הרמב"ן, כך לומדים את הפרשה!

[ד] למדנו יסוד. יש שעיקר כוונת הדברים - לנקודה שנמצאת בהעמקה, שלא נראית בשטחיות.

הבה נראה ביטוי נוסף ליסוד זה, בהבנת מהותו של צום תשעה באב. מהותו של יום, שונה לגמרי מהנראה במבט שטחי.

המבט השטחי רואה בו יום של צער. הן במובן הגשמי, צמים ומונעים מעצמנו מאכל ומשקה ונעילת הסנדל.

והן בעסקינו במשך היום. כל דבר משמח □ אסור, לרבות לימוד תורה. עוסקים בדברים מעציבים. חורבן בתי מקדש, קינות ואבל על גלות ישראל, וגם לרבות על צרות רבות שנוספו במסעי הצלב ובשריפת התלמוד וכו'.

זה עושה רושם של דכאון.

אך למתבונן האמת היא, מסקנה שונה מאד.

הרמב"ם מקדים להלכות התענית, שהמטרה היא תשובה: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ... שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב".

מטרת היום היא: שנצא משם מחוזקים, נחושים יותר מתמיד להקדיש את עצמנו למטרות הנעלות של החיים.

אכן, זכרון החורבן מדכא. אבל המסקנה המתבקשת מכך היא ההיפך הגמור □ המסקנה היא לקום ולעשות, להתחזק ולפעול.

וכל שלא הבין זאת, נתקע ברובד השטחי בלבד, ב'שלב א' של הענין.

לא זו היתה מטרת הדברים!

[ה] הרבה יש להאריך ברעיון זה בשטחים רבים.

לאהבת הקיצור, אפרט רק רעיון אחד נוסף הקשור לענין. וחביב הוא ביותר.

רעיון זה נאמר ע"י רבי שמחה וסרמן זצ"ל, בנו של הגאון רבי אלחנן הי"ד. ר' שמחה איבד את כל משפחתו בשואה, נפטר ללא זרע של קיימא, ייסד בירושלים את ישיבת "אור אלחנן" על שם אביו הגדול. נשמור את הפרטים האלה בזכרונו בקריאת הרעיון שהוא אמר, וזה יוסיף נופך רב. כי הוא לא רק אמר את הרעיון, הוא גם חי אותו.

[ו] אחר המבול נאמר, "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם". ועל כך נמצא במדרש, ש"ויחל" הוא לשון 'חולין'.

ביקורת יש כאן על נח. בעבר נאמר עליו: "צדיק תמים היה בדורותיו". וכאן, אומר המדרש: "ויחל נח איש האדמה - נתחלל ונעשה חולין. למה ויטע כרם? לא היה לו ליטע דבר אחר של תקנה?".

כלומר, למה נח נוטע כרם, שמניב ענבים מהם אפשר לעשות יין? היה מתאים להקדים נטיעת חיטה לדוגמא, שהיא נצרכת ללחם, והוא דבר עיקרי במאכלו של האדם! אלו הן מילות התוכחה.

אמר ר' שמחה, הבה נבין את נח. למה באמת נטע כרם? כי הוא היה מדוכא!

כי נאמר "תנו... יין למרי נפש", ונח היה רגיל לכך שיש עולם ומלואו, והנה הוא יוצא מהתיבה ואין עוד אנשים בעולם מלבדו, והרי זה מצב מדכא מאין כמוהו. "ויטע כרם", כדי שיהיה לו יין, וישכח את מרירותו!

ומהי הביקורת עליו?

הביקורת היא, שכאשר צריך לבנות את העולם, אין זמן לדכאון. עכשיו מוטל עליך לבנות מחדש את העולם שנחרב, שים נא את הדכאון בצד, עליך לעסוק אך ורק בבנין. "ויחל נח" □ כי אין זמן לדיכאון כל זמן שהעולם זקוק לתהליך הבנין שלך.

כך אמר ר' שמחה. וכאמור, נאים הדברים היוצאים מפי המקיים אותם...



נקח לעצמנו את הידיעה, שהמטרה של מחשבות אודות החורבן אינה מיועדת כדי לגרום דכאון.

אלא ההיפך □ המטרה היא לעורר את האדם.

כי יש, והמטרה של הדברים נמצאת בהסתר ובעומק...

[מתוך מאמרו של ידידי היקר הרב הדר יהודה מרגולין שליט"א,

מחבר פירוש 'הדרי קודש' על פירוש הרמב"ן עה"ת (ה' כרכים)]

\*

## פנינה נאה לתשעה באב

לימוד זכות נפלא על בחור, שלא לזרקו מהשיבה

בתקופה הראשונה אחר המלחמה, כאשר ישיבת באבוב עדיין עמדה בוועסט סייד, סבלה ההנהלה מבחור פלוני בישיבה, שהתנהג בצורה מאוד לא ראויה, ולישיבה היה קשה מאוד להחזיק אותו. פנה המנהל הרב זושא פאללמאן ז"ל, לכ"ק האדמו"ר רבי שלמה מבאבוב זצ"ל, והסביר לו, כי לדעתו יש לגרש בחור זה מהישיבה. אבל בכל פעם שדרש כנ"ל, ביקש הרבי להמתין כי יש תקוה הימנו, ועדיין יש להחזיקו בישיבה.

פעם הסתכסך הבחור הנ"ל עם חברו, וברוב כעסו לקח מסמר ותקעו בתפיליו של הבחור עליו חרה אפו, ר"ל.

לקח המנהל הרב פאללמאן את התפילין והראם לכ"ק מהרנ"צ מבאבוב זצ"ל, ושניהם הלכו אל כ"ק מהר"ש מבאבוב ואמרו: ירא נא הרבי וישפוט, הגם עתה עדיין עלינו להחזיקו בתוככי הישיבה?

שקע הרבי ברעיוניו, ואמר שברצונו לחשוב כיצד אביו כ"ק הקדושת ציון זצ"ל היה מתנהג במקרה כזה.

לאחר כמה דקות קרא ואמר: הרי גם הקב"ה מניח תפילין, והגמ' אומרת (ברכות ו.). "תפילין דמרי עלמא מה כתיב בה - מי כעמך ישראל", עכשיו נתבונן, כמה מסמרים כבר מסמרנו בתפילין של הקב"ה (בשגגותנו ובזדונותנו), האם הקב"ה גירש אותנו מעל פניו?

(לקט דברים של טעם ממכון כרמינו)

שנזכה לבנין בית המקדש בקרוב!

לתגובות: [blu.israel@gmail.com](mailto:blu.israel@gmail.com)

## תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

### מדוע לא הותר הנדר

וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לְאֹמֵר (ג, כג)

א. כתב רש"י (ומקורו מהספרי): בעת ההיא □ לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דימיתתי שמא הותר הנדר.

וביארו מפרשי רש"י שאף שהותר הנדר, הוצרך משה לתפילה, כיון שכל עוד שסבר משה שלא הותר הנדר לא היה טעם בתפילתו, כיון שגזר דין שיש עימו שבועה אינו נקרע (כמבואר בר"ה יח ע"א). ורק אחר שסבר שהותר הנדר החל להתפלל, כיון שעכשיו עומדת גזירת ה' שלא יכנס לארץ בעינה, אבל ניתן לנסות לבטלה ע"י תפילה.

אמנם עדיין צריך תלמוד מה היתה סברתו של משה שהותר הנדר, ומי גרם לנדר להיות מותר מאליו.

והגור אריה כתב מהלך מחודש בענין, וז"ל:

ונראה, שמשה היה סובר שהקדוש ברוך הוא נשבע שלא יביא משה את ישראל אל הארץ אשר נשבע לאבותם (ר' במדבר כ, יב), ובכלל שבועה זאת היא כל הארץ, אף ארץ סיחון ועוג, שהרי נתן הקדוש ברוך הוא לאברהם, כמו שפירש רש"י אצל "ההוא יקרא ארץ רפאים" (פסוק יג). ומה שבא משה אל ארץ סיחון ועוג, אף על גב שגם היא בכלל הארץ אשר נתן הקדוש ברוך הוא לאברהם, היינו טעמא, שעדיין לא שאלו בני ראובן ובני גד הארץ לחלקם, ואם לא [היו] מבקשים את ארץ סיחון ועוג - לא היו יורשים בני ישראל הארץ, כמו שכתב הרמב"ן בפרשת חקת (במדבר כא, כא), וכן הארכנו בפרשת מטות (במדבר פל"ב אות יב), עיין שם, אלא היתה הארץ נשאר חריבה מאין יושב, והיו מניחין אותה כך, והולכין להם. לכך לא יקרא בזה "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי לאבותם" (ר' במדבר כ, יב), כיון שלא היה כבוש הראשון לנחול הארץ ולישב בה. וכאשר שאלו בני גד ובני ראובן את ארץ סיחון ועוג לחלקם (במדבר לב, א - ה), היה משה סובר אחר שהשבועה היא "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי", ואני הבאתים אל הארץ אשר נשבע לתת להם, שכיון שירשו את ארץ סיחון ועוג קורא אני בו "אשר נשבעתי לאבותם", והיה אומר שכיון שבטל מקצת הנדר - בטל כולו, כך היה דעת משה רבינו עליו השלום.

וכעין דבריו כתב גם החת"ס בדרשותיו (דרשה לז' אבמ"א), שמעיקרא לא היה הכיבוש הראשון ע"ד שיתיישבו בניי בעבר הירדן, והבין משה שלאחר בקשת ב"ג וב"ר נמצא

שהביא את בני אל הארץ שנשבע עליה הקב"ה לאבות, ובשעה שהביא לא היה כאן ביטול הנדר, ורק למפרע נמצא שהתבטל, וכיון שהותר הנדר מקצתו הותר כולו.

אמנם דבריהם צ"ב רב, דלכאורה לא מצינו כלל באופן זה דין 'נדר שהותר מקצתו הותר כולו', דלא נאמר אלא באופן שמקצת הנדר הותר, או שהתגלה שהיה בטעות, ולא באופן שמקצת הנדר בטל מאליו.

ולולי דבריהם לכאורה היה נראה לומר שבאמת הותר כל הנדר ממש, ולא מדין 'נדר שהותר מקצתו הותר כולו'. וטעם הדבר הוא משום שלשון שבועת הקב"ה הייתה "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי לאבותם", וכיון שאחר בקשת ב"ג וב"ר חזרה עבר הירדן להיות כארץ ישראל ממש, ממילא התבטלה השבועה מאליה, כיון שמשה כבר הביא את בני אל הארץ. ומ"מ עדיין הוצרך משה להתפלל שיכנס לארץ ישראל, כיון שודאי רצון ה' הוא שלא יכנס אליה, ואף שבטלה השבועה על כך לא בטלה הגזירה.

[וכנראה הגור אריה והמהר"ל נטו מדרך זו, כיון שסברו שאף שיש לעבר הירדן שם ארץ ישראל, מ"מ אין מעלתה כעיקר ארץ ישראל, ועל כן הכניסה לארץ ישראל נחשבת כהבאה חדשה "אל הארץ אשר נשבעתי לאבותם", ולולי הדין שנדר שהותר מקצתו הותר כולו הייתה ביאה זו אסורה בכלל שבועת ה'. ויש להביא סמך לדבריהם מתרגום אונקלוס על הפסוק (שמות טו', טז) "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית" □ "עד דיעבר עמך ה' ית ארנונא עד דיעבר עמא דנן די פרקתא ית ירדנא", ומשמע שהמעבר לעבר הירדן חולק שם לעצמו, והמעבר לארץ ישראל המערבית חולק שם לעצמו].

ב. והנה משמעות דברי רש"י היא שמשה דימה שמא הותר הנדר, אבל באמת לא הותר. ולמה שנתבאר בטעם היתר הנדר צריך ביאור מדוע באמת לא חל ההיתר.

והגור אריה כתב בזה:

אמנם לפי האמת לא נתבטלה השבועה, שמה שאמר הקדוש ברוך הוא "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי לאבותם" היה על עיקר הארץ, והוא מעבר הירדן והלאה. וכן משמע להדיא בדברי רש"י (במדבר כז', יב):

כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי, משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער והוא אחריו, לחצר והוא אחריו, לטרקלין והוא אחריו, כיון שבא ליכנס לקיטון, א"ל בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס.

והחת"ס (שם) ביאר ביאור רחב, שכיון שלא האמין משה לבני גד ובני ראובן לכן לא חלה נחלתם אלא אחר שכבשו את ארץ ישראל. ובזה ביאר את דברי המדרש שכיון שאמר משה "והן לא יאמינו לי" על כן נאמר לו "הן קרבו ימיך למות".

אמנם יש להעיר שהפני יהושע עמ"ס ברכות לב. הביא שאם משה היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה בתפילתו. ומשמע לכאורה שאכן הותר הנדר, והייתה מועילה התפילה.

ואולי ישנם מקומות שבהם מועילה תפילה אף אחר גזר דין שיש עימו שבועה. וכן מצינו לכאורה באור החיים (דברים א' לז') שכתב שנגזר על משה שלא יכנס לארץ מחטא המרגלים, אבל אם לא היה חוטא במי מריבה היתה מתבטלת הגזירה. וז"ל "כבר כתבתי שם שאם משה היה מקדש שמו יתברך היו ישראל חוזרים לטהרתם שהיו בו קודם חטא המרגלים באמצעות קידוש ה' הגדול והיה ה' מתיר שבועת משה והיה נכנס לארץ ובונה בית המקדש מכון לשבתו עולמים".

ובדברים רבה (י', יא') משמע שמשה התפלל אף שחשב שעדיין השבועה קיימת. ועיין עוד בב"ב עה. תוס ד"ה "ועכשיו שנשבעתי" שכתבו על לשון הגמ' "אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי" □ "ותימה דאמאי אין הקב"ה מיפר בעצמו דהא מסקינן במס' חגיגה דנדרים יש להן הפרה מדכתיב אשר נשבעתי באפי ודרשינן באפי נשבעתי וחזרני בי וכו'".

וצריך עוד עיון ובקיאות בכל ענין זה.

לתגובות: c053312259@gmail.com

# תשובות הגר"ח □ פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (חלקם טרם נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

## שו"ת בפרשת ואתחנן | שו"ת במגילת איכה

### ואתחנן

א] ואתחנן ג' כ"ג. ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. כתיב (נחמיה י"ג ל"א) ולקרבן העצים בעתים מזמנות ולבכורים זכרה לי אלקי לטובה, והנה מצינו כמה פעמים בספר נחמיה, שהתפלל נחמיה ואמר זכרה לי אלקי לטובה, ולכאו' קצת צ"ב מהא דפרש"י (ואתחנן ג' כ"ג) וז"ל שם, ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם לפי שאמר לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון אמר לו בלשון ואתחנן עכ"ל, וכיון שכן, איך ביקש בזכות מע"ט דידיה. ולכאו' צ"ב.

ת. זה הי' באמת טענה עליו כמ"ש בסנהדרין צ"ג ב'.

\*

ב] ואתחנן ד' ו'. אנכי ה' אלקיך וגו'. כתיב (כי תשא ל"ד א') ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות אבנים כראשנים וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת, וצ"ב שהרי יש הרבה הבדלים בלשונות הכתובים בין י' הדברות שבפ' יתרו לבין י' הדברות שבפ' ואתחנן, וא"כ איך שייך הלשון וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים.

ת. אולי על הלוחות הראשונות הי' כתוב שבפ' יתרו ועל הלוחות השניות שבפ' ואתחנן.

מ"ב הכי איתא התם, ונחמיה בן חכליה מ"ט לא איקרי סיפרא על שמיה אמר רבי ירמיה בר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שנאמר זכרה לי אלקי לטובה כו' יעו"ש. ועי' מש"כ בזה הגרע"א בגליון הש"ס סוכה י"ב א'. ועי' ר"ה ל"ב ב', ולכאו' קצת צ"ב למה קאמר שאין מזכירין זה הפסוק מטעם שאין מזכירין זכרון יחיד דהול"ל שאין מזכירין זה הפסוק מצד שאי"ז דבר טוב לומר כן וכמבואר בסנהדרין צ"ג ב' שם.

מ"ג [והרי אי"ז אותם דברים שהיו על הלוחות הראשונים]. ועיין פסחים ו' ב' תוד"ה אבל. ואולי י"ל עוד דמה דכתיב את הדברים אין הכונה את המילים דהיינו את אותם המילים בדיוק שהיה כתוב בלוחות ראשונים, והכונה לתוכן, כי ודאי התורה נשארה אותה התורה בין בלוחות ראשונים ובין בלוחות אחרונים, ועי' להלן בהערה הבאה. ועיין ס' בית אלקים להמבי"ט שער י"ב.

מ"ד עי' ב"ק נ"ד ב'. ועי' רש"י סנהדרין נ"ו ב' ד"ה כאשר צוך.

והנה צריך להבין היאך תשו' מרן שליט"א מיישב השאלה, והעירוני דשמא נתכוין מרן שליט"א למה שכתב בעל ההפלאה בספרו 'פנים יפות' עה"ת כאן בפ' כי תשא וז"ל שם, וכתבתי על הלוחות וגו', לכאורה יפלא הא דאמר בב"ק דף נ"ד מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב וכו' הואיל וסופן להשתבר, משמע שעשרת הדברות דכתיב בפ' יתרו היה בלוחות הראשונות ושבפ' ואתחנן היה בלוחות אחרונות, ואינו משמעות הכתוב וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונות, וכן הוא בפ' עקב [י' ד'] ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון וגו'. ונראה דיש לדקדק עוד במ"ש את הדברים אשר היו על הלוחות ולא אמר אשר כתבתי על הלוחות. ולפי פשוטו לפמ"ש חז"ל

ג] **בענין הלוחות**, פרש"י (שה"ש ה' י"ד, ד"ה גלילי זהב כו') וז"ל, אמר רבי יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של סנפרינון היו והיו נגללין כו' עכ"ל, למה היה צריך שיהיו הלוחות נגללין, ועוד האם זה לוחות ראשונות או שניות. (אולי י"ל שהרי ה' דברות היו כנגד ה' דברות כמפרש"י שה"ש ד' ה' והרי ה' כתוב כל עשרת הדברות והיינו כל הפסוקים שבפ' יתרו או פ' ואתחנן<sup>מ</sup> וכיון שכן היה צריך שיהיו הלוחות רחבות מאד כי לא מסתבר שהיה כתוב באותיות כה קטנות, והרי הארון בו היו הלוחות היה רק ב' אמות וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ולכן היה צריך שיהיו הלוחות נגללין והיינו כדי שיכנסו לארון, ולגבי השאלה אם זה לוחות ראשונות או שניות אולי י"ל דברש"י בפ' כי תשא עה"פ פסל לך פירש שהיו לוחות שניות מסנפרינון, ואולי ש"מ דדוקא לוחות שניות היו מסנפרינון ולא לוחות ראשונות, אמנם לפי"ז יקשה מ"ש דלוחות ראשונות נכנסו לארון והשניות לא עד כדי שהי' צריך לנס כדי שיכנסו, מיהו האמת שרק שברי הלוחות ראשונות נכנסו ולא כל הלוחות קודם שנשברו ושברי הלוחות היו יכולים ליכנס, ומ"מ זה ק' איך היו אמורים ליכנס בלי שהיו נשברים אם לא היו ג"כ מסנפרינון שהיו נגללים, וצל"ע בס' בית אלקים להמבי"ט (שער י"ב).

ת. שניהן.

ד] ש. ואתחנן ד' כ"ח. **ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחן**. הנה במחזור שי"ח שפתותינו בתפלת ההלל כתב מרן שליט"א: קרא דואתחנן נדרש בויקרא רבה (פל"ג ו') על צלמו של נבוכדנצאר ע"ש, ואותו צלם היה מדבר, עד שדניאל הוציא בלעו מתוך פיו כדאיתא במדרש (שיר השירים רבה ז' ט). שוב ראיתי זה בס' פנינים משולחן הגר"א בשם הגר"א בפ' ואתחנן. עכ"ל מרן שליט"א שם. ובזה תירץ מרן שליט"א למה לא כתיב ג"כ אשר לא ידברון. והנה ס' פנינים משולחן הגר"א לא מצאנו כעת, אבל בספרנו מאור אהרן על התורה הבאנו בפ' ואתחנן מספר אוצר

[אבות פ"ה מ"ו] עשרה דברים נבראו בין השמשות הכתב והמכתב והלוחות, וענינו לפי שאין כל חדש תחת השמש ע"כ נבראו בשעת מעשה בראשית, ומטעם זה נראה מ"ש פסל לך ולא ברא הש"י לוחות שניות כראשונים כיון דלא נבראו במעשה בראשית אין לברוא חדש מן השמים, לכך אמר פסל לך אבנים שכבר נבראו, אלא דקשה האיך אמר וכתבתי על הלוחות שהרי זה הכתב לא היה במעשה בראשית, אלא כיון שכבר היה בלוחות ראשונות אין זה דבר חדשוהיינו דאמר אשר היו, ומיהא אכתי קשה שאותיות הנוספות בלוחות האחרונות הם דבר חדש ובפרט אות ט"ת שלא היו בלוחות האחרונות כלל, ונראה דבאמת הא דאמר במתניתין [שם] הכתב והמכתב הכתב הם האותיות בעצמם והמכתב הם קביעותן בלוחות כמו שפירש הרע"ב, וי"ל דבאמת כבר נבראו כל האותיות היתירות אלא שלא נקבעו כולן בלוחות ראשונות, והוצרך בלוחות לכתוב עוד הפעם אותיות שכבר היו נקבעים בלוחות ראשונות, אבל אותיות שלא היו בלוחות ראשונים כבר היו מוכנים ממעשה בראשית, ואפשר לפרש דהיינו דכתיב וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו דבאמת היו ראויין ליכתב כולן בלוחות הראשונות, אלא כיון שסופן להשתבר לא נקבעו בהן, וזהו אשר שברת לכאורה הוא מיותר, אלא שהוא ליתן טעם על האותיות הנוספות שכבר היו ראויים להיות בלוחות הראשונות, אלא כיון שסופן להשתבר לא נקבעו בו, ועמ"ש בפ' יתרו לפרש לשון הסוגיא שם, עכ"ל ספר פנים יפות. ושמה לזה נתכוין מרן שליט"א בתשו'.  
<sup>מ</sup>הענין תשובת מרן שליט"א לעיל פר' כי תשא.

תהלות ישראל על התהלים (להרב ישראל מנחם מנדל סחרוב זצ"ל תלמיד מרן הח"ח זי"ע כמ"ש שם בהסכמת הגאון מטשעבין זצ"ל) בשם הגר"א דכן איתא בזה"ק פ' תרומה דהצלם של נבוכדנצאר היה מדבר, ובוזה תירץ הגר"א דלכן לא כתיב אשר לא ידברון. אמנם לכאור' צ"ב טובא, שהרי הצלם של נבוכדנצאר היה כולו זהב (כמ"ש בדניאל ובמדרש הנ"ל ובוזה"ק הנ"ל), וכיון שכן, למה כתיב מעשה ידי אדם 'עץ ואבן', והיה צ"ל מעשה ידי אדם 'זהב', ולכאור' צ"ב טובא.

ת. כל הכסף וזהב שוה כעצים ואבנים.

\*

ה [ש. ואתחנן ד' ל"ז. ותחת כי אהב את אבתיך ויבחר בזרעו אחריו ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים. פרש"י וז"ל, ויוציאך בפניו. בפני אבותיו כמו שנאמר נגד אבותם עשה פלא, ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו עכ"ל, והנה מה שתירץ רש"י הקדוש 'שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו' לכאור' צ"ב כיצד זה מתרץ, כי לכאור' עדיין תיקשי למה באמת כתבם בלשון יחיד (בזרעו) ולא כתבם בלשון רבים (בזרעם). וצ"ב בכוונת רש"י.

ת. רואים שאין התורה מקפדת ע"ז.

\*

ו [ש. ואתחנן ה' כ"ז. כתב במשך חכמה (פ' ואתחנן) עה"פ שובו לכם לאהליכם, דמפסוק זה הוציאו חז"ל הדין של גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, והיינו דכיון שנאסרו בעריות א"כ איך נ' להם שובו וגו' והרי היו אסורים ואע"כ דגר שנתגייר כו' ולכן היו מותרים כמו לפני שנאסרו, עכ"ד וצ"ב חדא א"כ למה בכו, ועוד (נשאלתי) דלפי"ז משה ואהרן אין להם דין של אחים. מ"י (ובקידוש החודש חזי' דיש להם דין אחים) מ"י.

ת. זה גילוי שגר כקטן שנולד. מ"ח

\*

ז [ש. ואתחנן ו' ז'. ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. בפירוש הרוקח עה"ת פרשת ואתחנן [עמוד קפ"ז] כתב בתו"ד עה"פ 'בשבתך בביתך': שעיקר(ו)ר לימוד בבית' כו'. האם הכוונה שעיקר הלימוד הוא החזרה, כמ"ש הלומד ואינו חוזר כזרע ואינו קוצר, ואת החזרה היו עושים בביתם כעין הא דאמרי' לגבי משה רבינו בבראשית רבה מ"ז ה' והיה לומד תורה ביום ופושט אותה בינו לבין עצמו בלילה כו' ללמד את ישראל שיהיו יגעים בתורה ביום ובלילה כו' יעו"ש. (מחכ"א).

מ"י בפרשת דרכים דן אי האבות הי' להם דין ישראל ואולי משה ואהרן דינם כהאבות. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.  
מ"י עיין חו"מ סי' ל"ג סי"א הל' עדות, וז"ל הגרים מעכו"ם אין להם קורבה אפי' שני אחים תאומים שנתגיירו מעידים זה לזה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, עכ"ל יעו"ש.  
מ"ח בבעל הטורים (כי תצא כ"ד י"ז) איתא, גר יתום ולא אמר גר ויתום, לומר לך גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, עכ"ל.



ת. נכון.

\*

ח] ש. ואתחנן ו' ט'. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. ש. כתב הרמב"ם (רפי"א מהל' רוצח ושמי"נ), והוא שיהיה בית דירה אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיו"ב אינו זקוק לו, והקשה בכסף משנה דבספרי מחייב בית האוצרות והיאך פטר רבינו, ותירץ דזה תלוי בפלוגתת תנאים לענין מזוזה, והרמב"ם דפטר במזוזה פטר גם במעקה והספרי דחייב במעקה סובר כמ"ד דמחייב במזוזה עכ"ד הכס"מ.

(ובס' שושנת יעקב לאאמור"ר הגאון ר' יעקב שליט"א סוכה ג' ב' מדבר הרבה במעקה והקשה דבספרי גופיה (פ' ואתחנן) פוטר ממזוזה<sup>מט</sup>).

וקשה ממ"נ, דלרמב"ם תקשי דנהי נמי דדין מעקה נלמד מדין מזוזה (כמש"כ הסמ"ע חו"מ תכ"ז) מ"מ סוף סוף איכא ריבוי מיוחד לחייב במעקה מלאו דולא תשים דמים בביתך כדאי' בספרי שם, ועוד לספרי דמחייב במעקה משום מזוזה (כמש"כ בסמ"ע) למה צריך למזוזה דתיפ"ל מצד ולא תשים וגו' כדאי' בספרי גופיה שם.

(ואולי באמת הכס"מ חזר בו כמבואר במחבר דבהלכות מזוזה פסק שחייב במזוזה ובמעקה פסק שפטור, כדהקשה בסמ"ע, ותי' דבאמת המחבר פליג ארמב"ם מכח סברא דכתב שם).

ת. מלא תשים אין חיוב אלא ג"ט.

\*

ט] ש. בהנ"ל. בסמ"ע (חו"מ תכ"ז ס"ק ב') כתב בדעת המחבר בטעם שחילק בין מזוזה שחייב לבין מעקה שפטור בבית האוצרות וכיו"ב, דבמעקה פטר משום דכיון דאין דרך בנ"א להיות גג בית האוצרות לתשמיש בית דירה לכן אף אם לפעמים ידור שם אדם בגג מ"מ לא יוצאים ונכנסים שם כ"כ למיחש שיפול כדי שיתחייב במעקה אבל במזוזה חייב משום שהדר שם צריך להיות מצות ה' נגד עיניו עכ"ד הסמ"ע, וצ"ב דנחייב מעקה אכתי מלאו דלא תשים דמים בביתך וכן צ"ב דהא מזוזה ה"ז חובת הדר ושם אינו דר אלא פעם אחד מני אלף, ודאי שלא גרע מסוכה שגר שם ממש אלא דהוי דירת עראי שלא חייב במזוזה וכ"ש הכא שאינו דר הכא באופן כללי ודאי שלא צריך להתחייב במזוזה, וכמש"כ בספרי פ' ואתחנן דבאמת פטור גם ממזוזה.

ת. כנ"ל.

\*

\*

<sup>מט</sup> ועיין שם תירוץ נפלא, הובא בקו' אבני אהרן שבסוף ספרינו תשובות הגר"ח מהדורת תשס"ז סימן א' יעו"ש. ועיין עוד תירוץ על זה במסכת מזוזה בפרשה סדורה למרן שליט"א סימן ח' יעו"ש. ועיין מה שכתבנו בזה באבני אהרן על מעקה שהודפס בסוף ספרינו הנ"ל סימן ב' יעו"ש.

איכה

\*

[י] ש. איכה א' י"ט. קראתי למאהבי וגו' כהני וזקני בעיר גועו כי בקשו אכל למו וישיבו את נפשם. פרש"י וז"ל, וישיבו את נפשם. כדי שישבו את נפשם עכ"ל, קצת יש לשאול למה לא פרש"י, כהני וזקני בעיר גועו כי בקשו אוכל למו ולא מצאו וכיון שלא הי' להם אוכל לכן עי"כ השיבו את נפשם לה'.

ת. שם לא כתוב השיבו.

\*

[יא] ש. איכה ג' כ"א. זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל. פרש"י וז"ל, זאת אשיב אל לבי. אחר שאמר לי לבי אבדה תוחלתי מה' אשיב זאת לבי ואוחיל עוד ומה היא זאת שאשיב אל לבי. חסדי ה' כי לא תמנו. וכל הענין עד מה יתאונן וגו' עכ"ל, יש לשאול למה לא פרש"י 'זאת' היינו מה שאמרנו לעיל (פסו' כ') זכור תזכור ותשוח עלי נפשי, והיינו זאת שאמרנו לעיל שסופו לזכור את העשוי לי זאת אשיב אל לבי ועל כן אוחיל, ולמה פרש"י דקאי אלהלן.

ת. בדרך כלל זאת אלהבא דאי אלשעבר הו"ל את זאת.

\*

[יב] ש. איכה ג' מ"ד. סכתה בענן לך מעבור בתפלה. לכאו' כבר אמר כן לעיל פסו' ח' כדכתיב שם, גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי. (ואולי לעיל מדבר ירמי' הנביא על עצמו וכאן מדבר על בכלל כולו).

ת. נכון.

\*

[יג] ש. איכה ג' נ"ג. צמתו בבור חיי וידו בי אבן. פרש"י פסו' זה על דניאל, ולכאו' למה לא פרש"י זה על ירמי' הנביא עצמו שהשליכוהו לבור.

ת. לא מצינו יזרקוי עליו אבן.

[יד] ש. איכה ד' א'. פרש"י וז"ל, אבני קדש. כו' ומ"א כל רביעית דם שיצא מיאשיהו בכל חץ וחץ שנעצו בו היה ירמיהויא קוברו במקומה ועליה הוא קורא תשתפכנה אבני קדש

---

י לכאו' צ"ל: שזרקו.

יא מה שהיה ירמיהו במקום המלחמה שם, אולי י"ל, דהוא כמו שמצינו בספר שופטים שברק בן אבינועם לא הסכים לצאת למלחמה רק אם דבורה הנביאה ג"כ תצא עמו. וכע"ז מצינו ג"כ במשוח מלחמה שיוצא עם העם למלחמה עי' מש"כ בזה מרן שליט"א בס' דרך חכמה.

**עכ"ל, צ"ב. א.** איך ירמיהו עשה כן והיינו גם מצד המציאות איך הי' יכול לעמוד שם בעת זריקת חיצים וגם מצד הדין איך הכניס עצמו לסכנה שהרי היו שם חיצים בלא הרף. ב'. איך מתפרש 'אבני קדש' על דם יאשיהו דנהי דתיבת קדש שייכא והיינו שהיה דם של קדוש מ"מ איך מתפרש 'אבני' על 'דם'.

**ת. ידע שהוא לא יוזק, ומה שיוצא נקרא אבני.**

\*

טו] ש. איכה ה' י"ז - י"ח. **על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו. על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו.** פרש"י וז"ל, על זה היה דוה לבנו וגו'. על המפורש במקרא של אחריו, על ששמם הר ציון ושועלים הלכו בו עכ"ל. הנה יש לדייק במקראות כך, דבתחי' אמר על 'זה' היה וגו' ל' יחיד, ואח"כ אמר על 'אלה' חשכו וגו' ל' רבים, ובפשוטו כיון דזה קאי על הפסו' שאח"כ כדפרש"י הי' לומר דמה שאמר על 'זה' ל' יחיד ה"ז קאי על מה שאמר בפסו' אח"כ על הר ציון ששמם, ומה שאמר על 'אלה' ל' רבים ה"ז קאי על מה שאמר בפסו' אח"כ שועלים הלכו בו, כי הר ציון ששמם הוא יחיד, ושועלים הלכו בו הם רבים. לכאו' בפשוטו כך הוא הכונה, אמנם מפרש"י דלעיל דהביא רק החלק הראשון של הפסו' והיינו 'על זה היה דוה לבנו' ועל זה פרש"י על המפורש במקרא של אחריו על ששמם הר ציון ושועלים הלכו בו לכאו' מ' דרש"י לא פירש הכונה כנ"ל וקצת צ"ב.

**ת. כוונת רש"י ג"כ על הנ"ל וקיצר בזה.**

\*

טז] ש. בהנ"ל. **יש לדייק אמאי לגבי הר ציון ששמם אמר 'היה דוה לבנו', ולגבי שועלים הלכו בו אמר 'חשכו עינינו'.**

**ת. שניהם קאי על שניהם.**

\*

יז] ש. איכה ה' כ"ג. **השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם.** פרש"י וז"ל, השיבנו ה'. מפני שמסיים בדברי תוכחה הוצרך לכפול מקרא שלפניו פעם אחרת וכן ישעיה ותרי עשר וקהלת עכ"ל, הנה מל' רש"י לכאו' משמע דירמיהו הנביא עצמו כפל במגילה את הפסו' השיבנו ה' כדי לסיים בטוב, ולכאו' צ"ב כי לא מצינו במגילה שנכפל הפסוק וכן בישעיה ותרי עשר וקהלת לא מצינו. וצ"ב.

**ת. הקריאה הוכפלה.**

\*

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

# מאמר מיוחד - דרשת בר-מצוה לחתן הבר מצווה אברהם דונט ני"ו

## וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך

וְקִשְׂרֹתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (דברים ו, ח)

הגמרא בשבת דף מט ע"א אומרת: אמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפיים. ואמאי קרי לי בעל הכנפיים? שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו, והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק. ראהו קסדור אחד, רץ מפניו ורץ אחריו, וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו. אמר לו: מה זה בידך? אמר לו: כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל הכנפיים.

ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות? משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה, שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף וגו', מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצוות מגינות עליהן.

וקשה על סיפור זה כמה שאלות:

דבר ראשון, מדוע מסר אלישע את נפשו לצאת עם התפילין, הרי אין על זה יהרג ועל יעבור?

ואם בגלל שמדובר בשעת גזירה שאז צריך למסור נפש על כל מצוה, אם כן למה כשהגיע הקסדור הוריד את התפילין? הרי היה צריך להשאיר אותן ולמסור את נפשו? (ועי' בתוס' שמבארים מדוע לא היה כאן דין של שעת שמד.)

עוד צריך הסבר, למה הן נהפכו לכנפי יונה? נכון שהגמרא אומרת שזה בגלל שכנסת ישראל נמשלה ליונה, אך מה זה קשור לסיפור? בשביל הנס היה מספיק שהיה פותח את ידיו ולא היו רואים כלום, ובפרט צ"ב, מה כנפי יונה קשורים לתפילין?

ובהמשך המסכת בדף ס"ו ע"ב אומרת המשנה "הבנים יוצאים בקשרים".

ושואלת הגמ': מאי קשרים? ועונה, ש"בן שיש לו געגועין על אביו נוטל אביו רצועה ממנעל ימין וקושר לו בשמאלו". ואומרת על זה הגמרא "וסימנך תפילין".

וצריך באור: מה הקשר בין זה לתפילין?

ואפשר להסביר את הגמרות האלו בדרך העבודה, על פי ההסבר של הרבי שליט"א בדרכי נעם (תשס"ה, פרשת ויצא), על מה שנדר יעקב לאחר החלום "אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנוכי הולך וגו' והיה ה' לי לאלוקים.

הרבי שואל שם כמה שאלות:

קודם כל הרי ה' הבטיח לו בחלום ? "ושמרתך בכל אשר תלך", וא"כ מה יש לחשוש? ולמה אמר בלשון ספק אם יהיה אלוקים עמדי?

עוד שואל הרבי, שהרי ידוע ששם "הויה" זה מידת הרחמים, ו"אלוקים" זה מידת הדין. וא"כ, לכאור' יעקב היה צריך לומר הפוך: והיה אלוקים לי לה', שמידת הדין תתהפך למידת הרחמים.

ומסביר הרבי, עפ"י דברי הזוהר והמדרש עה"פ "והנה ה' ניצב עליו", שיש שתי דרגות באהבת ה'. יש דרגה של אהבת ה' רגילה שנקראת "רעים", שזה בשעה שאדם מרגיש קרוב לה'.

ויש דרגה שנקראת "דודים", שזה בשעה שאדם מרגיש שהוא רחוק מה' ואז עולים בו געגועים לקרבת ה'.

ומביא הרבי מהרמ"ק, שדרגה זו של "דודים", היא דרגה יותר גבוהה מדרגת "רעים", משום שהצמאון והתשוקה מביאים את האדם לאהבת ה' יותר גדולה.

והרבי מסביר שעד עכשיו יעקב היה בבחינת "רעים". שאף פעם הוא לא נפרד מהקדושה, ותמיד עבד את ה', והרגיש אהבת ה'. אבל עכשיו דווקא כשיצא משיבת שם ועבר, והיה בדרך להיות אצל לבן, התעוררו בו געגועים לקרבת אלוקים, וזה הביא אותו לדרגת "דודים", עד שזכה ל"והנה ה' ניצב עליו", שנהיה המרכבה לשכינה.

ובהמשך מסביר הרבי, שכאן התחדש ליעקב התפקיד המיוחד שלו בעולם, שזה להלחם בסיטרא אחרא ובטומאה של עשיו ולבן. אצל האבות הקדושים אברהם ויצחק, לא מצינו שנלחמו ברע, אלא תפקידם היה להפיץ אלוקות בעולם. אך יעקב היה לו תפקיד אחר, לצאת ולהלחם ברע.

ומלבד זאת שהתחדש לו בחלום מה תפקידו, החלום גם הביא אותו לדרגת "דודים", והדרגה הזו הולידה בו כח וגבורה לצאת ולהלחם ולעשות את תפקידו. שבלי אהבת ה' הגדולה של דרגת "דודים", לא היה לו את הכוח לזה. ולכן יעקב אמר אם יהיה אלוקים עמדי, כי עד עכשיו הובטח לו רק על שמירה רגילה מכל מיני מזיקים, אבל לא על זה שיצא להילחם בסיטרא אחרא. ועל זה אמר "ושמרני בדרך הזה", כלומר, בדרך המיוחדת שהתחדשה לו עכשיו.

וע"פ זה נראה להסביר את הסיפור של אלישע בעל הכנפים על דרך העבודה. שהנה ב"לשם יחוד" של הנחת תפילין אומרים: "וציונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה ושהיא נגד הלב, לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבינו לעבודתו יתברך שמו. ועל הראש נגד המת, שהנשמה שבמוחו עם שאר חושי וכוחותי כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו".

ואפשר להסביר, שתפילין של ראש הם כנגד דרגת "רעים", שמאיר לאדם כח הנשמה, כמו שכתוב בזה: "הנשמה מלמדת את האדם להכיר את קונו". ותפילין של יד הם כנגד דרגת "דודים", שהם נועדו "לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו", שזה בשעה שלא מאיר לאדם, והוא לכוד בתאוות הלב. ואז, אם הוא זוכה יש לו געגועים לזמנים המוארים ולקרבת אלוקים, וזה יכול להביא אותו לדרגת "דודים".

ובשעה שגזרה מלכות הרשעה את הגזרה שאסור להניח תפילין, זה לא היה סתם גזרה, אלא מלחמה של הס"א בקדושה. ואלישע יצא למלחמה נגד הסיטרא אחרא. ולכן, אף שלא צריך למסור את הנפש על הנחת תפילין, אך מי שזה תפקידו להלחם ברע, יוצא להילחם במסירות נפש.

ומשהגיע הקסדור, "נטלן מראשו ואחזן בידו". כלומר, ברגע שהגיע למלחמה עם הסיטרא אחרא, והיה צריך כח להלחם, הרי ראינו בדברי הרבי שכשצריך כח להלחם בסיטרא אחרא, לא מספיק דרגת "רעים", וצריך להגיע דווקא לאהבת ה' הגדולה של דרגת "דודים", שזה נותן כח ליהודי לצאת להלחם.

ולכן "נטלן מראשו", כלומר, הניח בצד תפילין של ראש שזה דרגת "רעים", ו"אחזן בידו", ולקח את התפילין של יד, שזה דרגת "דודים". והקסדור שזה הס"א, מאד נבהל כשראה שאין לו כח להלחם איתו, ושאל אותו בפליאה: "מה זה בידך?" כלומר מה זה הכח של "בידך" שאני לא יכול להלחם בך? ועל זה ענה לו אלישע: "כנפי יונה". ולמה דווקא כנפי יונה? מביא על זה התוס' את דברי המדרש "כל העופות שהם יגעים הם נחים על הסלע, אך היונה נחה באחת ופורחת באחת". ולפי הפשט, עדיין קשה, מה זה קשור לתפילין? אך לפי דברינו הדברים מבוארים. "כנפי יונה" מסמל שהכח של תפילין הוא, שתמיד יש ליהודי את הכח להלחם בסיטרא אחרא. ובין אם יהודי מרגיש או שלא מרגיש קרבת אלוקים, תמיד יש לו את הדרך של געגועים, של "דודים", שלא רק שלא נופל כשחשוך לו, אלא שזה מביא אותו לדרגה עוד יותר גבוהה. ואיתה ובכוחה הוא תמיד יכול לצאת ולהלחם בסיטרא אחרא. וזה ההסבר בדברי התוס', שכל העופות אם הם בחשכות "נחים על הסלע", כלומר, מתייאשים ונופלים, אך ליהודי - לכנסת ישראל - תמיד יהיה "פורחת באחת", כלומר, תמיד יש לו דרך לחזור ולהתרומם.

זוהי התשובה שענה אלישע לקסדור: אנחנו כנסת ישראל, "כנפי יונה", תמיד יש לנו כח להלחם, ואף פעם אי אפשר לנצח אותנו.

ולפי זה אפשר להסביר גם את הגמרא בדף ס"ו. ש"בן שיש לו געגועין על אביו", כלומר, כשיהודי מגיע לדרגת "דודים", "נוטל אביו רצועה ממנעל של ימין", כלומר, לוקח ה' את אהבת ה' הגבוהה של דרגת "דודים", שידוע שאהבת ה' נקראת ימין, "וקושר לו בשמאלו", כלומר, וזה נותן לו כח וגבורה (שזה מידת שמאל) להלחם ברע. ולכן הגמרא מסיימת "וסימנך תפילין", שאותו דבר יש בתפילין של יד שיש בזה את הדרגה של "דודים", שרק איתה אפשר לצאת להלחם ברע ו"לשעבד בזה תאוות ומחשבות ליבנו לעבודת יתברך שמו".



## חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

### מהו 'רווח להתבונן'...?

פר' ואתחנן, שבת נחמו. ומה קוראים בתורה? קרוב לתחילת הפרשה חוזרים שוב על 'קריאת תשעה באב', "כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בְנֵים וְנוֹשְׁנָתָם בְּאֶרֶץ...". למה? אנחנו כבר ב"נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי"! מדוע חוזרים על קריאת הגלות והחורבן? בהמשך קוראים את 'עשרת הדברות' ומסיימים עם 'קבלת עול מלכות שמים' - שְׁמַע יִשְׂרָאֵל... וְאֶהְיֶה לְךָ אֱלֹהֶיךָ... בעלי הדרוש אמרו כי יש כאן משמעות עמוקה וקשר ל'יציאה לבין הזמנים' המסמלת סוף שנה"ל, פרידה וסיום. הימים אינם ימי חופש והרפיה בלבד. ל'בין הזמנים' יש 'משימה' - לקיים חשיבה, חשבון נפש פנימי, ללמוד את העבר לקראת העתיד. עצם החופשה 'מותרת' כי נשענים על חז"ל "ומה היו הפסקות משמשות? ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין...". משה רבינו, התלמיד החרוץ ביותר, 'מתמיד' ללא לחם ומים, לומד מפי הגבורה, כביכול, 'המלמד' הטוב ביותר. משה זקוק להפסקות. ההפסקה אינה לנוח לקראת 'הפרשה הבאה' בלבד, אלא 'בין פרשה לפרשה', ההפסקה היא בעיקרה בעבור הפרשה היוצאת. לסכם ולסגור, להסיק ולהתבונן, לפני 'הפרשה הבאה'.

אסור להשאיר את הפרשה הקודמת פתוחה ופרומה ללא סגירת קצוות ולימוד מלקחי העבר. היתה שנה מוצלחת ב"ה? יש להודות לשותפים בדרך, לחשוב מה הביא להצלחה, באילו כלים נעזרנו, כי רק בהתבוננות זו נזכה להמשך ההצלחה בס"ד. היתה שנה עם התמודדויות? נשכיל לחשוב מה גרם לקשיים, כיצד פעלנו וכיצד יכולנו לפעול... כאשר נלמד מכישלונותינו □ נהפוך עצם הכישלון להצלחה. אסור ל'סיים' שנת לימודים במבט קדימה בלי התבוננות אחורה!

בבוקר ט' באב קראנו פר' "כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בְנֵים וְנוֹשְׁנָתָם בְּאֶרֶץ..." הקב"ה מתרה בנו ומוכיח "כִּי אָבֵד תֵּאבְדוּן מִהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ... לֹא תִאָּרֶיכֶן יָמִים עָלֶיךָ כִּי הַשֶּׁמֶד תִּשְׁמְדוּן... וְהִפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים...". אוי לנו לקום מעל הקרקע בחצות היום, 'לשבור את הצום' במוצאי תשעה באב, לקדש את הלבנה, ולצאת ל'בין הזמנים' בלי מחשבה וקבלה טובה לעתיד! בשבת חוזרים על פסוקים אלה! הקריאה מעוררת "וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּמִצָּאתָ - כִּי תִדְרָשׁוּן בְּכָל לַבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ"! מִשָּׁם! מהגלות, מהשעבוד מלכויות. והנה, קוראים זאת בשבת נחמו, ה'מִשָּׁם' יהיה גם מיישובי הגליל, מהרי אירופה, הָאֲלָפִים או הַקְּרִפְטִיִּים... חפשו שם את ה', והיכן מחפשים את 'האוצר'? בקרבנו, בלב פנימה!

ומה קוראים בפתח בין הזמנים? כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בְנֵים... הקב"ה מעורר תשומת לבנו לחשוב על בנינו ועל דורותינו. איך מרגיש אדם שבניו ובניו התנתקו ממנו? בכותרת זו הקב"ה קורא לנו, כי כך הוא מרגיש! נביט אחורנית, לעבר אבותינו שמסרו נפשם ויגעו

בעבורנו! נעזור לבנינו לקיים 'הערכת מצב' בין פרשה לפרשה. חשבון נפש. נשוחח בפארק הלאומי או בהרי גליל עליון, על שפת הירדן או (לפחות...) בגינה שברחוב הירדן, בקירוב לבבות ובאהבה רבה.

בחור בא להיבחן לישיבה מצוינת. שאלו ראש הישיבה כמה עוסקים הוריו. הבן השיב כי אביו זכה להיות 'בן תורה'. "והאם?" - שואל הרב. הבן נבוך, ומשיב בלחש "אמא שלי 'עוזרת', מנקה בתי אחרים". "הצג לי כפות ידיך!" צוה הרב. הבחור מושיט ידיים רכות וענוגות. "האינך עוזר לאימך בעבודתה, בבית או בחוץ?" שואל הרב. הבחור מסביר שאמו מסרבת לכל עזרה, היא רק משתוקקת שבנה ילמד עוד ועוד. הרב קובע "לפני שאני מקבל אותך לישיבה אני מבקש כי הערב תִּמְשַׁח את ידי אימך המסורה בקרם-ידיים!". בערב לקח הבחור שפופרת קרם ידיים וביקש לסוך את ידי אמו. הוא ראה כי ידיה קמוטות ומיובלות, סדוקות ועייפות. הוא התחיל למרוח קרם, ודמעה חמה נשרה מעיניו על ידיה. המליחות הכאיב לה. הבן אינו מסוגל עוד! "אמא! מחר אני עוזר לך בעבודתך! הרי כעת ביני הזמנים יש לזה זמן!".

למחרת עבד לצד אמו שעות רבות! גרף מים ושטף, סחט וניגב, השתדל מאוד לסייע ולהקל על עבודתה. בערב החליף בגדיו ושב לראש הישיבה. "הצג לי ידיך!" ראה הרב ידיים 'עובדות'. "התקבלת!" הכריז הרב. "חשוב לי לעורר בך חשיבה, להכיר בהשקעת אימך. כעת תנצל כראוי רְגַעֶיךָ בישיבה. רק בהתבוננות זו תזכה להתעלות ולפתח אישיותך".

'בין הזמנים' נפתח ב'עשרת הדברות' השייכים גם לימי החופש! לא בראש חודש אלול מכריזים 'שמע ישראל' בכוונה ו'פלצות', אלא מיד בתום 'זמן קיץ'! בשבוע הבא, באמצע בין הזמנים, נקרא "כי ה' אֱלֹהֵינוּ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר", אך לפני כן, דווקא בשבת הראשונה: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל... וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ... קבלת עול מלכות שמים. רווח להתבונן בין פרשה לפרשה... בבין הזמנים נתגונן גופנית ונתבונן נפשית.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

# פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

## חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן  
הכתב')

קוראים להם בשם 'בנים'

ולו קוראים בשם 'אב'

כי להם ברור משננים

והוא רכב ישראל ופרשיו

\*

## פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: הרב והתלמידים

התלמידים קרוים בנים והרב קרוי אב

ו, ז ורש"י שם

\*

כי הרב מלמד ומשנן להם ברור את דברי התורה כפי שנאמר 'ושננתם לבניך'

ו, ז ורש"י שם

\*

ולכן הרב נקרא 'אבי אבי' רכב ישראל ופרשיו

אספקלריא לפרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ג

אספקלריא לדף היומי

# אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

## בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

### פרק כ"א "אלתור מדהים של שדכן מבריק".

הקדמה תמציתית:

פסח שולביץ מתבקש על ידי עו"ד אורי גרינשפן לנהל את תפקיד גבאי בית הכנסת "נר תמיד" בית הכנסת ירד מגדולתו עקב התחרות הקשה עם בית הכנסת יאנג איזראל" (ישראל הצעיר) המשתייך לרשת בתי כנסת ענקית של תנועת המזרחי.

בית הכנסת הזה מאד חדשני וערוך לרוח הדור הצעיר, לעומתו בית הכנסת "נר תמיד" מאד ארכאי ומיושן ולכן מצלח בית הכנסת המתחרה לזנב בבית הכנסת הישן והרבה מתפללים עוזבים את בית הכנסת עד שמרחפת עליו סגרת סגירה.

נשיא בית הכנסת פיליפ מייזעס מנסה לעצור בעד הסחף ולצורך זה הוא מגייס את שירות עו"ד אורי גרינשפן עו"ד ישראלי להטוטן שיודע להתל ולהנפיק כל מיני מניפולציות שמתעתעות בעד היריב. אורי החליט לקחת מבית הכנסת היריב את הגבאי המבריק שלהם פסח שולביץ בעד סכום גדול ולגייסו למערכה להחזיר את המתפללים, בעזרת סדרת תככים הוא מצליח להנמיך את הסכום שהובטח לפסח כדי מחצית ובלי תנאים מוקדמים.

אלא שפסח לא מצליח להרים את בית הכנסת, התדמית של נר תמיד ירדה פלאים ואין לציבור כל עניין להגיע אל בית הכנסת, פיליפ ובניו כועסים מאד על פסח הם טוענים שזה היה מקח טעות ומבקשים לפטרו, אבל נותנים לו צ'אנס אחרון כדי להצליח, פסח נלחם כעת על התפקיד ומנסה בכל כוחו כדי לשנות את תדמית נר תמיד בעיני הציבור, האם יצליח בכך?

\*

פסח התקשר אל עו"ד אורי גרינשפן וביקשו את עזרתו הדחופה.

"אורי אתה חייב לעמוד פעם אחת לצדי, כי בלעדיך לא הייתי מסתבך עם בית הכנסת שלי, יכולתי להמשיך כמו נסיך עוד שנים רבות, הייתי אהוב ומקובל בקרב קהילתי שנים רבות עד התסבוכת".

"מכחיש כל שייכות לבעיות שלך, אין לי מושג מה הביא את הסיבות שבשלהם עזבת את בית הכנסת שלך, כך דרכו של עולם, אדם מבשל לעצמו ואחרי זה מטיל את האשמה על האחרים"

"טוב לא זו הייתה כוונתי, אבל התכוונתי לומר שאם לא הייתי נכנס למשא ומתן עם "נר תמיד" לא היה הגזבר יכול להאשים אותי שאני מתכוון לערוק, איך שלא יהיה, אתה היית

המתווך ואתה אמור להיות זה שעומד לצדי לא פחות מלצדם, אתה לא יכול להשאיר אותי בכל התסבוכת, עליך לעזור לי".

"ובכן מה כוונתך, פרט את דבריך" מגיב העו"ד כשחושיו המחוודים מאותתים עוד קייס כדאי.

"אוקי נבהיר דברים, זה דבר ברור ופשוט כי לנר תמיד אין מניות בשוק, היא במצב של ירידה זה שנים, מכל מיני סיבות, הסיבה העיקרית כי בית הכנסת לא משדר לדור הצעיר כלום, אנשים באים לבית כנסת ומחכים לחיי קהילה פעילים שזה אומר שצריכים כל מיני מרצים ומסיבות קהילתיות, זה מה שמושך את הקהל, כך עשיתי משך 12 שנים בהם אני גבאי ביאנג איזראל, לא בכדי הצלחתי, השקעתי בבית הכנסת את נשמת, ידעתי לפעול בין הצעירים שהביאו גם את משפחתם זקנים וצעירים וכך התרחב בית הכנסת, הוא לא צמח יש מאין".

"אמת אתה אומר דברים של טעם, אז מה הבעיה, את מה שעשית תעשה גם בבית הכנסת שלך, מי מפריע לך לפעול בדרך ההיא כדי להצליח?" מגחך אורי דוחק את חברו לפינה.

"לא ב"נר תמיד" הסיפור שונה, על הקופה יושב לו אדון פיליפ מייזעס שרוצה לקבל בלי להשקיע וזה לא שייך. עליו להבין שהוא חייב לשנות את השקפת חייו ששומרים את הכסף של הקופה לעוד מאתיים שנה. הקופה של בית הכנסת עובדת בכיוון של הכנסה והוצאה.

יש הוצאות נדרשות של חזנים לימים נוראים שעושים רושם אדיר על המתפללים, אני יודע על כמה בתי כנסת נוספים שפועלים בשיטה הזו והם רק מרוויחים, כי ההוצאות הללו משתלמות, נכנסים מתפללים חדשים שממלאים את הקופה במצלצלים, אני מסכים שבהתחלה ההשקעה תהיה גדולה, הוא לא יוכל לכסות את זה ברגע אחד, אבל אחרי כמה שנים הוא יצליח להחזיר את ההשקעה בכפל כפליים.

"אומ אתה אומר דברים הגיוניים, אז מה אתה רוצה ממני בדיוק?" מעמיד אורי פנים כלא מביין.

"שתרים טלפון ותדבר עם פיליפ ותסביר לו את הנושא ותיתן לו להבין שאין מצב שאני אעשה אוקוס פוקוס ואחולל שינוי בלי שאעשה שינוי אדיר ודרמתי בעניין. אם הוא לא ירצה לשנות שלא יבוא אלי בטענות, אני לא יכול לשנות מצב של בית כנסת גוסס בלי תזרימים והחייאה מלאה".

"אני מקבל, אבל דורש על כך תשלום לא סימלי, אני לא עובד בחינם, מי שעובד בחינם יוצא עם שן ועין".

"מה יקר חסדך" אני מקוה שאתה לא מתכוונ לקחת ממני כדי התרוששות" החמיץ פסח את פניו, תאוות הבצע של אורי כבר החליאה אותו, אין דבר שהוא מוכן לעשות במחווה של טוב לב.

"אני אעשה לך הנחה רצינית מאד, ממש אצא מגדרי כדי לעזור לך, אבל פחות מ-2500\$ על המאמץ הלא פשוט לא אוכל, אתה יודע מה זה ללכלך את כפי הצחורות?? יש דברים



שהאתיקה המקצועית מונעת... אבל יש משהו שגורם להעלים עין" קרץ העו"ד תאב הבצע.

"ואם אתן לך \$2000 זה לא שכר יפה?! אתה יודע שהמשכורת שלי כיום מקוצצת לכדי מחצית, אם אפריש תרומות ומעשרות חומש וחלה, מה ישאר ביד שלי??"

"לא כדאי לך לבקש ממני מאמץ כביר לחלוב את הסלעים הצחיחים בפחות מהסכום, בפחות אדבר רק אל הסלע אבל לא אכהו במטה, אבל כשאקבל ממך את מלוא הסכום אעשה מאמץ כביר שישתלם לך ואני משוכנע בכך.

"איך אתה יודע? כעו"ד ומשקיע אני מבקש קצת הסבר שיבהיר את הדברים".

אורי התקרב אליו ולחש לו באוזן מספר משפטים, חיוך רחב עלה על פניו הצחיחות של פסח, הוא הבין שאורי הוא אכן להטוטן.

\*\*\*

### עושה פלא:

יעקב ליכטננביץ אברך כולל בני ברק בן 45 היה לו רזומה עשיר בחזנות, זה כעשר שנים שהוא מתפלל בבתי כנסת שונים ברחבי העולם והוא קוצר תשואות מכל המתפללים שבאים לתת את הפידבקים הישר אל חדרו, אלא שבשנה האחרונה חשב לקחת פסק זמן, הסיבה העיקרית הייתה חוסר שביעות רצון מהשכר של בית הכנסת "שמחת אהרן" שלא שילמו את המשכורת בזמן וגם זה היה טיפין טיפין.

אלא שבבוקרו של יום בהיר באמצע חודש סיון, הוא מקבל טלפון מבן דודו עו"ד אורי גרינשפן, שכדאי לו לבוא השנה לניסיון בבית כנסת "נר תמיד" שבלוס אנג'לס, הוא יתן הדרן כמו שרק הוא יודע לעשות, הוא קצב לו \$3000 מלבד הוצאות הנסיעות עבור השבועיים אם יצליח במסע החזנות שיערוך במקום.

יעקב ליכטננביץ היה זקוק לזה מאד, בדיוק באותה עת לקח הלוואה גדולה לשיפוץ ביתו, הוא נאלץ להרחיב את ביתו הקטן בן שלושת החדרים וחצי שהכיל עשרה נפשות שנדחקו לתוכו בקשיים, לפני חודש קיבל הצעת מחיר מקבלן מכובד שהציע לו להגדיל את ביתו בעוד שני חדרים וחצי, המחיר שדרש היה מעט גבוה אבל עדיין סביר ביחס לקבלנים אחרים, יעקב וזוגתו נאלצו לקבל את הרעיון כדי להרחיב את ביתם בצורה משמעותית.

אבל מאותו רגע הפך יעקב לרץ מרתון אחרי גמ"חים שונים, כדי להשיג את ההלוואות הנדרשות, ההצעה של בן דוד עו"ד אורי נפלה כמו מים צוננים על נפש עייפה, הוא נעתר לבקשה מיידית.

לפני שבוע הסליחות נתלו פתקים גדולים בכל המקומות הציבוריים על הופעת הקנטור המפורסם לשם ולתהילה עם תמונות צבעוניות של החזן במופעים שונים ברחבי העולם.

תופעה זו הייתה חדשה בלוס אנג'לס, גם בית הכנסת יאנג איזראל לא ארגן חזן לימים הנוראים, הסקרנות הציפה את הקהל, הפעם לא יכול היה לעמוד באדישות מול התופעה

המרנינה. למעלה מ-200 אנשים נרשמו במשרדי נר תמיד כדי להיות נוכחים בתפילות הימים הנוראים.

התפילות המרשימות גרמו לשינוי בתפיסה, אם עד עתה חשבו הציבור את נר תמיד כבית כנסת מיושן וארכאי, מעתה השתנתה התפיסה, בית הכנסת נכנס תחת הנהגה חדשה של הגבאי המהולל פסח שולביץ, גם לאחר תפילות הימים הנוראים נותר חלק גדול מהמתפללים שנשארו בציפייה דרוכה שפסח יעשה עוד פעילות מרעננת של חיי קהילה.

איש לא ידע שכל הוצאות החזן נפלו על פסח שנאלץ להקדיש את כל שכרו כדי לכסות את הוצאות החזן ושכר המתווך, אבל פסח היה מרוצה, חרב הפיפיות של הפיטורין הורד לעת עתה, פיליפ הנרגן לא יכול היה לבוא בטענות על הגבאי שהצדיק את שכרו, הוא עצמו לא ידע בדיוק איך כיסה פסח את הוצאות החזן, שהרי לא ביקש ממנו סנט אחד כדי לכסות את ההוצאות, לא אחת תמה לעצמו איך נעשה הנס הגדול, אבל לא הוא ולא אשתו ובניו שאלו את עצמם כדי שלא יעוררו את הדוברים מרבים.

המפנה היה בשנה השנית, כשפסח ניגש אל פיליפ והודיע לו כי הוא רוצה לחדש את המנוי של הקנטור של שנה שעברה. אין ספק שחזן טוב מוסיף לצבע של הקהילה וכדאי להשקיע בזה אמר פסח בהתלהבות.

"אני מסכים שיש משהו בדבריך" אמר פיליפ ביושב רב מאד, כדי לא להודות לנס הגדול שאולי יחייב אותו באיזה תקציב מסוים.

"אבל הפעם לשם שינוי, הקהילה צריכה לשלם לי על כך, פעם אחת השקעתי מכיסי כדי שתראה את התוצאות של ההשקעה, אבל אני לא זה שמשלם את ההוצאות של בית הכנסת".

"כמה הוצאת מכיסך שנה שעברה? שאל פיליפ בזהירות תוך שהוא משמש בכיסו לדעת אם עוד ישאר שם משהו לאחר החליבה".

"ובכן החזן עלה \$3000 שכר החזן, הוצאות אש"ל וטיסה הלוך ושוב עלו לי עוד \$3000 כך שאתה מבין שלא קיבלתי בחודש שעבר פרוטה אחת".

[הוא לא סיפר לו שהיו לו הוצאות נוספות על המעורבות של אורי שהתגייס במלוא העוצמה כדי להביא את הרעיון לכלל ביצוע].

אבל בזה עוד לא די, חייבת להיות פעילות דו חודשית של הרצאות ממרצים שונים, כדי לתת לבית הכנסת זרימה, רק כך תוכל להביא מתפללים חדשים ולשמור על אלו שהגיעו, אין לך מושג כמה התאמצתי לשמור על מאתיים המתפללים החדשים, זה היה מאמץ כביר, תודות לי יש לך כיום שם חדש בבית כנסת שמתחדש אלו דברים של לא בכך וצריך לכך רזרבה מהקופה.

"וכמה צריך לזה?"

"בהשערה גסה \$7000 לשנה. כלומר עליך להקדיש כ-13,000 ואולי מעט יותר למפעל הקהילתי לשנה.

\*\*\*

פיליפ חש איך לבו קופא, אם לא די לו בהוצאה הקבועה של פסח הפוסח (כשבע רבבות כספי עם ישראל) עליו להוסיף לכך עוד רבבה וחצי דולרים.

מה הוא חושב שיש לי אוצרות קורח?

אומנם הוא מצאצאיו אבל לא מיורשיו, המעיין שלו כבר ממוצה עד תום, מה הוא ישאיר לעצמו לימי הזקנה שמתקרבים?

לבו ובינתו נחצו לשניים, הוא ידע והבין שאם הוא רוצה לפרוץ את מחסום הסלידה מבית הכנסת הנושן והמודרני למדי עליו לשנות שינוי מהותי וזה עולה כסף והרבה, אבל מאין לו על כל זה?

והלב מיאן לקבל תכתיבים מהגבאי תחתיו, איך הוא שוכח כלל אלמנטרי ביותר שיש מעליו פרזידנט שעל פיו יישק כל דבר.

אבל פסח לא התרגש, הוא ידע שהפרזידנט לא מחבב אותו אבל המציאות בשטח יותר חזקה.

פסח הצליח להשתלט על חיי בית הכנסת באישיותו הכובשת, הוא התעלם מכמה הערות אזהרה שנשלחו אליו ממשפחת מייזעס, הוא גם התעלם מהעצות הטובות שנתן לו אורי גרינשפן, הוא קבע עובדות בשטח והן חזקות מהכל.

אם היה יודע שבזה הוא כורה לעצמו שוחה עמוקה, יתכן שהיה מתכנן אחרת את החיים, אבל לא תמיד השכל הוא המורה, אלא ניסיון החיים וניסיון החיים יגיע אליו עוד בקרוב.

\*\*\*

### בנימין השדכן בפעולה מבריקה (ח"ב)

ההורים היו אלו שמצמצו ראשונה, בנימין סחט את סבלנותם עד גמר, הם קמו בפנים זעופות ויצאו את חדרו כשהם טורקים את הדלת.

בנימין לא התרגש מהם כלל, המשחק שלו עובד כפי שתיכנן, הוא הכיר את משפחת חייקין על כף היד, זה שהוא לא סיפר להם שבבני ברק קיבל אינפורמציה על המשפחה כולל הבן, החולשות שלהם והמצב הכספי שלהם בפרט, אינה קושיא.

זה חלק מהחיים המסתוריים שמנהל סביב השדכנות, ההצגה שהציג להם היה חלק מהטקטיקה שלו בשדכנות, כך הוא נותן להורים הרגשה שהם לא מחוזרים ולא ידועים כלל, הוא קיבל מידע שההורים מאד לחוצים, רוב הסיכויים שיחזרו אליו עוד היום.

לא עוברות חמש דקות ודפיקות נשמעות בדלת, אלא שהפעם לא היו אלו משפחת חייקין אלא משפחה ירושלמית בשם קמרמן שבאה להתעדכן למה מכל ההבטחות שנתן להם לפני חודשיים לא נעשה דבר, הם שמעו הרים וגבעות על הצעות רבות שיש לו עבורם, רק

שכעת הוא אוcho בשלבי סינון, עד שיהיה בטוח שההצעה שהציע קולעת למטרה, מספר פעמים התקשרו לשאול אותו בנימוס, מה קורה עם הסינונים? ושדכננו המהולל עונה להם בשיא הביטחון העצמי, שיש משהו ברגע זה ממש, רק עוד מספר בירורים וההצעה יוצאת אל הדרך.

**אחת מהטעיותיו הייתה בעת שהציע בהתחלה בחור מחיפה בשם צבי פייערלעשער חסיד סרט ויוניץ פאר והדר עם פיטם יפהפה, עבור בתם רבקה שכבר בגרה ברווקותה, הוא הבטיח להם שהבחור תואם כמו תקע לשקע וכמוחמד למכה, הוא הולך כבר עתה להציע את השידוך לאבי המשפחה, זה ממש עניין של יומיים שלושה.**

עוברים להם שבועיים תמימים ואין קול ואין עונה, לא התעצל אבי הבת וירד אל משרדו לשאול איך מיומיים שלושה הפך הדבר לשבועיים שלושה? במשרד הוא פוגש את בנימין בשיא הרוגע, הוא מסביר לו שהשידוך מתקדם מאד ובלשונו הטהור "סיא געהט פארווערטס"

רב משולם קמרמן מבקש הבהרות, למה הוא קורה פארווערטס (מתקדם ביותר).

רב בנימין הסביר לו בשיא הרצינות שעד לפני יומיים לא היה כל מושג איך חוצים את הגשר, מה שמתברר שאבי הבן אין לו מכשיר "שח רחוק" המכונה בלשונו "טעלעפאן" והוא הוגיע את מוחו עד גמירא "וויא געהט דיא קאץ אריבער דיא וואסער" (איך החתול חוצה את המים) והנה בס"ד אתמול בבקר נפל במוחו איינפאל (המצאה) מחודשת, דרך שלושה אנשים שיקשר ביניהם כדי שדבר השידוך יגיע לאוזניהם.

פעמיים שלושה הצליח רב בנימין עם הפטנטים שלו להרגיע את הרוחות, הוא עובד יומם ולילה על המוצעת שלהם, היא עומדת לנגד עיניו יומם ולילה ואינו שוקט לרגע, איך להביא אלי גמר שידוך שכמותו לא היה בעולם.

אך הפעם פקעה סבלנותם, הם ראו בכל ההתנהלות שלו הונאה גמורה, בעיקר חרה להם על הוצאת הכספים במרמה. הם הרימו בחדר זעקה גדולה ומרה עד מאד שבנס לא נשמעה בחוץ, ששמו אינו תואם את ר"ת שדכן, שכן בתחילה שקר הוא דובר, רק אחרי כן כסף נוטל, אבל שדכננו היקר קודם כסף נוטל רק אחרי כן אומר הוא את שקריו, הם ביקשו שיחזיר להם את כספם כיון שלא הביא להם שום תועלת.

"אתה יודע שבזמן שעבר איתך יכולנו לארס את בתנו רבקה שלוש פעמים, הציעו לנו שלוש הצעות אבל אלו היו שדכנים מתחילים שלא סמכנו עליהם, חבל שטעינו ובזבזנו זמן, היא לא נהיית צעירה עוד מעט תחגוג את יום הולדתה ה-30."

"למה אתם סתם מאשימים? שואל בנימין בארשת פנים רציניות ביותר, מי אמר שלא חשבתי עליכם? אלא שבמשך בזמן התברר לי שלא קל להתאים לבת שלכם, כי היא הרי לא מחפשת בחור ישיבה, היא דווקא נותנת דגש למי שעובד, בנוסף לכך היא כפי שאמרתם נהיית כעת בת 30 שני חסרונות בו זמנית מצריך רעיון ולזה צריך המון שכל איך להתאים, לקח לי זמן רב עד שמצאתי את הרעיון וזה ממש אדיר.

"אדרבה הבה נשמע את מי אתה מציע לנו?" שאלו ההורים בזהירות.

"יש לי בחור בשם מיכאל חייקין בן 29 שמתגורר בבני ברק הוא עובד ולומד ויש לו הורים נפלאים ביותר, קחו את הפרטים שלו"

הוא ממחר לשלוף את קלסר שלו באות ח' ושולף את כל הפרטים, ההורים מתרגשים סוף כל סוף יש להם רעיון ממש מתאים, מרוב שמחה הוסיפו לו עוד \$100 על חשבון העתיד והבטיחו תזרימים מלאים בגמר.

וכפי שהבין בנימין הוא קלע אל המטרה, שעה וחצי אחרי שמשפחת חייקין יצאה, חזרו הללו בראש מורכן, הם עשו חושבים והחליטו כי קשה להתחשבן בשביל סכום כסף, אם יתנו כסף מראש יתכן שיהיה לו יותר עניין לעבוד עבורם.

האבא הוציא סכום \$200 מכיסו על חשבון העתיד, בלי ששאלו את הסכום שהוא דורש כמקדמה.

רב בנימין יצא מהחדר לרגע להודות לקב"ה שבלי קרעכץ עשה כעת \$300 במכה אחת, כן ירבה וכן יפרוץ.

"תראו הייתה לי סייעתא דשמיא, הוגעת את מוחי עד גמירא, את מי ניתן להציע לכם, עד שלפתע עלה בראשי רעיון אדיר של הצעה תואמת, ישנה אחת כזו שרוצה מה שבדיוק הבן שלכם מחפש. קוראים לה רבקה קמרמן מירושלים בת 28 (תוכנת אגרון עוד לא הייתה קיימת) יש לה תפקיד מזכירה באחד המוסדות שמתעסקים עם בנות טעונות טיפוח. היא מרוויחה מאד יפה והעיקר היא רוצה בחור שקובע עיתים לתורה אחרי העבודה.

כעבור שבועיים נחוגה השמחה שרק מזווג הזיווגים הביא אל רב בנימין בלי כל מאמץ.

\*\*\*

### עליה אחרי ירידה:

כל הלילה התהפך דודי במיטתו כשהוא מייסר את עצמו על הנפילה הגדולה שלו, עד עתה הוא התרומם והוכיח לכולם שיש לו אמונה וביטחון בקב"ה שישלח לו את זיווגו בשעה הנכונה, ולפתע כזו צניחה, בזה הרס לכל המשפחה ובעיקר להורים את המצב רוח, איך הוא יכול לעשות זאת לפגוע בשמחתם בשעות הגדולות שלהם?

אלא מאי? יש מישהו שמטריד את מנוחתו ואין לו מושג מיהו? אז ממ"נ, אם הוא השליח הנכון הוא כבר יגיע בסוף ולא מהדלת האחורית, ואם זו הייתה סתם טעות אופטית אשליה דמיונית, עדיף לשכוח ממנה ולחזור לחיים הרגילים, הוא חייב לזרום ולשמוח ולשמח את המשפחה כפי הראוי.

בבקר קם דודי בהחלטה נחושה להעביר את כל מה שהיה מאחוריו, תמיד אפשר לפתוח דף חדש בחיים.

הוא התנצל בפני הוריו על מה שאירע בחתונה וביקש מהם שלא להיכנס ללחץ, השמחה שלו לא נפגמה, הוא ידאג להוכיח זאת ביתר ימי השמחה שהוא שמח עם החתן נחומי עם כל הלב אלא שאתמול אחזה בו חולשה פתאומית שאין לו הסבר בדיוק מה היא.

דודי הצליח להוכיח זאת בכל שבעת ימי המשתה, לא היה יום שהוא לא היה בתווך, כשהוא נוטל חלק כמעט שווה לחתן, כך הצליח לטשטש את הנפילה שיכולה הייתה לקלקל את כל השמחה.

\*\*\*

### חלומות פז:

נועה מרקסון בתו של ר' שלמה שרפשטיין נעשתה חברה בלב ונפש של צילה גוכברג, היא הייתה כמו אחות, צילה שהייתה בתחילתה מאד מופנמת נפתחה אליה והייתה משוחחת עמה על כל מה שמהווה את עולמה החדש.

באחד הימים שטחה את מצוקתה לפני נועה, על כל מיני אנשים שכביכול רוצים לעזור לה ולמעשה בכלל לא מבינים אותה, הייתה לה טרוניה על האנשים שמרוב שהם רוצים לעזור הם מקלקלים.

"אני מבינה שלאנשים אכפת שאקים בית בישראל, הם כל הזמן טורחים להסביר לי את חשיבות העניין של "לא תוהו בראה לשבת יצרה" ושחייבים לעשות פעילות עבור העניין. אבל הם לא מבינים שאי אפשר להדביק שני אנשים בלי קשר מחבר.

אפילו לבנות חברה צריכים תמיד למצוא את האנשים המתאימים שיוכלו לנהל אותה, אף אחד לא יבוא להציע שני אנשים שאין שום מכנה משותף שינהלו חברה בשותפות, רק בגלל שלשניהם יש כסף.

כסף זה לא הכל, גם שכל זה לא הכל, צריכים כימיה אנושית שתחבר את השניים שיוכלו לעבוד בצוותא, מי שפוסח על פרט אחד בעניין סופו לצאת עם ידיו על ראשו.

אם זה אמור על חברה שסך הכל רק חלק קטן מהחיים, אז מה תאמרי על החיים עצמם, איך ניתן להקים שותפות לכל החיים ולחבר שניים כשאין כל מכנה משותף ביניהם? הרי זה מתכון הרס מוחלט".

(אבי זצ"ל התבטא מספר פעמים בנוסחו החריף על כל אלו שדוחפים לעשות שידוך בכל מחיר, בלי לחשב את רמת ההתאמה "אויפשטעלען א'חופה אויף צו זיך געטן" להעמיד חופה כדי להתגרש תהיה התוצאה)

"אני מסכימה איתך לכל מה שאת אומרת. אבל האם אפשר לשאול אותך, על אלו שידוכים את מדברת שאת מתבטאת על כך כל כך בחריפות? שואלת נועה בעדינות.

"לכל ההצעות שמביאים לי אנשים עם כל מיני בעלי תשובה שבקושי מצאו את הדרך, הם עוד רחוקים מאות ואלפי קילומטרים מהמטרה והם רוצים שאינשא לאחד מאלו?!"  
"אז למה את שואפת?" שואלת נועה בזהירות כדי שלא לדרוך על יבלות.



"אני לא רואה את עצמי מתאימה לבחור בעל תשובה, אני חייבת סוג שונה" השיבה צילה בלהט.

"את יכולה קצת יותר לפרש?" עונה נועה במתח כשהיא מבינה לאיזה בוץ גוררת אותה צילה.

"מה צריך לפרש? הרי הכל מובן מאליו" עונה צילה בחריפות רבה

"אני מבינה היטב את הבעייתיות של ההצעות שמציעים לך, אבל תסכימי איתי שבחור ישיבה הוא לא מועמד מתאים, כי גם הוא אינו רוצה להינשא לבחורה בעלת תשובה, כל אדם מתאים את עצמו לסוג הזהה לו, רק כך יש פלטפורמה רחבה עליה ניתן לבנות את מבנה הנישואין.

גם כך הנס גדול ששני אנשים ששונים כל כך [הבעל והאשה] בשל הרבה תכונות אופי שונים לחלוטין נמצאים כל החיים תחת קורת גג אחת, אי אפשר לפרט עד כמה האיש והאשה מגיבים אחרת לכל עניין, האיש הוא יותר שכלי והאשה יותר רגשנית, אלמלי שברא הקב"ה את הכלי מחזיק הברכה הוא השלום אי אפשר היה לקיים מסגרת כזו לאורך ימים ושנים.

אביא לך דוגמא מעניינת, בעלי היקר יש לו חברותא כבר שנה וחצי בכולל ואחרי כל כך הרבה ישיבה ביחד הוא החליט להחליף לחברותא אחרת, שאלתי אותו עם כל הכבוד, למה אחרי כל כך הרבה התאמה יש צורך להחליף? תשובת בעלי הייתה, חייבים לגוון בחיים, אי אפשר עם אותו ראש כל כך הרבה זמן.

ה' ירחם אם כך היו המחשבות לגבי מוסד הנישואין, כל אחד יודע ומבין שבונים קשר לעד, ואת זה עושה רק בורא כל העולמות, אך עם כל זאת נדרשת רמת התאמה עד כמה שניתן להשיג, לפיכך אין מקום להתאים בחור ישיבה לבעלת תשובה כך דעתי".

"אני לא נקראת בעלת תשובה... כי אני כיום בנויה עשרות מונים יותר מכל בחור ישיבה סטנדרטי, נכון שלפני כך וכך שנים הייתי שונה, אבל כיום מי שיראה אותי לא יאמין שאי פעם הייתי שייכת לעולם אחר. גם אז הייתי שונה מכל האחרים, תמיד חיפשתי רק את התוכן ואת הרוחניות ולא את החומר, בקלי קלות נתתי גט פיטורין לעולם הישן, אין לי משם אפילו שמץ שישליך עלי.

בזאת אני שונה מכל בעלי התשובה שיש להם עוד איזו זיקה לעולם הישן, הם לא ניתקו קשר לחלוטין, יש להם עדיין פה ושם משהו שעוד משייך, לכן לא שייך להתאים בעל תשובה אלי, מאותה סיבה בדיוק שלא יתאים למשפחה של אברכי כוללים" חתמה צילה את השיחה.

נועה נרעדה, צילה שוגה באשליות מתוקות, אם זו המחשבה שלה והיא לא תנסה לשנות כיוון, מי יודע כמה שנים יקח לה עד שהיא תתפקח מהחלום.



# סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון מאת הרב אברהם דניאל עבשטיין מח"ס 'מי מנוחות' לייקווד', באספקלריא הנוכחי

## העוף שהגיע עד הבית

סיפר הג"ר שמואל הומינר זצ"ל בשם מקור מהימן: בעיר פוזנא חלה אדם במחלה אנושה, והרופאים קבעו שאין מזור למחלתו. באותו זמן נקלע לעיר רופאו של המלך, ואחרי שבדק את החולה לפי בקשת בני משפחתו, הצדיק את מסקנת הרופאים. כאשר נשאל על ידי המרא דאתרא, הג"ר עקיבא איגר, מה היה עושה אילו חלה המלך במחלה זו? השיב שאכן למלך הייתה מחלה זו, והוא נרפא על ידי תרופה שרק למלכים יש אפשרות להשיגה.

וסיפר להם שבלב המדבר שוכן עוף מסויים שבאשר מבשלים את בשרו ומאכילים את החולה מן המרק, הוא מבריא. וכאשר חלה המלך, נשלחו גדודי חיילים אל המדבר כדי לחפש את העוף הנדיר הזה. כאשר מצאוהו צדו אותו והביאו אותו אל הארמון, בשלוהו והאכילו את המלך מן המרק והוא הבריא. אולם, הוסיף הרופא ואמר, לא מצאתי עניין לספר זאת לכם, כיון שאין אפשרות להשיג עוף כזה אלא למלכים.

כששמע הגרעק"א את הדברים הסתגר בחדרו והתפלל אל ה' שיושיע את החולה האומלל. תוך כדי התפילה נשמע רעש מוזר על גג הבית. יצאו וראו והנה העוף הנ"ל נחת על הגג. שחטוהו בשלוהו והאכילו את החולה מן המרק, והוא הבריא. הגרעק"א ביקש שישאירו למזכרת כמה נוצות מהעוף, כדי לזכור מה גדול כוחה של תפילה.

כעבור כמה חודשים עבר אותו רופא שוב בפוזנא, ונזכר בחולה היהודי וברב העיר הגאון רבי עקיבא אייגר זצוק"ל, מיד אץ לברר מה עלה בגורלו? הוא היה בטוח שכבר איננו בין החיים, והנה התברר לו שהיהודי הבריא. ספרו לו את כל הסיפור והביאו לפניו את הנוצות שהגאון ביקש לשמור. לתדהמתו לא היה גבול וכך הודה כי אין כאלוקי ישראל ואין כוח ככוח התפילה!